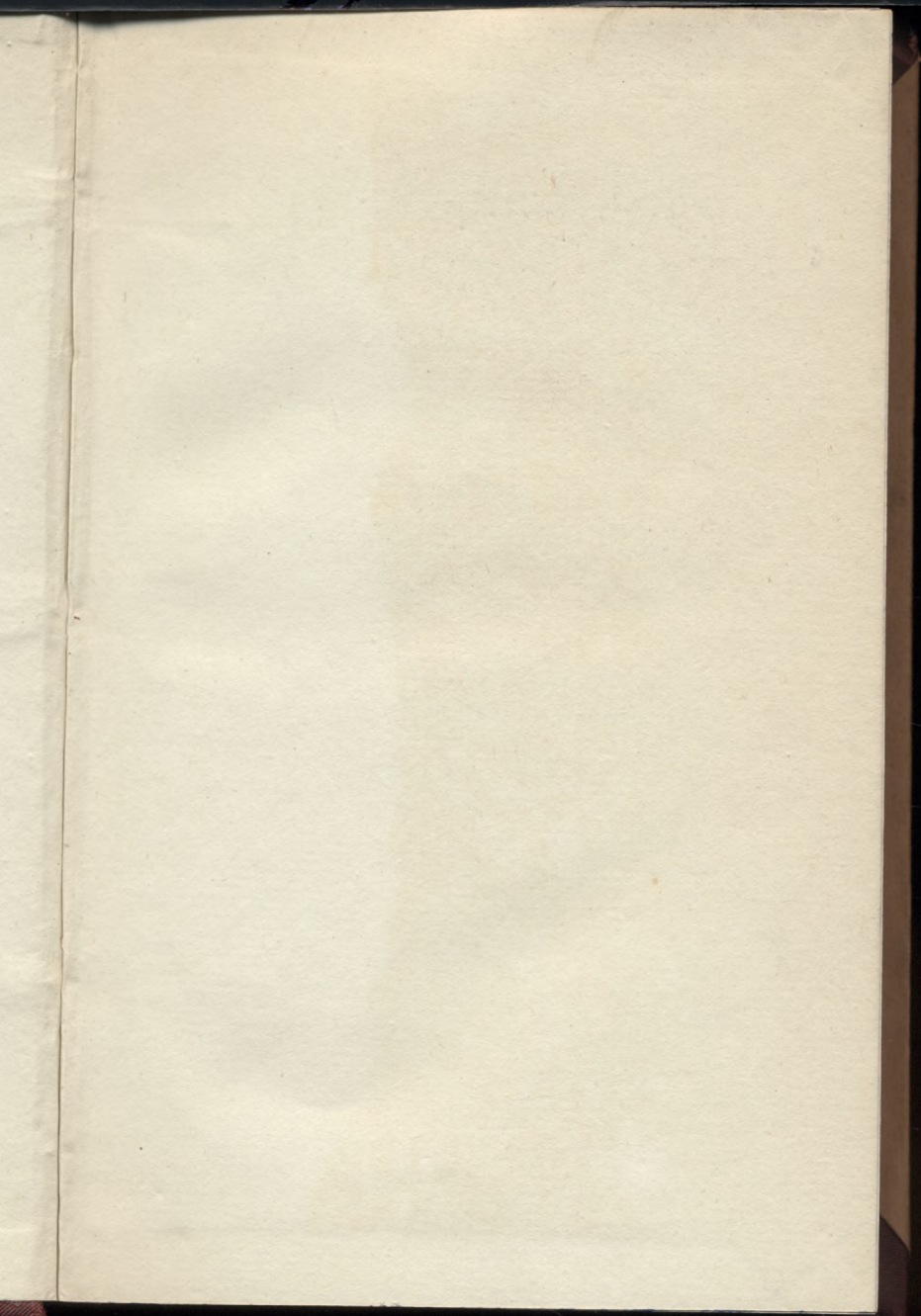
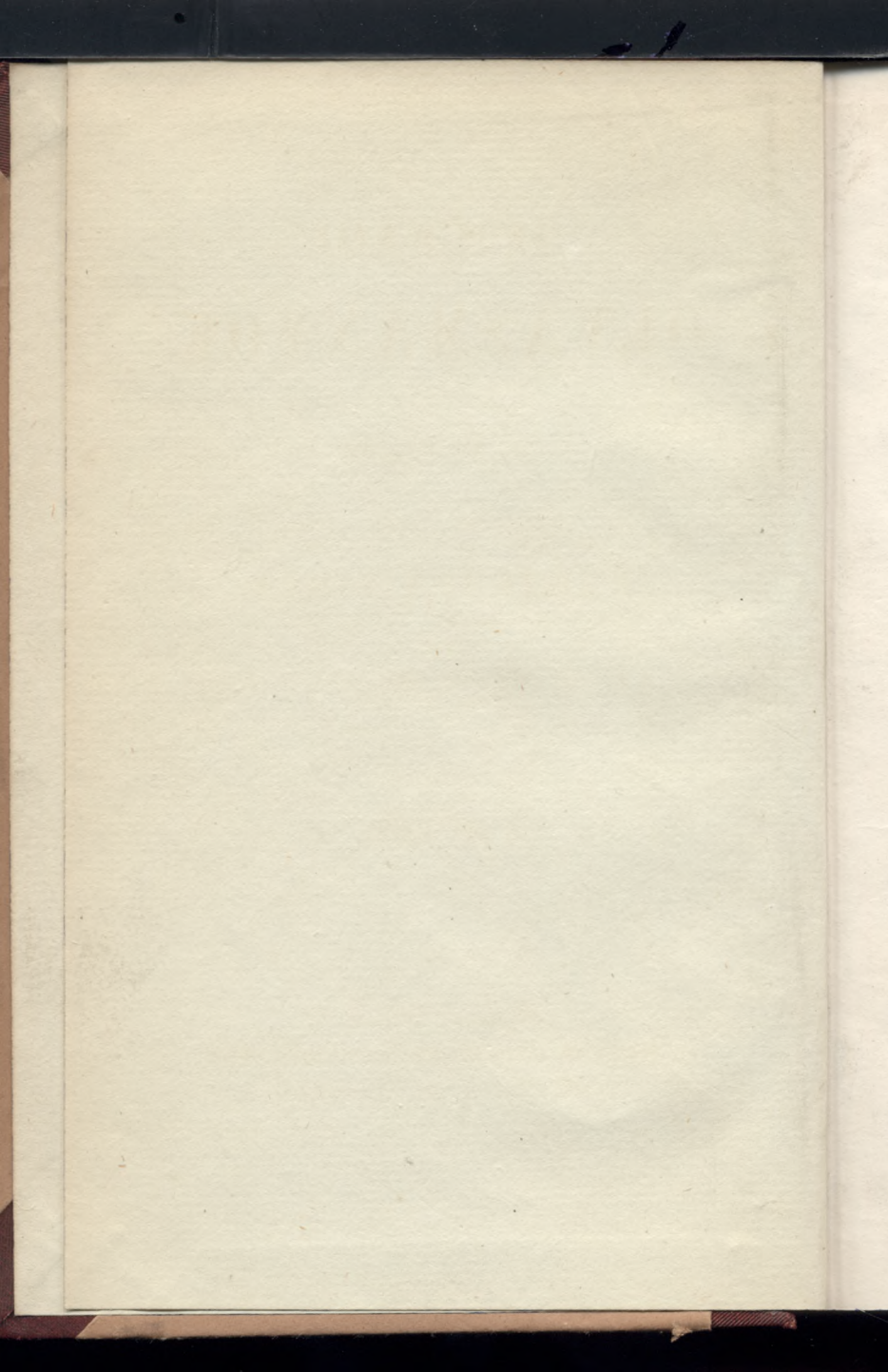

186748

P. o. hung.

455

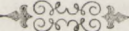
IFJUSÁGI
OLVASMÁNYOK.

~~~~~

SZERKESZTI S KIADJA
BUNYITAY VINCE.

—————

I. KÖTET.

—————
| (P) |
—————

—————
PEST, 1863.

I. MAGYAR EGYESÜLETI KÖNYVNYOMDA

(Funda és társai) 3 koronautca 18. sz.

OLYMPIA

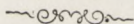

186748

TARTALOM.

	<i>Lap.</i>
A fájdalom gyötör, de nem öl	1
Az elfátyolozott szobor (<i>költemény</i>)	21
A keresztanya	27
A zultán leánya (<i>költemény</i>)	171
Margit	177
Az ingdal (<i>költemény</i>)	305
Végszó	311

TARTALOM

I	A társaság története és neve
II	A társaság célja és feladata
III	A társaság szervezete
IV	A társaság működése
V	A társaság anyagi helyzete
VI	A társaság pénzügyi helyzete
VII	A társaság mérlegének és eredménykimutatásának
VIII	A társaság beszámolója

1900

A fájdalom gyötör,
de nem öl.

I.

Utrera, Spanyolországnak egy nagy helysége, gyönyörű síkságon fekszik. A nap, melyen ez egyszerü, de igaz történet kezdődik, az Utrerában állomásozó katonaságnak szabad napja volt. A pajkos fiuk, kiket erővel vittek katonáknak, miután néhány kancsó borba belefojták bánatjokat, vígan vonultak végig az utcákon és messzire el lehetett hallani, mint dalolják a következő vagy más ahhoz hasonló verseket :

Sirtál, anyám, egykor értem,
Hogy huszárnak vittek engem ;
Ne sirj, anyám, fiad jól van
Vitézek közt a táborban.

Fájva váltam el rózsámtól,
Szive repedt bánatától ;
Ne sirj, rózsám hived jól van
Vitézek közt a táborban.

De ha nem él anyám immár,
 Ha rózsámhoz eddig más jár,
 Akkor szívem a táborban
 Vitézek közt sincsen vigan.

Könyet ejtek, nagyot erre!
 Csak egy balszam jó szívemre .
 Körül nézek a táborban,
 Ahány pajtás, majd mind így van. . . . .

Férfinak s hozzá még fiatalnak lenni, két hathatós szer a buslakodás, annál inkább a sirás ellen, mert azt is, ezt is gyávaságnak tartja a férfiak büszkesége.

Ah, de a katonaujoncok legkaresubbika s legszebbikének édes anyja nem volt sem férfi, sem fiatal, és így a bú mindekét ellenszerét egészen nélkülözé. A szegény anya fia miatti bánatában vigasztalhatatlan, csaknem kétségbeesett lón. Nagyobb s meghatóbb fájdalmat tán látni sem lehetett.

Jó férje, részvétteljes szomszédai hasztalan törekvének őt vigasztalni; vigasztaló szavaik épenugy nem tudták enyhíteni az ő nagy fájdalmát, mint ahogy meg nem édesithetik az eső cseppjei a tenger vizének keserűségét.

„Az egyetlen, az utósó, ki öt fiamból megmaradt! — nyögél a boldogtalan anya — az én vigasztalásom, büszkeségem, az én lelkem, életem! Ki sohasem bántott meg engem! ki oly szép, oly dolgos volt s ki úgy szeretett engemet! Oh, édes Sebestyénem! elraboltak tőlem s elrabolták veled életemet!”

„Piroska! — kezdé vigasztalni férje — Isten akarta ezt így s te nem tehetsz egyebet, mint hogy megnyugodjál akaratán. Mi hasznod lesz belőle, ha ez örökös epekedéssel megrovidited életedet? — Azért, hogy ráadták a cifra ruhát, még meg nem hal, még megláthatod.”

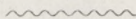
„Oh, én nem látom őt többé!” nyögé a szegény anya tompa, ércetlen hangon.

„Néném! ne mondja ezt, — kiáltá közbe egy szomszédasszony — hát János fia nem szolgált-e szintén a királynak, nem várta-e kelmed egész nyolc évig és utójjára is nem jött-e vissza egészségesen?”

„Az én Sebestyénem nem fog visszajönni! — ismétlé makacsul az anya — odalenn háboru van, spanyol spanyol ellen. . . . Oh, mi szörnyőség! Ott meg fogják őt ölni!”

„Ugyan néném, hallgasson, kérem! Nem jó az ilyeneket jövendőlgetni, mert bizony még beteljesedik — vélte a szomszédasszony — mi-csoda joggal állithat kelmed olyanokat, amiket csak az Isten tud?“

„Ez mondja azt nekem — felelte a bánatos anyá s reszkető kezével szivére mutatott — a golyót, mely őt megölni fogja, már én itt hordom szivemben. Oh, fiam! szivemnek gyermeke! ki fog téged ápolni, ki fog rajtad segíteni? Reám fogsz gondolni, reám, anyádra, aki szültelek téged . . . és én távol leszek tőled! Oh, mily keserűség! Oh, ha én halhatnék meg helyetted, édes gyermekem! de nem, én nem halhatok meg, mert a fájdalom csak gyötör, de nem öl!“ És egy mély sohajtással eszméletlenül om-lott a körülállók karjaiba.

II.

Elmult egy év.

„Mi lettszegény Piroskából! — mondá egyik szomszédasszony a másiknak — úgy néz ki, mint a falevél, melyet őszszel megesip a dér. Alig beszél, olyanná száradt, mint a nád; könnyei egészen megemésztik.“

„Hja! nem csoda, mikor olyan nagy szomorúsága van; a fiát elvitték s azóta nem hall föle semmit — viszonzá a másik. — Hiába beszélnek neki, ő mindig csak azt viszi, hogy fiát megölték. Szegény asszony! úgy sajnálom, alig tudok rája nézni, mert nem nézhetek oly bajra, melyen nem segíthetek.“

„Gondolja csak, kelmed — kezdé megint az első — Miklósék fia, az a semmirevaló, az az ingyenélő, a borizák, kire a cifra ruha csak úgy illett volna, mint a fényes kantár a szilaj pari-

pára — gondolja csak, háromszor huzta a sorsot s mind a háromszor megszabadult — anyjának legnagyobb fájdalmára!“

„Ez csak azt mutatja — felelte a másik — hogy csalánba nem üt a mennykő. A semmirevalónak olyan szerencséje van, hogy ha tengeren volna és a hajó mindnyájokkal elsüllyedne, ő akkor is megszabadulna, sőt még egy halat is hozna ki magával a tengerből. A szerencse olyan, mint a könnyelmű asszony, azt szereti mindig, aki legkicsapongóbb.— De hát semmi mód sincs arra, hogy szegény Piroskát észére lehetne hozni? Egyáltalán nem akarja belátni, hogy így megöli magát? Bizony, vétkezik az Isten ellen!“

„Nemegészen, mert ő mindig azt mondja, hogy bujában nem hal meg az ember, és hogy a fájdalom csak gyötör, de nem öl.“ —

Ez időben néhány szabadságos katona vonult Utrerán keresztül, kik hazafelé igyekeztek s megállapodtak egy fogadóban, mely éppen Piroskákék tőzsomszédságában volt.

Szép csendes, világos nyári este volt. A hold nem fénylett ugyan, de a csillagok annyira beragyogták az éjszakát, mintha csak azon igye-

keztek volna, hogy az emberekkel elfeledtessék a holdat.

Az örökös mozgás, mely a földön lenni szokott, szünetet tartott. Minden alvék a természetben, még a szél is, e láthatatlan garabonciás diák, e tökéletes mintája a valósíthatlan örök mozdonynak; e mozgató erő, melyet a Mindenható magas célból teremtett s melynek épügy mint a tengernek, más határt nem szabott, csupán saját akaratát. A csendes és nyugodt nyári éj hasonlított egy jó lelkiismerethez, mely a következő napnak vidáman néz eléje; és ellenkezője volt azon viharos téli éjszakáknak, hol a fergeg vonit, hogy hangjára minden megborzad, hol a felhők özönnel sirnak, a tenger hajjai fenyegetve tornyosodnak és utójára is rettegve várjuk a reggelt, mely még nem látott borzasztóságokat fog előmutatni . . . Ez pedig hasonlít a rossz lelkiismerethez.

Piroskájéknál minden aludt, csak őmaga, szegény Piroska, nem; busongva, álmatlanul ült nyitott ablaka mellett.

Virasztottak a szabadságos katonák is s a fogadó kapujában üldögéltek.

Egyszer csak egyikök szomorú, egyhangú dallammal rákezdí egyikét azon daloknak, melyek rendesen valami rablóvezérről vagy nagy szerencsétlenségről szólnak. A dal, melyre most a boldogtalan anya mintegy gépíleg hallgatott, következőleg szólott :

„Csak előre, csak előre!
 Rohanjatok, jó vitézim!
 Szólt a vezér s a vitézek
 Az ellennel összecsapnak,
 És csatájok oly rettentő!
 Mert az ellenség se gyáva. —
 Csata után ujlag szól
 A vezér jó hadnagyának:
 Hozza elő azt a könyvet,
 Mely fekete s melyben az áll:
 Hány esett el s sebesült meg
 Bilbaónál a csatában?
 Négyezernyi majd a halott,
 S a sebesült ugyanannyi!
 És míg azt számitánák, — im,
 Bus nyögés jut füleikbe...
 A vezér is egyet fordul,
 S odavágtat jó lovával,
 Honnat a bús sohajtás jött,
 S kelténé a sebesültet —
 Az csak fejét emelinti:

Nem állhatok föl, vezérem!
 Négy golyó találta engem
 S ugyanannyi kard csapása.
 Mindenik sebem halálos,
 A legkisebb is megölné!
 És hivatják a sebészt, az
 Busan mondja: nincs segítség!
 S fölveszik a sebesültet,
 Hogy elvigyék Bilbaóba,
 És amerre mennek vele,
 Vér pirul a pusztta földön, —
 Utközben szólt a sebesült,
 És szivéből vette a szót:
 Bajtársaim, hű barátok!
 Utrerába való vagyok,
 Ha valaha arra tértek,
 Térjete be szüleimhez
 S kérjétek meg, hogy érettem,
 Az ő fiok — Se b e s t y é n é r t,
 Mondjanak egy „miatyánkot.“
 S mondjátok meg, hogy a harcban
 Beesülettel estem én el,
 S úgy haltam meg, mint keresztény,
 Csakhogy árván — a kórházban.
 — Szomoruk vigasztalója,
 Ott az olajfaligetben *)

*) Utrera mellett egy olajfaligetben van egy kápolnája
 Máriaának, mint a szomorúak vigasztalójának.

Mária! könyörögj értem,
Most halálom órájában.
És ti szentek ott az égben,
Oh, ne hagyjatok el engem!
Végy magadhoz, édes Jézus!
Mert érzem, hogy jó halálom.

Hirtelen, meglepőleg, mint a villám sötét éjszakában, egy szivrepesztő sikoltás tört át az éj nyugalmán, melyről alig lehetett hinni, hogy emberi kebelből jöhessen. A katonák, megborzadva, elhallgattak, s csak midőn semmitsem tudtak többé kivenni, ismételték karban:

„Vedd magadhoz őt, Urjézus!
Mert érzi, hogy jó halála.“

Másnap reggel, midőn Moreno János, Piroaska férje, fölkel, nejét az ablaknál elterülve látta, eszméletlenül s mozdulatlan merev tagokkal, minthacsak egy élettelen hulla lett volna.

III.

Piroska előre mondta s úgy látszék igaza volt, hogy a fájdalom csak gyötör, de nem öl.

Csak szive volt halott s megtört lelke, mintha egy mozdulatlan fényű lámpa lett volna, mely fiának ismeretlen sirja előtt égett szüntelen. Az ő élete, haugyan azon állapotot, melyben ő volt, életnek lehet nevezni, nem volt egyéb, mint egy mindent kizáró rögeszme, mely őt környezete iránt érzéketlenné tevő és a közönséges életből annyira kiszakasztá, mintha már ahhoz nemis tartozott volna.

„Hogy van Piroska?” kérdé egy nap a jó szomszédasszony annak férjétől.

„Mintha nemis a régi volna.”

„Kelmednek el kell őt vinni Szevillába; ott van egy híres orvos, az talán segíthet rajta, mielőtt Marcos *) falai közé zárnák.”

---

*) Örültek háza Szevillában.

„Én már el akartam őt vinni, de nem egyezett belé“ — felelte leverten a férj.

„Akár egyezik, akár nem — viszonzá a szomszédasszony — én elviszem magammal a jövő héten, ugyanis oda kell mennem.“

„Nagyon megköszönném kelmednek — mondá a férj sohajtva — de nem hiszem, hogy elmenjen, míg nem látom. Ki tudná azt tenni, hogy az óra járjon, mikor rugója nincs?“

De minthogy a nők akaratosak, s az akaratoság az erkölcsi világban olyan, mint az arki-medesi emeltyü a természetiben, mely t. i. mindent kimozdít helyéről: a főntebbi beszélgetésre következő héten csakugyan elindult a szomszéd asszony Piroskával együtt Szevillába.

Amint az említett híres orvoshoz megérkeztek, a szomszédasszony hiven lefesté előtte utitársának állapotát; elmondá, mint bolyong a földön, mint valami foszladozó köd, minden nyugalom, minden táplálék, minden cél nélkül, egyedül csak könyekkel tele.

Miután az orvos mindezt végig hallgatta, s betegét jól megtekinté, mondá:

„Asszonyom! azáltal, hogy ön fájdalmát így

mondhatni készakarva táplálja, kedélybetegséget okoz magának, mely életébe fog kerülni!

Piroska fejét rázta, és ismétlé örökös állítását:

„Nem, uram, nem; mert a fájdalom gyötör, de nem öl.“

„Önök kötelessége azon lenni, hogy fájdalmát legyőzhesse — felelé az orvos — önök szórakozást, dolgot kell keresnie, hogy életszervei mozgásba jöjjenek. Ezáltal aztán megjön az étvágya, evvel pedig az álom és az erő is.“

„Vegye el ön mindenekelőtt fájdalmamnak legalább egy részét — viszonzá Piroska — ha ezt teheti, akkor megkísértem tanácsát követni.“

„Ön az egyedüli anya, ki gyermekét veszté?“ kérdezte az orvos.

„És azt gondolja ön, hogy kevésbé fog fájni az én szívem amiatt, mert több is van?“

„Legalább ön e példából igyekezzék megnyugvást meríteni“ — felelt az orvos.

„Istenem! — kiáltá a szerencsétlen anya — Istenem! hagyja ön meg nekem könyörületességből az én bánatomat, ez az egyedüli, mi ked-

ves fiam után maradt, ki elhagyatva halt meg a kórodában, s anélkül, hogy tudnám legalább, sirja merre van! . . . .“

A zokogás elnyomta szavait.

„Ne kívánjon ön földi orvostól gyógyszert ily betegség ellen — mondá az orvos a szomszédasszonynak — forduljanak avégett az Istenhez.“

A két asszony eltávozott.

Amint az utcán a katonák laktanyája átellenében mennének, a szomszédasszony, ki elülment, egyszer csak azt látja, hogy az őrség közül kilép egy deli termetű vitéz s az utcán keresztül egyenest feléjük tart.

Alig tekintett jobban szemei közé a katonának, midőn fölkiálta :

„Jézus Mária! . . . Piroska . . . nézd csak, a te fiad! . . .

Piroska, ki szintén látta a katonát, halványabb lőn, mint azelőtt, nem szólhatott, mintha megkövült volna. Szemei kikeltek helyeikből, lélekezete elakadt, s félig nyitott ajkai görcsösen vonaglottak.

„Édes anyám!“ — kiáltá a katona s tárt karokkal rohant ölelésére.

Piroska összeomlott s anélkül, hogy egy szót, egy hangot ejtett volna, lehajtá fejét kedves fiának vállára.

„Sebestyén! — mondá ekkor a szomszéd-asszony — mért nem tudósítottad magadról szüleidet?”

„Csak tegnap érkeztem meg vidékről“ — felelte a katona.

„Látod, szüleid azt hitték, hogy Bilbaónál elestél.“

„Bizonny nem sok hiányozott — válaszolá a katona — sőt már föl is irtak a halottak közé“

„Oh, Sebestyén, mennyit sirt utánad szegény anyád!“

„No, most már nem fog többé sirni — felelé a katona s anyját, ki karjaiban feküdt, föl akarta kelteni. — Édes anyám! nemsokára kiszolgálók s azután ameddig csak élek, nem távozom el oldaladtól.“

De Piroska meg sem mozdult.

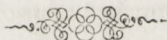
„Anyám, édes egy anyám!“ — kiáltá Sebestyén, erővel föl akarván kelteni anyját; de annak feje hátrahanyatlott, mihelyt elvette alóla vállait.

„Meghalt! oh, jaj, anyám meghalt!“
És e fölkiáltás szájrólszájra ment mindazon-
nál, kiket a föntebb leirt jelenet közelökbe csalt.

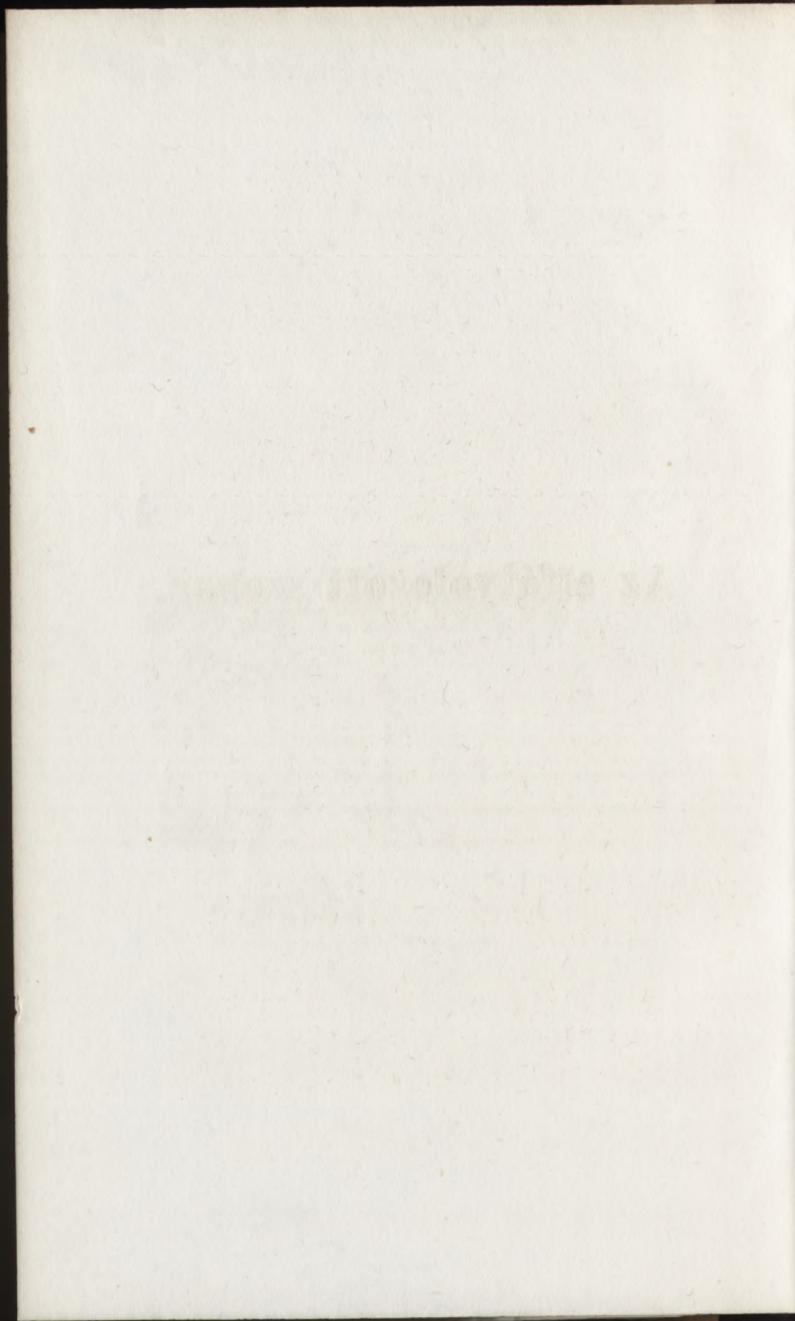
„Uristen, el ne hagyj!“ hisz csakugyan meg-
halt! — kiáltá legnagyobb szomorúsággal a jó
szomszédasszony, miközben a hullát karjaiba
vette. — „Meghalt! egy pillanatnyi öröm meg-
tette azt, amit hat évi hallatlan szenvedés meg-
nem tudott tenni! Mégis jól mondta ő: a f á j d a-
l o m g y ö t t ö r, d e n e m ö l.“

Jegyzet. E való eseményt maga az ezred
parancsnoka, ki ott szemtanu vala, beszélte el
nekünk.

A szerző.

Az elfátyolozott szobor.

Egy ifju, kit a forró tudományszomj
Egyiptom papjaihoz vitt, hogy ott
A bölcsességnek titkát eltanulná —
Lánglelkével már szépen is haladt,
De ő haladni oly gyorsan akart,
Hogy mestere alig fékezheté.
„Mitis tudok, ha mindent nem tudok,
— Mondá az ifju egykor mesterének —
Mindegy-e tudni többet vagy kevesbet?
Vagy a tudomány, mint a földi kincs,
Egy összeg, mely lehet kisebb, nagyobb,
De melylyel mindig birtokos maradsz;
Nem egy fölözthatlan egész-e az?
— Végy egy dallamból csak egy hangot el,
Vagy végy el e szívárványból csak egy szint,
S mi megmarad, az — semmi, míg a hangok
S színek nincsenek újra szépen együtt.“

Mig egykor együtt így beszélgetének,
Egy elhagyott szinkörbe léptenek,
Hol egy elfátylozott óriás szobor
Tűnék föl az ifju szemeknek.

Csodálkozással néze mesterére,
 És szólt: „Mi az, mit e fátyol takar?”
 „Az igazság” — volt rá a felelet.
 „Az igazság? hisz én azt keresem,
 És épen azt takarják el előlem?”
 „Évégett kérdezd az Istent magát;
 Ő mondta: ember e fátyolt ne bántsa,
 Mig enmagam azt föl nem emelem.
 S aki szentségtelen, bűnös kezekkel
 Tilalmam ellenére fölemelné,
 Az... „Nos?” „Az meglátja, mi az — igazság?”
 „Különös egy jövendölés! S te még
 Sohasem emeléd föl azt a fátylat?”
 „Én? nem; kedvem se jött reá soha.”
 „Ezt én nem értem. — Oh, ha az igazság
 S köztem e vékony fátyol volna csak!...”
 „És egy törvény! — vágott szavába a pap —
 Fiam, e fátyol, hidd el súlyosabb,
 Sokkalta súlyosabb, mint gondolod, —
 Kezednek könnyű, lelkednek nehéz!”
 Gondokkal telve tért haza az ifju,
 Forró tudvágya álmát elveré,
 S izzadva hánykolódék nyoszolyáján,
 Mig éjfél tájon ágyát elhagyá,
 S ment öntudatlan a templom felé.
 Átszökni a falon mi volt neki?
 Egy bátor ugrás még s magát legott
 A templom kellő közepén találja.

Ott áll most és amint áll egyedül
 Ijesztő siri csend veszi körül,
 Melyet, a titkos boltozatokon, csak
 Lépésinek tompa viszhangja tör meg.
 Fölülről, a kopulának nyílásán,
 Halvány ezüsthényét beküldi a hold,
 S rettentőn, mint egy megjelenő Isten,
 Föltűnik a háttér homályán,
 Csüngő fátylában a titkos szobor.

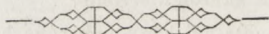
Az ifju, ingadozva bár, előlép
 S merész kezét a szentre nyújtja már . . .
 De forró- majd hidegláz futja át,
 És eltaszítja egy nem látható kéz.
 Szerencsétlen, te, mit akarsz művelni?
 — Így szól egy hűséges hang belsejében —
 Az Istent akarod kísértetni?
 Nem mondta-e ő, hogy ember ne bántsa
 E fátylat, míg ő föl nem emeli? . . .
 De nem mondá-e azt is, hogy aki
 Fölvonja, meglátja, mi az igazság?
 Legyen mögötte bármi, én fölemelem —
 És fölkiált —, én meg akarom látni! . . .“

Látni!?

Kacagja vissza gúnyosan a viszhang.

S miként mondá, fölemelé a fátylat.
 „Nos — kérditek ugy-e — mit látta ott?“
 Én nem tudom. — Másnap reggelre kelve
 Halványan és eszméletlenül találták

Őt a szobornak alján elterülve.
Mit láta, mit nem? azt soha,
Soha nem mondta ő el senkinek.
Éltének vidámsága elveszett,
S mély búskomolyság ifjan sirba vitte.
S ha néha kérdésekkel ostromolták,
Intőleg annyit monda csak: „Jaj annak,
Kivétkes uton jut valamihez:
Sohsem találанд abban örömet.“

A keresztanya.

Népmonda.

A. K. ...

I.

A pásztorcsalád.

Egy szép őszi reggelen, midőn még a pacsirták énekeltek, s a nap sugarai langyosan sütének a a hegyek ormaira, András pásztor kihajtá nyáját a harmatos mezőre, mely a füzéri vár lábainál terült el.

Aki Andrást máskoris látta, az ma nehezen ismert volna reá. Ő rendesen komor kinézésű volt, mint azok szoktak lenni, kiknek szíven titkos féreg rágódik s kik semmivel sincsenek megelégedve. S valóban, ki András életének történetét ismerte, az könnyen megmagyarázhatja magának, miért oly komor az ő kinézése s oly redős homloka? András egykor több volt, mint pásztor; neki magának volt szép birtoka háza, földje,

melytől azonban ravasz barátjai s igazságtalan bírák megfosztották. Tehetős emberből egyszerre majdnem koldussá lőn és szerencséjének kellett tartania, hogy a füzéri gróf jobbágyai közül a módosabbak pásztorul fölfogadák, s mintegy félóránnyira a falutól egy viskót adának neki lakásul. Ott éldegélt ő nejével, a jámbor Bertával, csendesen, bár gondokkal terhelve. De ma, mint mondtuk, András egészen máskép nézett ki, mint egyébkor. Szemei, melyek különben oly búsak valának, most fénylettek, ragyogtak, redős homlokát lesimitani látszék az öröm s máskor oly hallgatag ajkai ma dalokat hangoztatának. Igen, ma többet énekelt, mint az egész évben, s kürtjét a völgyön keresztül oly vigan, oly hangosan fujdogálta, hogy még a nyáj kolompjait is tularsogta vele. Így ért el Hamvas nevű tanyáig, mely a vártól mintegy félóránnyira feküdt. Ott megállt nyájával együtt és háromszor belefujt kürtjébe. Akkor a tanya ajtaja megnyilt s maga Erzsók asszony kilépvén rajta, egész csodálkozással nézte a pásztort s kérdé :

„András! miért hajtod ma a nyájat egész időig? mit akar jelenteni ez a te kürtölésed? —

Ah, te ma ugy nézsz ki, mintha valami nagy szerencse ért volna téged.

„Ugy is van az — felelé a pásztor — Isten meghallgatá sok évi ohajtásomat, mert feleségem, Berta, az éjjel egy kis leányt szült s anya és gyermek jól érzik magukat.“

„Jó, én nem irigylem szerencsétöket — veté utána közönbösen az asszony — és most jőjj, adok nektek egy kis zsirt, tojást és kenyeret.“

„Isten fizessen meg kelmednek e jóságaért! de nekem egy kérés is van a szivemen : nem tehetné meg kelmed azt a szivességet, hogy gyermekemnek keresztanyja lenne?“

Erzsók asszony elvörösödött, egy megvető tekintetet vetett a szegény pásztorra s kevélyen mondá :

„Hát még mi nem jut eszedbe? Én a te gyermekednek keresztanyja! Hát tudod-e, ki vagyok én s ki vagy te? — Majd akkor, András, ha arany kürt lesz a mostani helyett oldaladon, akkor jőjj el s hijj engemet, a telkes asszonyt, komaságba.“

A kevély asszonynak gúnyos szavai, mint éles tűr járták át András szivét; mérgesen vágta össze fogait és csak alig türtőztethette magát,

hogy káromkodó szavakra ne fakadjon. „Igaz — mormogá magában, mialatt a telkes asszony bezárta orra előtt az ajtót — igaz, ő teheti ezt, ő gúnyolhat, csufolhat engem, mert ő gazdag, én meg szegény, koldusszegény vagyok!”

Sok idő telt belé, míg haragját leküzdheté; végre tökéletesen magához jött, de már akkor minden vidámsága elveszett. Mivel pedig leánya utójára sem maradhatott keresztanya nélkül, azért újabb lépésre határozta magát, s midőn délben elért egy más tanyához, mely Lombos Benedeké volt, elszántan bekopogtatott. A gazda nem volt otthon, csupán a felesége, András tehát ehhez fordult s mondá neki :

„Tudja kegyelmed, hogy kegyelmetek jószágát tiz év óta őrzöm, még pedig oly hiven, hogy miattam soha legkisebb kárt sem vallottak, soha csak egy borjucskájok sem veszett el.“

„Igen — viszonzá az asszony — ezt meg kell vallani; oly hiven teljesítéd mindenkor kötelességedet, hogy hűséged dicséretet érdemel.“

„Épenazért tegyen kegyelmed is egyszer velem jót — könyörge a pásztor — legyen ke-

resztanyja az én kis lányomnak, ki ma éjjel született.“

Perpetua asszony e szavakra nagy szemeket meresztett s elejénte úgy tett, mintha nem hallott volna jól. Midőn pedig András ismételné kérését, magasra emelé fejét s föl kacagva eképen szólt :

„Jó, András, én leszek komaasszonyod, de jól megjegyezd, csak úgy, ha négy lovas hintón fogsz engem a templomba elvinni, s azután oly keresztelőt csapsz, melyre ötven ember lesz meghiva; kappant, fácánt, tortát, csemegét adsz nekünk s borod annyi lesz, hogy folyni fog, mint a víz.“

András, kinek szívében e gúnyszavakra a fájdalom s harag vad lángja dult, alig tartóztatá magát, hogy öklével ne feleljen a büszke asszonynak; mégis reszkető hangon csak annyit monda :

„Lesz még idő, hogy kelmed e szavait megemlegeti. Ismertem én olyanokat, kik kicsufolták a szegényt s később maguk is szegények lettek. Megfizet énérttem kelmednek az Isten, ki maga is szegény volt, midőn e földön járt s

kinek haragját magára vonta kelmed ezen szavai val.“ —

A vérig sértett Andrásnak minden kedve elment tovább is keresni keresztanyát leánya számára. Mégis neje s gyermeke iránti szeretete nagyobb lévén, mint bánata s haragja, megki-sérté még egy tehetős gazdának előadni kérését; de csak úgy, mint előbb elutasított, sőt me-részségeért még némi szidásban is részesült. Ke-resztanya nélkül s vérző szívében harag és fáj-dalommal tért haza s megátkozá az emberek keményszivűségét, de még inkább saját szegény-ségét. Otthon neje, a jó Berta előtt kiönté szívé-nek haragja s fájdalmát, és elpanaszoló keserve-sen, mennyire megvetik azon emberek, kik egy-kor hozzá hasonlók valának!

Neje csendesen, de leverten hallgatott reá s hogy fölfogá férjének egész fájdalmát és érzi is, mutaták azon könyvek, melyek szemeiből alvó gyermekére hullottak. De Berta istenfélő asz-szony volt, azért vigasztalólag mondá :

„Édes férjem! igazad van, ezek szivtelen emberek, kikben annyi szivesség sincs, hogy egy szegény kis gyermeket a keresztvizre tartá-

nának; de igazságtalan vagy abban, hogy ennyire odaengeded magadat a haragnak s boszura gondolsz, midőn megbántóidnak meg kellene bocsátanod. Aztán nézz csak gyermekünkre, az isteni jóságnak e kézzelfogható jelére, mennyi-szer sohajtánk az Istenhez, hogy ajándékozna meg minket egy gyermekkel, aki bánatunknak öröme s öregségünknek gyámola lenne, s ime, nézd, nem hallgatott-e meg bennünket? Amint tehát adott nekünk gyermeket, bizonyosan adni fog kis lányunk számára keresztanyát is. Én mondom neked, hogy Isten fog küldeni nekünk keresztanyát, ha az emberek megtagadják is tőlünk a szeretet e kötelességét.

És Berta addig s oly édesen beszélt férjének, hogy az végre elfeledé buját s haragját. Hozzá látott vacsorájához, mely egy darab fekete kenyérből s aludt tejből állott, elvégezé nejével együtt az esteli imádságot, aztán lefeküdt kemény nyoszolyájára, hol csakhamar, vigasztalásul a nap kiállott fájdalomért, enyhítő álom fogá be szemeit. De Berta nem tudott mindjárt elaludni; csak most, miután férjét elszenderülni látta, engedett szabad folyást könyeinek, mert azelőtt

minden erejével tartóztatta magát, nehogy férjét még jobban elszomorítsa. Keserű könyvek voltak ezek, a gúny, a szomszédok szivtelensége és saját nyomora sajtolák ki azokat szivéből. De épen most bánatának e nehéz órájában mutatá is meg, mennyire bizik az Istenben, mennyire kész magát alávetni Isten akaratának. Karjaira vevé gyermekét s fölajánlá azt az Urnak; azután kéré Máriát azon örömrre, melyet az ő anyai szive érzett egyszülött fiának első látására, kéré őt: gondoskodnék egy keresztanyáról itt a földön, s ott az égben vállalná el őmaga a keresztanyaságot.

Alig végzé el imáját s ime a gyermek s az ő feje fölött egy szelid világsugár jelenik meg, megvillan szépen s aztán lassan eltűnik. — Csodálkozva tekint szét Berta, míg abban nyugszik meg, hogy az bizonyosan a hold fénye volt, mely a viskó valamelyik repedésén mosolyga be hozzá. Így megnyugtatva, elalszik ő is végre, de anyai szerelme mégis őt kelté föl legelőször a háznál. Első pillantása gyermekére szállt, ki még csendesen aludt, a második pedig férjére. Fölkelté őt s azután szeliden mondá neki:

„András! hacsak nem akarunk vétkezni, gyermekünket nem hagyhatjuk tovább keresz-
teletlenül; kérlek azért, vedd a gyermeket s vidd
a templomba. A plebános ur jószívü ember, nem
hagyand soká várakozni, s ha visszajösz még ak-
koris leend elég időd, hogy a nyáját kihajthasd.

„De hát ki lesz a keresztanya?“

„Én biztosítlak téged, hogy az Ur fog erről
is gondoskodni. András! én az éjjel imádkozám
s hiszem, hogy az Isten meghallgatott. Csak
menj s bárkit találsz az uton, hídd meg kereszt-
anyának; talán csak lesz valakiben annyi szív,
hogy kész leend gyermekünket a szent vizre
tartani.“

András engedelmeskedék; felölté ünneplőru-
háját s botját kezébe vevé. Akkor Berta karjaira
adá a gondosan bepólyált gyermeket s megáldá
őket szentelt vízzel e szavak kíséretében: „Menj,
vezéreljen az Ur, hozd haza gyermekünket a ke-
resztség szent malasztjával, s kérd a plebános
urat: imádkozzék érettünk mindnyájunkért, tu-
dod, mennyire szükséges az nekünk.“

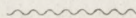
Az apa megigéré, hogy mindent oly jól vég-
zend, amint csak tőle telni fog, és menni akart;

de Berta fölnézett reá még egyszer s mondá :
„András ! nemde, te megbocsátál szivedből azok-
nak, kik téged megbántottak ? Én mondom ne-
ked, hogy nem lenne rajtunk Isten áldása, ha te
harag és gyűlölettel szivedben vinnéd gyerme-
kedet a szent keresztségre.“

András állítá, hogy megbántóinak szivéből
megbocsát.

„Igérd meg még nekem — folytatá a jámbor
asszony — hogy utközben elimádkozol érettök
egy „miatyánk“ot is ; tudod, ott a szilfánál, me-
lyen a fájdalmas Anyának képe függ, ott imád-
kozzál, s meglásd, ez imádság áldást fog hozni
neked.“

András megigéré, s aztán Berta jókivána-
tától kísérve utnak indult.

II.

A keresztanya.

Az ut, mely Füzérre vezetett, hol a plebánia-templom volt, egyik oldalon hegyektől volt körítve, míg másik oldalán egy sebes patak hőmpolygeté vizét a falu felé. Ez utnak közepetáján, hol a hegység az erdőből kiszögellött s mintegy negyedóránnyira meredek sziklafalat képeze, állott a szilfa az Isten Anyjának képével, melyet az éjtatos szomszédbeliek számosan szoktak meglátogatni s tisztelni. Midőn most András a szilfát elérte, megemlékezett nejének tett ígérétről, s nehezen ugyan, de mégis csak elhatározta magát, hogy imádkozni fog azon szívtelen s kevély emberekért; azért letévé gyermekét a képnek lábaihoz s őszinte szívvel imádkozék először is megbántóiért, azután pedig s még forróbban

avégett, mentené meg Isten azon gyalázattól, hogy gyermekét keresztanya nélkül kereszteljék meg. — S valóban, ideje is volt, hogy egy keresztanya találkozzék, mert már a plebániatemplom keresztjén piroslott az ébredő napnak első sugara. András karjaiba vette lánykáját s elhatározta magában, hogy a komasággal megkinál minden keresztény embert, ki csak útjába akad s ki csak távolról is becsületes ember képét viseli magán.

Midőn evégett figyelmesen körülnézne, szemibe tűnik egy alak, mely az erdőből egy melékuton kijön, és lassan, csendesen feléje tart. Vállain hosszú, fehér felöltöny, fején széles karamu kalap, minőt a szentföldi zarándokok viselnek, kezében vándorbot s lábain sajátságos alaku könnyű, piros cipők.

András, kinek a komaság nagyon is nyomta szívét, rögtön eléje sietett s amint közelébe ért, maga előtt látott egy nőt oly fönséges szépséggel, arcában annyi kedvesség és bájjal, minőt még életében sohasem látott. A pásztor csodálattában megmeredt, de a nő a szeretet, a jóság legélénkebb kifejezésével tekintte rá s barátság-

gosan köszönté a szavakkal : „Dicsértessék a Jézus Krisztus!” — mialatt áhitattal hajtá meg térdeit. —

„Mindörökké!” viszonzá amaz, szintén térd-hajtással tisztelvén meg az ég és föld királyának nevét, és rögtön annyi bizalmat érte a nemes hölgyhöz, hogy legott fölfedezé neki szorongatott helyzetét s fölkéré a keresztanyaságra.

A hölgy beleegyezésül meghajtá szép fejét s mondá : „Szivesen leszek, szivesen tartom gyermekedet a szent keresztvizre ; de mert úgy illik, hogy a keresztanya vigye a gyermeket a templomba, add át őt nekem.”

András átadá lánykáját, ki kis kezeit respesve nyujtá a kedves hölgy felé, melyeket az megcsókolt, s a gyermeket szívéhez szoritva, a legszeretőbb gyöngédséggel tekinté reá. A gyermek, ki azelőtt sokat nyugtalankodott s utközben eleget sirt s jajgatott, egyszerre elcsendesült, és oly vidáman mosolygott, mintha az égben angyalok társaságában lett volna. András pedig az idegen hölgy közelében pillanatrólpillanatra jobban érzé magát, mintha lefujtak volna szívéből minden bút s haragot, és alig tudá szemeit

levenni a hölgyről, ki oly gyöngéd szeretettel dajkálta gyermekét.

„Ej — szólalt meg végre — ha kegyed annyira szereti a gyermeket, akkor kegyednek is van bizonyosan gyermeke?”

„Igen, van, és az én gyermekem életemnek legfőbb szerencséje s boldogsága — mondá a hölgy, miközben szemeit az égre emelé, és arca szintén elváltozott s oly dicsőségtől tündöklött, hogy András szent tisztelettől ragadtaték meg s többé nem mert vele beszédbe ereszkedni. „De ne félj hát — bátorítá őt a hölgy — én hallám imádságodat, melyet ott a szilfa alatt ellenségeidért Istenhez bocsátál, és az csakugyan eljuta őhöz. Te könyörületes valál, és azért az Ur is könyörületes lesz tehozzád. András! imádkozzál ismét, imádkozzál gyermekedért, hogy a könyörülő Isten adja leányodra a szent kereszt-ségnek egész malasztját.”

És a hölgy imádkozva hajolt a gyermekre, kitérő szemekkel emelt gyakran az ég felé, mintha őt az Urnak akarná átaladni. András is mádkozott, még pedig oly buzgón, mint soha sem azelőtt, sem azután.

Igy csendesen, s forró áhitattal érkezének a plebánia-templomba, mely a falun kívül állott. A templomka már ki volt nyitva s a harangozó épen „Üdvöz légy“-re csendített, melynek végeztével rögtön elvezeté Andrást a plebánoshoz. — A hölgy azonban meghajtott fővel s forró buzgalommal odament az oltárhoz, melyen a Szentség rejtezett, s ott az oltár lépcsőjén leborult és imádkozott, míg András a lelkészszel s a harangozóval megérkezett. Akkor fölállt, köszönté a lelkészt szívesen s kéré őt: keresztelné meg a gyermeket a szentháromság egy Istennek nevében. A hölgy látára a lelkész s harangozója ugyanazt érzék, mit előbb András; szívöket háttartalan tisztelet s öröm hatotta át, melynek okát sehogysen tudták eltalálni. A lelkész kérdé a hölgyet: volt-e már máskor is keresztanya, s ha tudja-e, mit egy keresztanyának ilyenkor felelnie s azután tennie kell? Akkor a hölgy egy végtelen nyájasságu mosolylyal felelé, hogy ő már sokszor volt keresztanya, s így tudja jól, hogy mit kell most és azutánis tennie. Némi zavarral aztán kérdé a lelkész: minek keresztelje a gyermeket? — „Krisztinának — viszonzá a hölgy — vagy, András, te más nevet akarnál?“

„Oh, én örülni fogok, bárminek is keresztelteti kegyed — mondá ez — csak arra kérem, adja hozzá a boldogságos szűz Mária nevét is; ez az én feleségemnek kívánsága, és ő kétszeresen boldognak fogja érzeni magát, ha e szent név ótalma alatt teendem karjaiba kis lányunkat.“

Beegyezése jeleül meghajtá a hölgy kedves fejét, s a lelkész elkezdé a szent szertartást. S valóban, a hölgy a lelkész kérdéseire oly pontosan s az áhíthatnak oly bensőségevel felelt, hogy mindnyájok szívét megindítá s csaknem könyekre fakasztá. Midőn a keresztelésnek vége volt, a hölgy édes szeretettel csókolá meg a gyermeket, szemei örömtől ragyogtak s mondá: „Oh, ha az emberek meggondolnák, mily nagy, mily bőséges kegyelmet ad nekik Isten a szent keresztelésben! Oh, édes Krisztinám, mily áldott vagy te! a haragnak gyermekéből a kegyelem gyermeke levél, s a bűn tanyájából a Szentlélek temploma. Ki vagy szabadítva a rossz szellemnek hatalmától s angyalok hordoznak téged karjaikon!“

Igy dicsőíté megragadó szavaival a hölgy ezen szentségnek malasztját s a megkeresztelt gyermeknek szerencsését, aztán ujjab imádságra

ismét meghajtá térdeit. — Eközben Andrásnak eszébe jutott, hogy a lelkésznek némi ajándékot is kellene adnia s evégből elővóná erszényét; de a jószívü lelkész nem fogadott el semmit a szegény pásztortól, sőt még ő ajánlékozó meg egy ezüst pénzdarabbal. Ezt látva, mennyire örült a nemeslelkü hölgy! ,Jól, Isten szive szerént cselekvék ön — mondá is legott — tartsa meg ezutánis szeretetében a nyomor embereit s önnek égi mestere, az irgalmas Jézus, százszorosan fogja azt visszafizetni! — Hanem én följánlok önnek valamit, mit el kell fogadnia. — S evvel egy üvegesét vont elő, mely bizonyos pirosló folyadék-kal volt megtöltve. Ön szenved — folytatá aztán — még pedig sokszor súlyosan, de ha fájdalmi lesznek, vegyen e gyógyszerből három csöppet s bizonyosan enyhülést nyerend. Végre odafordult a harangozóhoz s ennek egy agátkőkereszteskét adott, melynek az épenannyira örült, mint gyógyszerének a lelkész.

Ekkor gondolá András, hogy itt az ideje elhagyni a templomot s hazatérni. E szándékát a nemes hölgy észrevevén mondá: ,Még rá érsz! Hallgassuk meg a szentmisét; ugyis, tudom, te

ohajtasz hálát adni Istennek azon kegyelmekért, melyekben téged gyermekeddel együtt ma részesített.’

És végighallgaták a szentmisét, melyet a lelkész mondott, még pedig a csodálatos hölgy oly forró buzgalommal, hogy azt leírni lehetetlen. Az egész szentmise de leginkább urfölmutatás s áldozás alatt, a hölgy inkább hasonlított angyalhoz, mint emberhez: arcán menyeyei fény ömlött el s egész alakja, mintha ragyogott volna. Szentmise után a hölgy szivélyes bucsút vón a lelkésztől, s Andrással haza felé indult. A gyermeket ölében vivé s olykorolykor beszélgetett vele, mire a kiseded jókedvü mosolylyal felelt neki. Időnkint az apához is szólott s ilyenkor szavai telve valának menyeyei szeretet- s egyszerű böleseséggel, úgy hogy azokat a szegény tanulatlan pásztor is megértheté.

Igy utazhattak mintegy félóráig, midőn, virgonc lovaktól röpitve, egy csinos kocsi gördült eléjük. A kocsiban ültek Erzsébet, a telkes aszszony, s Perpetua, Lombos Benedek felesége; mindketten cifrán öltözve s a legnagyobb jókedvvel, mert épen menyegzőre mentek. Mikor meg-

látták a szegény pásztort s oldalán az egyszerűen öltözött hölgyet, hangos kacagásra fakadtak s gunyolódva kérdezék: „Hej, András! hát találtál keresztanyát? — Most ugy-e a keresztelőre mentek? No, csak aztán tégy ki magadért!”

Szegény Andrásnak minden vére fejébe szökött, s akaratlanul is ökölre szorítá kezeit; de nem szólhatott, mert utójárais tőlök függött s az ő kenyeröket évé.

A hölgy azonban komoly hangon mondá: „Fölfuvalkodott emberek! miért üztök csufot a szegényből; nem tudjátok-e, hogy Isten a szegénynek pártját fogja? — Meglássátok, lesz még idő, midőn siratni fogjátok e szavaitokat!”

E szavakra, melyeket a csodálatos nőnek egy szemrehányó s megrendítő tekintete követte, a kevély asszonyok megütődtek s bizonyos kínos sejtelem fogá el őket. Erzsók asszony megkisérté ugyan, a hölgy feddő szavaira adós nem maradni; de a mint a hölgynek szent haragtól vilámló szemeit látá, a szó torkán rekedt, s magyarázhatatlan félelem szorítá össze szívét. Megrendülve takará al arcát mindkét kezével, míg társa, Perpetua, hasonló aggalomtól megragadtatva,

alig birt jelt adni a kocsisnak, hogy sebesen hajtson tovább.

A büszke nép mihamar eltűnt, de a fulánkos beszéd föltépte András szívében a csak alig behegedt sebet, s a kiállott gúny miatt csaknem vérkönyekre fakadt. A büszkeség, a rang- és birtokvágy, a saját helyzetéveli elégedetlenség fölláztak benne újra s végtelen keserőséggél tölték el. Hiába voltak a nemes hölgynek legnyájasabb, legvigasztalóbb szavai; András nem hallott semmit s a legnagyobb fölindulással vádolá sorsát, mely őt inségre, nyomorra, kárhoztatja, míg amolyan kevés s hálátlan embereket gazdag ajándékival elkényeztet. A hölgy látván, hogy szavai mitsem használnak, bánatosan sohajtott, azután szép esendesen imádkozék, mire, úgy lát-szék, András is nyugodtabb lón.

Igy értek el a szilfához, melyen a boldogságos Szüz képe függött. Akkor mondá a hölgy Andrásnak: „Itt el kell válnom tőled. Ime, átadom gyermekedet, növeld őt istenesen, úgy amint egy jó atyának illik, és jutalmad bőséges leend. Üdvözöld nevemben feleségedet s mondd neki, higgyen tovább is erősen Jézusban, és legyen meg-

győződve, hogy Mária mindig fog könyörögni érte.

De András ennyivel nem akart megelégedni, hanem nekiesett a hölgynek, hogy csak menjen vele viskójába, látogassa meg nejét, hogy az ismerje meg a jó keresztanyát és megköszönhesse szivességét.

„Azt most nem tehetem — mondá vigasztalólag a hölgy — de légy meggyőződve, hogy én nem foglak elfeledni titeket; el fogok menni hozzátok, de most nem lehet.”

„De hát mit mondjak aztán — kérdé leverten a pásztor — mit mondjak, ha nőm kérdezni fogja: ki volt azon jó nő, ki gyermekünket a keresztvizre tartá?”

„Akkor mondd meg neki, hogy én az vagyok, kihez ő mult éjjel annyi bizalommal fohászzkodott.”

„Kegyed tehát egy angyal az égből!” kiáltá András örvendetes sejtelemmel s hódolata jeleül le akart térdelni.

A csodálatos hölgy azonban szeliden föl-emelé őt s mondá: „Hálát Istennek, az ég s föld urának, az irgalom atyjának adj, mert ő hallgatott meg téged s engem is. — S most még csak egy

kis dolgom van veled. A magasságbelinek kegyelme megengedé nekem, hogy én egy kívánságot teljesítek ; kérj azért, amit akarsz, és én kívánságot betöltöm; de vigyázz! jót kérj, olyat kérj, ami illik egy keresztényhez!

András szemei fölragyogtak s halovány arcát gyöngé pir futá el. „Ugy adj nekem gazdagságot! — kiáltá heves fölindulással — tégy engem gazdaggá, vedd le rólam a szegénység gyalázatát, mely rám nehezült s melyet már tíz év óta viselek!”

A nő felsohajtott és szomoruan felelé: „Oh, miért kérsz épen gazdagságot? Hát nincsen-e az Urnak jobb ajándéka is? Elvakult ember! nem olvastad-e, hogy a szegény Lázár mennyekbe jutott, míg a dús gazdag elkárhozék? Oh, András! vedd vissza kérésedet, kérj mást, kérj valami jobbat!”

De András megemlékezett előbbi gazdagsága napjairól, midőn még mindenkitől tisztelteték, s nem feledheté a gunyt, a megvetést sem, melyben ép ma is részesült s mely még most is égeté arcát: azért mégjobban vágyott gazdagság után és hevesen kiáltá: „Nem kérhetek

mást! Elég inséget s gunyt szenvedék már nőmmel együtt, ah, lábaikkal tapodtak az emberek szegénységem miatt! Ne csodáld tehát, hogy vérző szívem gazdagság után eseng, s a szégyent és gyalázatot, melyek mint éhes ebek, minden oldalról mardosának, egyszer már ki akarom kerülni.“

„Jó — felelte a magasztos hölgy megható komolysággal — legyen kívánságod szerint, András! — gazdag leszesz. . . . Hiszen a gazdagság is Isten áldása, csak hogy egyedül az tudja hasznára fordítani, kinek égi bölcsesség lakozik szívében. A gazdagság olyan, mint a tűz, mely világít s melenget, de egyszersmind vakít, süt s el is éget! Oh, mint kívánom, hogy téged soha el ne vakítson, meg ne égessen a gazdagság! hogy azt mindig jól használd, és soha meg ne bánd, hogy helyette más valami jobbat nem kértél!“

Evvel a csodálatos hölgy letört a szilfáról egy kis galyat s azt a pásztornak adá: „Ime, vedd e galyat! Ahányszor vele megérinted e sziklafalat, az annyiszor fölnyilik neked s egy üreget fogsz látni magad előtt, melyben a bércek szellemei aranyaikat tartogatják, — ezekből vehetsz mindenkor amennyit akarsz.

András örömében a hölgy lábaihoz borult, hogy megcsókolja ruhájának szegélyét; de a hölgy panaszosan s könnyekkel szép szemeiben mondá: „András! nagyon sokra becsülsz az oly adományt, mely utójjára sem fog válni örömedre. Jobb volna, szegénynek maradnod! Ah, vakság szállta meg lelkedet, s nem sokára szemeidet is érne fogja!“... E szavak után a pásztor a gyermekhez fordult, reátekinte mégegyszer a legtisztább szeretettel s végre megáldá. „Neked is, édes Krisztinám, neked is akar valamit ajándékozni a te keresztanyád; de most még nincs itt az idő, hogy azt átadjam. — András, jegyezd meg jól, amit most mondok: mához tizenöt esztendőre, ugyanezen a napon, hozd ide az én keresztlányomat, akkor neki is akarom egy kivánságát teljesíteni“... .

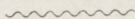
E szavaknál a csodálatos hölgynek alakja elváltozott, majdnem átlátszóvá lőn, szelid fénynyé látszék olvadni s végre mint egy nyájas csillag, lassan emelkedék az ég felé. A pásztor szent félelemtől megragadtatva térdeire omlott, szemei a szokatlan fényt ki nem állhaták s eszmélete csaknem elhagyá. Midőn magához tért, egyik oldalán

látta gyermekét, a másikon a szilfagalyat, s ezek után meggyőződött, hogy a csodás tüneményt nem álmodá. És akkor nem gyermeke után nyult először, de fölkapá a szilfagalyat s a sziklafalhoz futott vele, hogy a vesszőnek varázserejét megkísértse. S ah! — alig érinté a sziklát, az legott megnyilék s egy boltozott üreg volt látható. . . .

András örömeiben szinte megborzadt — az üreg telve volt legtisztábban ragyogó aranyporral! Remegve s csak tétovázva merte átlépni a küszöböt, és úgy tetszék neki, mintha egy angyalszelid hang azt sugná: „András, térj vissza, jobb neked szegényül maradni, mint gazdagnak lenni!”

De az aranyak ragyogása bűverővel hatott reá s beragadá az üregbe, melynek sziklafala rögtön bezáródék utána. Kapzsi kezekkel s reszketve tölté most meg zsebeit az aranyporból s azután nem minden aggály nélkül érinté ismét a bűvesszövel a falat, mely újra megnyilt előtte s utána ismét bezáródék. Megkönnyebbülve lélezett föl András, midőn a szabadban látta magát. Csak most és nem minden szégyen nélkül emlékezett meg gyermekéről, kit pénzvágya miatt védtelen s egyedül hagyott a magányos erdőben. Ott feküdt még a

gyermek sértetlenül, mintha angyal őrizte volna, a szilfánál, a boldog Asszony képe alatt. András letelepült mellé a puha gyepszőnyegre s vizsgálgatni kezdé aranyát, s ah, nem csalódott, az tiszta szinarany volt, oly nagy szemekben, mint egy borsó. Az öröm, az elragadtatás kiáltása tört ki kebeléből; de épen erre a gyermek fölébredt és sirni kezdett.

III.

András gazdagsága.

Sebes léptekkel igyekezett most András gyermekével haza felé. Nemegyszer akart ugyan visszatérni, hogy az aranyból még többet hozzon; de siró gyermeke s a gondolat, hogy neje aggódva várja, visszatartóztaták. Minél inkább közeledett pedig lakásához, annáljobban lassítá lépteit, mert sehogysem tudta elhatározni, vajjon nejének az arany titkáról szóljon-e valamit? Eddig ugyan semmit sem hallgatott el hü s okos neje előtt, de most az egyszer tanácsosnak látta, legalább egyidőre, titkolózni. Hanem ekkor titkos szemrehányást érzett szívében „András! — mondá az — a te gazdagságod nem jól kezdődik. Nem volt elég, hogy aranyaid végett kinn hagytad gyermekedet a vadállatok martalékaul,

most még titkolózni akarsz nőd előtt is, ki a megtestesült őszinteség s bizalom volt mindenkor irántad? — De egy tekintet a fényes aranyakra s lelkismeretének szavát nem hallá többet, s azzal vigasztalá magát, hogy hisz nejének mindent fölfedezend, mihelyt azt veszély nélkül teheti. Viskójába lépven, ragyogó arca már mesziről örömet hirdetett.

,Oh Berta! — kiáltá — ez egy áldott nap volt; oly keresztanyát találtam, kinél jobbat már nemis kívánhattunk volna.’

„Mindent tudok — viszonzá Berta, gyermekét szívére ölelve — Oh, mennyi áldás! Alig hihetem, hogy ennyi boldogság mind a mienk!”

,Tehát mindent tudsz? — kérde a pásztor csodálkozva — Hogyan történhetett ez? ki beszélte el neked? ...’

„Amint te gyermekünkkel eltávozá, újra kérém a boldogságos Szüzet: eszközölné ki az ő közbenjárásával, hogy valami jó lélek könnyörülne rajtunk s lenne keresztanyja kis lányunknak. S ime, mig én imádkozám, az ajtó megnyílt s belépett egy bájos fiatal hölgy szép fehérbe öltözve s fején rózsakoszorúval, nyájasan köszönte

engemet és szólt: „Szegény asszony! miért aggódol annyira? Lásd, Mária, a mennyek királynéja, szent Fia elé vivé a te imádságodat s az megengedé neki, hogy rajtad segítsen.“ — Aztán leült mellém s beszélgetett velem. Oh, ha láttad s hallhattad volna őt, a kedves jó hölgyet! mily szívesen beszélt velem, s mennyire megnyugtatónak édes szavai! Ugy érzem magamat, mintha újjá születtem volna. — Azután a fiatal hölgy kosarából, melyet magával hozott, gyümölcsöt s szőlőt, hófehér kenyeret s írósvajat, néhány tojást s egy üveg bort vett elő. Végre gyermekünk számára szép fehérneműt s két kis ruhát, a legfinomabb vászonból, tett ágyamra. S azután mondá: „Mindezt azon hatalmas nő küldi neked, ki gyermekedet a szent vízre tartá. Élvezzétek ez adományt s adjatok hálát Istennek. — Oh, különösen neked szükséged van némi üdítő étkekre, mert nehéz napok váraкоznak reád. De te csak bizzál az Istenben, és meglásd, győzni fogsz annak segítségével, ki a keresztények anyja s a szomorúak vigasztalója.“

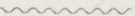
Ekkor aztán a férj fogott hozzá s nem győzött eleget beszélni a csodálatos hölgyről, a ke-

gyes keresztanyáról. „Ah! — szólott közbe neje — nem angyal volt az, de több; én úgy gondolom, hogy maga a boldogságos Szüz, kinek könyörületos szive megindult a mi inségünkön.“ És könyvek fakadtak a jámbor nő szemeiből s összetevén kezeit, hálát rebegett a szent Szüznek, ki ily boldoggá tette őket s leányukat. András ekkor kiüríté zsebeit, s a halom aranyra mutatva szólt: „Nézd, Berta! ez is a keresztanyának ajándéka, és még többet is ígért.“

„Hogyan, hát még aranyat is adott neked — kérdé a nő csaknem megrettenve — és ő maga oly szegény volt a földön! András, ez aranyat mi magunknak csupán meg nem tarthatjuk, más szegényeknek is kell belőle juttatnunk.“

„Részesülni fognak ők is e nap áldásaiban“ — mondá jószívuileg a férj, aztán sietve reggelizett, mert már közelgett az idő, melyben a nyáját ki kelle hajtania. Miután pedig a csodálatos hölgy adományából nejével együtt egy kevés kenyeret s gyümölcsöt elköltött, megindult napi munkájára, melynek, úgy tartá, nem sokára vége szakad. Szép derült idő volt s a tehenek, kecskék s bárányok kényök szerint mehettek szerteszét,

amerre akartak, mert András, ki különben oly éber pásztor volt, ma mélézva feküdt egy tölgyfa alatt és terveket, mégpedig mondhatni, merész terveket alkotott a jövőre nézve. Ragyogó szemekkel tekintett szét maga körül s kicsinyléssel nézett az apró pórházakra, melyeket csak még az iméntis irigyelt. Innen szemeit a füzéri grófok várának tornyaira emelé, hol Gerő, a gazdag s pénzsomjas várur lakott. Mi is akadályozhatná most őt, hogy ily fényes várat építtessen magának s jobbágyokon uralkodjék? Nem volt-e pénze, melylyel a nemeslevelet csak úgy megszerezheté magának, mint a legszebb urodalmat? . . . . A szokott időnél sokkal hamarabb terelé ma haza a nyáját, úgy hogy a gazdák s gazdasszonyok amiatt hangosan dorgálni kezdtek, de András méltósága alattinak tartá, hogy magát mentegesse, azért szótalán s csak egy gunymosolyal ajakán, ballagott viskója felé. Az emberek csodálkozva tekintettek utána s meg nem foghatták, mi lelhetete ma Andrást, ki máskorsem volt ugyan nagyon udvarias, de legalább sohasem feledé, hogy az ő kenyeröket eszi?

IV.

András boszuja.

András azonban sokkal okosabb volt, hogysem be ne látta volna, hogy a büszkeségnek ily idő-előtti kitöréseit szükség legyőznie s legalább egyidőre úgy kell magát viselnie, mint azelőtt. Azért okos nejével együtt elhatározá, hogy váratlan gazdagságát eltitkolja, s csak ritkán és akkor is a legnagyobb elővigyázattal fogja mutatni a világ előtt. Egy ürügyet talált is nem sokára. Amint tudniillik néhány hét mulva egy darab földet, mely lakásának épen közelében feküdt, megvásárolt, azt állitá, hogy egyike azoknak, kik egykori birtokától megfoszták, magába szállt s az okozott kárt neki most megtéríté. Az emberek, kik jól tudták, hogy ő egykor tehető ember volt, s kik az ő becsületességét már nem

egyszer tapasztalák: hittek neki s mi rosztat sem gyanítanak, midőn András a földnek árát szép fényes tallérokban lefizette. Az aranyporral pedig úgy tett, hogy azt a mintegy öt órányira fekvő városba vivé, s ott egy aranyművesnek oly szín alatt adá el, hogy ő azt a patakából mossa ki. Az aranyműves kapott a vásáron, mert az arany tiszta volt, s az együgyü pásztor több mint harmadrész nyereséget adott neki.

Ezentul András a nyájjal nem sokat gondolt, hanem fogadott a falubeliek beleegyezésével egy bojtárt, ki azután helyette a nyájat őrizé. Hogy pedig gazdagságát minden föltűnés nélkül előmutathassa, látszólagos kereskedést kezdett gyógyfüvekkel; miéértis aztán senki sem ütközött meg azon, hogy a nyájat egészen bojtárja gondjaira bizza, míg ő maga hegyet-völgyet összejár s hetenkint többszöris a városba megy. Ezenkívül a pásztor annyi tapintattal birt, hogy mindenkor meg tudta találni saját embereit, kik neki az aranyat mindig beválták vagy ezüstért vagy más értékes tárgyakért. — Ahányszor csak lehetett, fölkeresé a sziklafal barlangját, hol aranyporral mindig jól megrakodott, de hol az arany soha-

sem látszék fogyni, bármennyit is vitt el belőle. Nemis mulasztá el azután viskóját újból, kényelmesen berendezni; csináltatott magának szebb ruhát, evett ivott, mint a jobbmódu emberek, sőt eleljárt a csapszékbe is, hol sokszor annyi pénzt elköltött, hogy az embereknek az szintén föltűnt, s okoskodni kezdettek: vajjon hogyan gazdagodhaték meg annyira ez ember, ki még csak nemrég földhöz tapadt szegény volt?

Történt, hogy néha valaki megkérdezé: András, hol veszed te a pénzt? akkor ő előmutatá gyógyfüveit s virágait, elmondá széltében-hosszában, mily nagy azoknak gyógyerejük, melyet csak ő fedezett föl bennök; továbbá, hogy ő ezeket most messze földön is árulja, és szép haszna van utánok; végül nem feledé hozzá tenni, hogy mindebben bizonyosan Isten áldása működik, mert ő ártatlanul, rossz emberek miatt szegényedett el, s most talán a jó Isten azt akarja, hogy ismét boldoguljon. Erre a jámbor szomszédok elhallgattak s csak csodálkozni tudtak az okos pásztoron, ki egyszerű füvekben oly gyógyerőt fedez föl, s azok után úgy meg tud gazdagodni. De Andrásnak lelkiismerete följajdult ilyen

beszédük után s szemrehányólag mondá neki :
Lásd, mivé tön a gazdagság! azelőtt voltál be-
csületes ember, kinek ajkát hazugság sohasem
fertőzteté meg, és most hazudsz s ámitod az em-
bereket, mint egy utósó csaló! András azonban
mindezek dacára még gyakrabban, mint ezelőtt,
eljárt a barlangba, és hazudozott tovább, hogy az
embereket még jobban elámithassa. Titkát még
neje sem tudá meg; azt is csakugy megcsalta,
mint a többieket. A jó Berta, oly gyanutalan
lélekkel, mint az övé volt, elhitte férjének sza-
vait s örült az isteni áldáson, melyet, mint hivé,
a mennyei keresztanya nyert ki számukra. Vol-
tak mégis, kik tovább láttak s egykönnyen nem
hagyák magukat elámittatni; azért itt-amott sug-
dosni kezdettek András hirteleni meggazdagodá-
sán, mi aztán az ő füleit sem kerülte ki. Hanem
neki is volt esze, s azért most minden áron bará-
tokat igyekezett magának keríteni; evégből
egyiknek pénzt kölcsönzött, a szegényeknek
alamizsnát osztogatott, míg az előkelőbbeket
ajándékok által igyekezett megnyerni. Aztán
ha sokan gyanakodtak is rá, rosztat azért senki
sem tudott reá bizonyítani; szorgalmasan eljárt

a templomba, került minden pörpatvart, szerette a rendet, s neje és gyermekével a legnagyobb békében élt. Néhány hónap mulva abba hagyá a pásztorokodást, és egy szép telket vett magának, melyet aztán jól berendezett s folytonosan gyarapított. Ezalatt pedig szorgalmasan járt a barlangba s otthon a kincset pincéje legtitkosabb helyére rejté. Így aztán nem volt csoda, hogy egy—két év elteltével a vidéknek legtehetősebb gazdája lőn,— de ő még többre vágyott. Eközben csak lelkiismerete nyugtalanitá, intőleg mondván neki nemegyszer: András! ne menj többé a barlangba. Eléggé gazdag vagy már, ne kísértsd az Istent! Meglásd, addig fogsz odajárni, míg egyszer rajtakapnak s aztán jaj neked — mint varázslót meg fognak égetni. András! add el mindenedet s menj messze, idegenek közé; ez az egyedüli ut, melyen még megszabadulhatsz!

András azonban bármennyire nyugtalaniták is e szavak, csak nem bírta magát eltökélni; a telhetetlen pénzvágy fogva tartá őt e vidéken. És nemis akart előbb megválni, míg annyi aranyat össze nem hord, hogy egy egész falut megvehessen. —

Mig így András napról-napra gazdagodott, Erzsébet asszonyék- s Lomboséknál egyre rosszabb és rosszabban folytak a dolgok. Amit a csodálatos keresztanya a kevély asszonyoknak egykor megjövendőlt, az bekövetkezni látszék. Egy jégeső a szántóföldön s a szőlőhegyen tönkreverte mindenöket, míg a többi gazdák alig szenvedtek valami kárt. Kevéssel erre Erzsébet asszonyomék megégték annyira, hogy a ház körül nem maradt semmijök, még lábas marháiknak is több, mint fele, odaveszett. Amit itt megemésztett a tűz, azt Lomboséknál elnyelte a víz. Egy felhőszakadás, mely váratlanul éjszaka jött, odaölte a lovakat, az ökröket az istállókba; maguk a házbeliek is csak nagynehezen menekülhetének meg. Azután megjött az árvíz, elsöpörte az épületeket, miket csak nagy költséggel lehetett ismét helyreállítani. Kemény csapások voltak ezek mindkét házra. Okos gazdálkodás s megkettőztetett igyekezet által mégis újra összeszedhették volna magukat de büszkeségökben szégyelték a takarékoskodást s tovább folytatták a pazar életmódot, míg aztán a hitelezők eljöttek s hozzájuk mindazt, amijök még megmaradt. — A két

szerencsétlen családnak, mivel kevélyek valának, kevés barátjok volt, s azért alig akadt ember, ki szánakodott volna rajtok. Bertát is nem egyszer mélyen megsérték hiúságukban, s mégis Berta volt az egyedüli, ki szomoru napjaikban részvét-tel viselteték irántok.

„András! — mondá férjének a jó nő — én számom őket, az ő szerencsétlenségök valóban nagy. Segíts rajtok, ha lehet. Kevélységökért, úgy hiszem, eléggé meglakoltak, s kis lányunk szent keresztanyja bizonyosan örülni fog, ha te könnyületes leszesz, s a roszért jóval fizetsz.“

András büszke s indulatos természetű volt ugyan, de szive nem volt rosz, s azért elhatározta, hogy a szorongatottak kedvéért egy utat fog tenni a barlangba. Azelőtt való este, hogy Erzsókéknál az árverezésnek kellett bekövetkezni, előkereste régi pásztorkürtjét, s megindult lassan Hamvas felé. Itt eközben szomoru dolgok történtek: a gazda, ki nem akarta látni, mint kótyavetyézik el mindenét, fájdalmában már eltávozott hazulról s cselédeit is elbocsátá. Egyedül felesége, Erzsébet, maradt honn, s bevonva magát leghátulsó szobájába, majd imádkozott,

majd pedig sirt a legkeservesebben. — Amint András belépe hozzá, a szegény asszony megborzadt : eszébe jutott, mily megvetőleg bánt egykor a régi pásttorral, és eszébe jutottak a keresztanyának fenyegető szavai is, melyek most beteljesedni látszának.

András mondott neki egy jó estét, de az feléje fordulva szólt : „Csak menjen kelmed ; hagyja legalább az utósó estét itt nyugodtan töltenem. Elég szomorúságom van nekem ; nincs szükségem rá, hogy még csufot üzzön belőlem.“

„Isten őrizz ! — állitá András — hogy én csufot üznék kelmed szerencsétlenségéből ; sőt inkább azért jövök, hogy segítsek.“

Erzsébet asszony figyelni kezdett. „Igen segíteni — mondá aztán — azt kelmed könnyen tehetné, jól tudom ; de azt is tudom, hogy kelmed nem akar.“

„Én segíthetek, és segíteni akarok is. Im, nézze kelmed!“ ... és zsebéből elővett egy aranyakkal teli erszényt. Tartalmát kiönté az asztalra, s azután mondá : „Fogadja el kelmed s elégítse ki hitelezőit!“

A szegény asszony nem tudá, mi történik

vele, fölállt s szemeit majd az aranyakra, majd pedig Andrásra függesztve, néhány pillanatig mintegy meg volt kövülve.

„András! —”mondá azután megindulástól reszkető hangon — én tudom, hogy egykor kigunyoltalak téged, de azon guny, csak könnyű sértés ehhez képest, mit most te teszesz velem, hacsak gunyolódni akarsz e pénzzel. — Oh, ha tudnád, mennyit szenvedek! . . .

„Épen mivel tudom s ismerem szorult állapotokat, segíteni akarok rajtatok oly igazán, amint Isten van az égben!” viszonzá András az őszinteség csalhatlan kifejezésével. „Csak vegye el kelmed e pénzt, minden kamat nélkül adom azt, s jobb napjaiban a tőkét majd megtérítheti, és csak egy föltételt kötök ki . . .”

„És az? —”kérdé amaz szorongó kebelével, miközben minden ébredő reménye haldokolni kezdett.

„Semmi más, csak hogy kelmed fujjon belé háromszor egykori kürtömbe . . .” felelé András, előhuzva a kürtöt felöltönye alól.

Erzsébet összeborzadt, mintha pióca érin-

tette volna, majd elpirult, majd sápadt lőn, végre reszkető kezekkel megfogá a kürtöt.

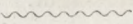
„Igazad van, András! tudom mire célzasz... megérdemeltem ezt, de meg is akarok érette vezetni!” — mondá a nő s megragadva a kürtöt, hevesen fujt belé, és az felnyögelt oly busan, mint egy nehéz sohajtás. S midőn másodszor is belé akart fúni, könnyek fakadtak szemében, de András elvevé kezeiből a kürtöt.

„Elég — mondá megindulva — kelmed, hiszem, ezután nem fog megvetni senkit, bár egy tehénpásztor legyen is az.”

„Kemény volt a lecke, András, de megérdemeltem — sohajtá a nő — s nemis fogom feledni. Most csak arra kérem kelmedet: hagyja itt e kürtöt, fölakasztom szobám falára, hogy gyermekeim s gyermekeimnek gyermekei is tanuljanak róla alázatosságot.”

A szegény asszonynak ezután nem volt sürgősb teendője, mint visszahíni férjét, hogy az szabadulásukról saját szemeivel győződjék meg. Andrásnak pedig megvolt azon öröme, hogy egyszerre két szerencsétlenül segített, s megigéré, hogy máskor is kész rajtok segíteni, csak erről sen-

kinek se szóljanak. Midőn aztán másnap a hitelezők s árverők megérkeztek, megkapák pénzüket, és így kénytelenek voltak elvonulni, bár fájó szívvel, mert hitték, hogy a szép teleknek most potom áron birtokába jutnak. Csodálkoztak mégis mindnyájan, hogy honnan fizethették le ily könnyű móddal adósságaikat a kamatokkal együtt, s hogy most még jobban berendezék magukat, mint azelőtt? Erzsébet asszony férjével együtt hallgatott ugyan, mégis honnat, honnat nem? rövid idő alatt megtudá az egész falu, ki volt a segítő? s nem győztek eleget csodálkozni, mert mindnyájan tudták, mily érzékenyen sérté meg egykor Andrást Erzsébet asszony.

V.

Hogy fizet meg András Lomboséknak.

~~~~~

András jótékonyságának híre eljutott Lombosékhoz is, hol szintén rosz lábön álltak a dolgok, s félni lehetett, hogy itt is megütik nem sokára a dobot. De Lombosnak nem volt, valamint nejének sem annyi bátorsága, hogy András-hoz forduljanak segítségért. Elvégre is azonban csak odajutottak, hogy midőn a hitelezők már nagyon reájok estek s árveréssel fenyegetőztek, Perpetua erőt vett magán, s megtette a nehéz utat András-hoz. Ez épen nem volt honn, de a jószivű Berta oly nyájasan fogadá a megtört szomszédasszonyt, hogy ez fölbátorodott s mondá :

„Látom jól, hogy kelmed elfeledte egészen, mennyire megsértém egykor esztelen fölfuvalkodottságomban. El is hiheti kelmed, hogy na-

gyon megbántam azt, s keserűn megszenvedek érte. Kelmed megbocsátott nekünk, s Isten százszorosan jutalmazza meg kelmednek e jószágát, de ha még volna jószágából egy darabka hátra, akkor én kérem kelmedet férjével együtt: látja, mily állapotban vagyok... legyen keresztanya a gyermeknek, kivel Isten tán nemso-kára megáldand.'

És a jószivű Berta, hogyan lett volna hajlandó teljesíteni ily érzékeny kérést? hiszen láthatta jól itt az Isten ujját, mely neki alkalmat nyitott arra, hogy a rosziert jóval fizethessen. Szíves szavakkal kezdé vigasztalni a megalázott asszonyt s megígérte neki férje nevében is, hogy amennyire csak tőlök telik, segíteni fognak rajtok. Azután hozott neki föl legjobb borából, sőt még ez nem volt elég, hanem megtöltött egy kosarat tojással, zsirral s a legtisztább mézzel, és elküldé szolgálója által Lombosékhoz, hol azt a legnagyobb örömmel fogadák, mert nagyonis rá voltak szorulva. Midőn András hazajött, s neje elmondta neki, mi történt? az egykori pásztor nagyon meg volt elégedve feleségével, és a legszívesebben fogadá Lombost, midőn az szintén

meglátogatá őt s kéré, hogy lenne leendő gyermekének keresztatyja.

András megígéré, s már maga ez ígélet is használt Lombosnak, mert hitelezői ezentul nem zaklatták annyira, tudván jól, hogy András komáját segíteni fogja.

Eközben Lombosné asszonyomnak leánya lett, és Berta örömmel sietett hozzá, s oly gondosan ápolgatá, minthacsak édes testvére lett volna. A keresztelés napján András nem engedé, hogy felesége gyalog menjen a gyermekkel a templomba, hanem kiválasztá legjobb kocsiját, s legszebb négy lovát fogá eléje. — „Ugyan András, kérdé Berta, minek épen négy ló, hisz te sohasem szoktál négyesben járni? Én tudom, hogy Lombosné három év előtt mondá . . . de ez már régen elmúlt, s te, tudom, szivedből megbocsátál neki.“

„Igaz, Berta — felelé a férj — igazad van, én szivemből megbocsáték, de épenezért akarok így hozzá menni.“

Berta fejét csóválta, András csak mosolygott, s hozzátevé: „Meglátod, hogy nem cselekszem rosszul.“ Evvel elhajtottak Lombosék felé.

A gazda már kinn a kapunál várt reájok, s félig csodálkozó, félig pedig bánatos szívvvel segíté leszállni őket; mig neje, Perpetua, látván az ablakon keresztül a kocsi s a lovak szépségét, mintegy törszurást érzett szívében. „Négy lovon jönnek! — sohajtá a lesujtott asszony — négy lovon, épenugy, amint egykor elbizakodottságomban én kivántam tőle; és most kérnem kell őket, sőt szerencémnek kell tartanom, hogy eljőnek, s gyermekemet a keresztvizre tartják!“ — És ekkor alig fojthatá el könnyeit.

András és Berta beléptek, s a legnagyobb barátsággal nyujták kezöket a komaasszonynak. Perpetua aggódva tekintett föl András arcába, hogy sorsát kiolvashassa róla, de megnyugvására semmi kárörömet, semmi ravaszságot sem látott irva ottan, csupán a legőszintébb részvétet. — András látni ohajtá a gyermeket, s azután kivánta, hogy azt az Isten mindkét kezével áldja meg. Berta pedig gyönyörü szép ruhát hozott keresztlányának, melybe őmaga öltözteté a gyermeket. „De édes komámasszony — szólalt meg András — kelmednek meg kell engednie, hogy én adhassam a keresztelőt.“ Nagynehezen

ugyan, de végre beleegyezett Perpetua asszony, bár igazat szólva, ekkor már többször volt konyhájok hideg, mint meleg. Berta e célból már jóelőre megrakott egy kocsit a szükségesekkel, s most főzőnéje s két szolgálója által oly vendégséget csapott, minél különbet jobb napjaiban sem készített Lombos gazda.

Ezalatt megérkezett az idő, hogy a templomba menjenek. — András Lombossal háttal ültek, míg Berta, keresztlányát ölébe véve, Krisztinával az első ülésen foglalt helyet. Midőn a szilfához értek, András jelentőleg tekintett nejére, ez megérté őt, s anyai szívében újra fölébredt a vágy: legalább csak egyszeris láthatni színről színre a csodálatos hölgyet, s neki köszönetet rebeghetni! Emellett titkon s egész alázattal kéré a szent Szüzet: legyen e gyermeknek is az égben keresztanyja, és segítse meg őt, hogy keresztanyai kötelességét e földön szentül teljesíthesse. — A pompás lovak mihamar a templomhoz röpiték őket. — Itt ugyanazon lelkész, ki Krisztinát keresztelé, keresztelte meg Perpetua lánykáját is, ki Berta kívánságára Ágnes s Mária nevet kapott. De mily nagyon csodálkozott András, mi-

dőn a lelkészt meglátta! alig ismert reá, annyira megfiatalodottnak látszék. Ugyanis, míg azelőtt sápadt arccal, s egészen meggörnyedve járt, most erőteljesen s vidám tekintettel lépett elő. Midőn aztán András efölötti örvendezését nyilvánítá, a lelkész felelé: „Egészségemet, barátom, azon határozó gyógyszernek köszönöm, melyet a kis Krisztinának keresztanyja adott nekem; — Isten áldja meg érette! — És kelmed nem hallott felőle azóta valamit?”

„Fájdalom, nem! — felelé a kérdett — hanem ő megígérte nekem, hogy egyszer majd meglátogat, s bizonyosan meg is fogja szavát tartani, és fölkeresi azokat, kik mindenöket neki köszöfenik.“

Keresztelés után gyorsan haladtak haza felé, hol ezalatt Berta cselédei már föltálatk. A keresztkomák, s az atyafiak benn a szobában ettek, míg kinn a derült ég alatt szintén terítve volt egyéb vendégek számára, és e vendégek kik lehettek volna mások, mint a szegények? Berta úgy szerette a szegényeket! s hogy András nevének kedvét töltse, összegyűjté azokat, hogy részesüljenek ők is a nap örömeiben. S va-

lóban, a nap örvendetes volt; a vendégek vigadtak, Berta nyájasan beszélgetett Perpetuával, s már előre találgaták: mi lesz az ujon született lánykából? Lombos gazda, ki rég óta lőrét is alig ivott, jóízűen poharazott András jó borából, s a vendégek nem győzték dicsérni az ételek sokaságát s izletességét. Hangosan kezdék magasztalni András bőkezűségét, ki csak mosolygott, s jelentősen mondá: „Az igazi tál, kedves komám, s szomszéd uraimék, csak ezután jön még.“

Evvel intett, s előhozának egy nagy ezüst tálát. A tál be volt fődve, s nem illatozott, hogy szagáról el lehetett volna találni, mi van benne? — András kezeibe vette a nehéz tálát, s Perpetuához vitte „Kedves komámasszony! — mondá — vegyen ebből, ez egy sajátságos étel, de úgy gondolom, hogy izleni fog.“ Perpetua fölémelé a fődület, s a legnagyobb mértékben meg volt lepetve, midőn alatta étel helyett aranyakat látott, melyek oly szép fényesek valának, mintha csak most kerültek volna ki a bányából. Keze megcsuklott és nem mert hozzájuk nyulni. „No, édes komámasszony! csak markoljon belé,“ biztatá András. Perpetua sejteni kezdé, hogy komája

mit akar, s könyek tolultak szemeibe. „Már látom — folytatá mosolyogva András — hogy magamnak kell belényulnom“ — s evvel a tálnak több, mint fele tartalmát az elérzékenyült asszony elé önté, míg a maradékot átadá Lombosnak ezen szavakkal : „Fogja kelmed, ez több, mint elég arra, hogy adósságait kifizethesse.“

A vendégek meglepetésök s örömlükben hangosan fölkiáltának s mindnyájan magasztalák a jószívü Andrást, kinek ez nem kevésbé hízelt. András ekkor még jobb bort parancsolt, s másodszer is előhozá a drága tálát, mely ezuttal szép fehér huszasok- s tallérokka volt megtöltve annyira, hogy mindenik vendégnek jutott belőle egynéhány.

Míg András ily fényesen vendéglé komáit és szomszédait, azalatt Berta sem feledé el az ő vendégeit, a szegényeket. Kiment hozzájuk a kertbe, s úgy tapasztalá, hogy azok idekinn a hársfák alatt csak oly jól találják magukat, mint amazok benn a szobában. És a szegények menyire örültek, midőn Bertát megpillanták ! fölállottak, eléje siettek s minden módon igyekezének hálájukat nyilvánítani. „Isten fizesse meg

kegyelmednek — mondák — hogy ily jót tesz velünk! Ez áldott ételek hetekre való erőt fognak nekünk adni nyomoruságaink elviselésére. „Ne beszéljeteK nyomoruságról — felelte Berta — jöjjetek hozzám, ahányszor csak szükséget szenvedtek, s egy kis meleg étel vagy ruha mindenkor lesz nálam számotokra.“ Ekkor némelyek máris előmutattak egy-egy ruhadarabot, s kiálták: „Ime, ez is kegyelmed ajándéka, Isten áldja meg érette kegyelmedet.“ Az asszonyok pedig, kiknek gyermekeik valának, karjaikra vevék kisdedeiket, megmutaták nekik Bertát, s mondák: „Nézzétek, ez a jó néni az, aki titeket fölruházott, s nemegyszer jól tartott!“ Azután a gyermekek odakéreztek Bertához, megfogák ruháját, kezeit, azokat összecsókolák s gyermeki egyszerűséggel rebegtek neki köszönetet. Akkor Bertának szive megtelt, megtelt egy édes örömmel, minőt csak a jótékonyság ad. Kiosztá minden pénzét, pedig az nem volt kevés, s még avval sem elégedett meg. Kétszer futott be férjéhez hogy tőle a szegények részére pénzt kérjen, s mikor már ezt is elosztogató, bement harmadszor is. „Berta! — monda ekkor férje mosolyogva —

te egészen kizsákmányolsz engem. . . . Im, itt van utósó garasom!“ S valóban ugyis volt: András utósó pénzét adá oda. „Annál jobb — felelte neje vidáman — így legalább igazán elmodhatjuk, hogy utósó fillérünket is megosztók a szegényekkel!“

Igy folyt el az egész délután vidám mulatozásban s áldásos jótéteményekben.

Midőn aztán este lett, s Berta kérte férjét, hogy indulnának haza felé, András odanyujtá bucsúzásra kezét Perpetuának s jóakarólag mondá: „Lássá kelmed, utójára is komák lettünk. . . És most nincs egyéb hátra, mint hogy kívánjam: áldja meg az Isten kelmedet kis keresztlányunkkal együtt. — Ha valamire szükségök lesz, forduljanak hozzám; ha András egy izben megtartá szavát, biztosak lehetnek, hogy máskoris meg fogja tartani.

Perpetua szemében egy fényes köny ragyogott. „Maradjon kelmed hozzám s az enyimekhez jó ezutánis, feledje el a multakat, s kegyelmed jóságát meg fogja fizetni az Isten!“

Hasonló érzékeny módon bucsúzott el Berta is Lombostól és Perpetuától, és azután kocsira akart szállni.

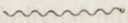
„Mit gondolsz, édes feleségem! nem volna jó, ha mi e vendégség után egy kis sétát tennénk? — kérde András, s aztán lassan hozzá tevő — hagyjunk itt, kérlek, lovakat, kocsit, főzőedényeket, s mindent, mit magunkkal hozánk; nagy itt a szükség, szegényeknek nincs semmijök...“

Berta szívesen egyezett férje akaratába, s úgy örült, mint egy gyermek, midőn Lombosék újabb meglepetését látta. — Ezek, szegények, nemis tudák, hol vegyenek szavakat örömük s hálájok kifejezésére. Örömtől dagadt András szive is, hisz ő magamagát győzte le, és jót tett azokkal, akik őt megbántották! A legnagyobb meglepéssel mondá is nejjének: „Ime, Berta, már most tudhatod, miért fogtam legjobb kocsimba legszébb lovaimat? nem hiuságból vagy büszkeségből, hanem csak azért, hogy Lomboséknak egy tisztességes keresztanyai ajándékot adjak, s őket minden szükségökből kisegítsem.“

Berta mélyen megindulva dicséré férjének jóságát s engesztelődését, s megjósolá neki, hogy ezért meg is fogja áldani az Isten, mi nemis maradt el. — Amint pedig haladnának a gyaloguton, mely egy kis erdőn keresztül vezetett lakásuk-

hoz, a kis Krisztina anyjának karjain egyszer csak fölkiáltott: „Ah, nézd csak! mily szép világosság van ott a bokrok mellett!” Berta és András megütközve tekintének a mutatott helyre, s tapasztalák, hogy a gyermeknek igaza van. A bokrok mögött csodálatos fényesség látszék, és annak sugáraiban egy bájos hölgy alakja volt kivehető. A gyermek repesve terjeszté utána kezecskéit, míg András térdeire hullott, s kiáltá: „Berta, ez ő! a csodálatos hölgy, ki gyermekünket a keresztvizre tartá.”

Berta örömében mozdulni sem tudott. A csodálatos hölgy pedig anélkül, hogy szólott volna, ragyogó szemeivel először Krisztinára nézett, azután Andrásra, s végre eltűnt. — A csodálatos hölgynek megjelenése örömmel tölté el mindnyájokat; de mégis, miért jelent meg épen ma? Talán avégből, hogy megjutalmazza Andrást azért, hogy a roszért jóval fizetett, és így a legszébb, s keresztényhez legillőbb cselekedetet vivé véghez? Berta legalább ezt hitte.

VI.

András aggodalmai.

Eközben András, bár szomszédai tisztelék, s egy hű nő és egy reményteljesen serdülő leány a legforróbb szeretettel ölelé, mégis némi ürt s nyugtalanságot érzett szívében, melynek okát őmaga sem tudá megfejteni, de amely mégis gyakran keseríté. Ah, az emberi sziv oly telhetetlen, s a pénz legkevésbbé birja azt kielégíteni!

Az utálat s megvetés némi nemével tekinte sokszor András a pincéjében összehalmozott kincsekre, s mégis, ki hinné? egyre vágott azt szaporítani, s hétrőlhétre meglátogatá a titkos barlangot. — Nemsokára a vidék leggazdagabb embere lön. Ez hizelgett ugyan hiúságának, de ő még többre vágott; szemei előtt egy magasabb cél

lebegett, mit azonban egykönnyen el nem érhetett. Ah, ő minden gazdagsága dacára, nejjével s gyermekével együtt jobbágya volt a grófnak! ki a legnagyobb összegért sem engedé, hogy András magát megválthassa. A ravasz s pénzsomjas grófnak különös szándéka látszék lenni a dúsgazdag jobbágygyal, és ez Andrást nem kevésbé s nem minden alap nélkül nyugtalanítá.

Ezenfölül még az is bántotta, hogy a nép közt lassan elterjedett az a hír, mintha ő vagyonát nem szerezte volna tisztességes uton, hanem hogy a rossz szellemekkel, sőt talán épen az ördöggel cimboráskodik. Emiatt több becsületes ember elvonult tőle, míg mások csak tartózkodva társalogtak vele. Ez a büszke embernek véghetetlenül fájt. — Berta panaszolni kezdé neki, mily kevés ragaszkodást, ellenben mily sok megvetést talál azon embereknél, kikkel annyiszor jót tett; s a jámbor nő csak fejét csóválta, midőn András ennek okául azt adá, hogy az emberek titkon irigykednek reá. Ily körülmények közt gyakran viszaohajtott azon idő után, midőn még szegény volt ugyan, de általánosan elismert becsületessége minden ajtót megnyitott előtte. S ilyenkor helyzete

elviselhetetlennek tetszék, és nemegyszer föltevé magában, hogy mindenét eladja, s övéivel együtt messze elköltözik, hogy ott új életet kezdjen. Hanem a pénzvágy erősen fogva tartá őt. Ahol kincse volt, oda volt lánczolva szive is; de kincse a titokteljes barlangban volt, így tehát nem tudott megválni attól, bármily erősen tevé is azt föl magában.

Igy ment egyszer éjjel a barlangba azon erős elhatározással, hogy most utójjára, legutójjára megy. Ezért legnagyobb zsákját vivé magával, és azt meg is tölté majdnem a repedésig. Elfáradva aztán a nagy teher alatt, kénytelen volt az erdőben egy fa alatt megpihenni. Itt azonban rájött az álom, s már a nap magasán járt, midőn fölébredett. Boszankodva kezdé törülni szemeit, de mennyire megijedt, midőn egyszer csak földesurát, Gerő grófot látja maga előtt kézijja s két hatalmas kutyájával.

„Jó reggelt, András! — köszönté őt a gróf egy sajtóságos s ravasz mosolylyal — mi hozott téged már ily korán ki az erdőbe?”

„Gyógyfüvekért jöttem, uram! — tördelé amaz a legnagyobb zavarral, s mindenkép igye-

kezven magát összeszedni — de lám, elnyomott az álom.“

„Gyógyfüvekért? — kérdé a gróf átható tekintettel — igazán, és nem egyébért? de mond csak, mi van e zsákban?“

A legnagyobb ijedséggel látta most András, hogy a megtömött zsák, éjszaka, sulya miatt megrepedett, s egy kevés aranypor ki is ömlött belőle. — De a gróf nem engedett neki időt, hogy menekülhessen. — „Komolyan kérdezlek, András! gyógyfüvek ezek? — s az aranyporra mutatott — vagy azt hiszed, hogy megcsalhatsz engem? Old ki rögtön a zsákot!“ És egy fenyegető mozdulatot tőn széles vadászkésével.

András kénytelen volt a zsákot kioldani; s a gróf a legnagyobb kárörömmel látá, hogy a zsák a legtisztább aranyporral van megtöltve.

„S hogyan jutál te ez aranyhoz?“ — kérdé azután.

András megakadt, mintha torkát összeszorították volna. De a gróf megragadá őt vállánál erősen. — „Azt kérdem, hogyan jutál az aranyhoz? Igazat szólj, mert láthatod, hogy hatalmamban vagy!“

„Uram! — nyögé az árva — a patak vize hordja ez aranyat, s én fáradságosan mosom ki belőle.“

„Jó — felelé a gróf gunyoros mosolylyal — elhiszem, mit mondasz; de nem tudod-e, hogy te igyis tolvaj vagy? Enyim a patak, s mindaz, mi benne van — a hal, a kagyló, a fű s a fővény. Szolga! tolvaj vagy, mert birtokomat lopod, és én most minden pillanatban fölakasztathatlak téged!“

„Az Isten szent szerelmeért! — kiáltá András, ki borzalommal kezdé látni, mily veszélybe dönté hazugsága — megálljon, én esküszöm az egekre, hogy nem a patakban találtam az aranyat!“

„Oh, igen ott nem találtad, mert én jól tudom, hogy a patak nem hord aranyat magával.... Nyomorult csaló! mondd tehát, hol vetted?“

András borzadva takará el arcát mindkét kezével s halálfélelem szállta meg. Vajjon fölfedezheti-e a titkot a csodálatos hölgynek minden engedelmé nélkül? Nem fogja-e az avval büntetni árulásaért, hogy a barlangot örökre el-

zárja? Mennyi baj! de még nagyobb baj, hogy a gróf könnyörtelenül zaklatá.

„Márcsak azértis, — kezdé újra a gróf — hogy hazudtál, megérdemelnéd, hogy ne lásd többé az Isten napját. És ha nekem meg nem mondd mindjárt az igazat, váram legmélyebb tömlőcébe záratlak, hol kigyók s piócákkal lakol együtt, s örülni fogsz, ha egy darab szárazkenyeret kaphatsz!”

András látta, hogy nem szabadulhat. Aggalmom, s fájdalomtól gyötörtetve, megvallá titkát, s csak a szilfagalyról hallgatott, mely csodálatos kulcsa volt a barlangnak. Így, gondolá, mégis az ő hatalmában lesz az üreg, bár annak kincseiről másnak is lesz tudomása. A gróf hitetlen mosolygással hallgatá beszédét. „András — mondá végre — te nekem valóban csodálatos dolgokat mondasz, oly csodálatosakat, hogy bolondnak kellene lennem, ha azokat pusztá szavadra el-hinném. Szedd össze magad mindjárt s jöjj velem és a kincses barlangot nyisd ki szemeim előtt. Ha látni fogom valóban azt, amiről beszélsz, elfeledem, hogy már kétszer hazudtál, s hinni fogok neked.”

E szavak oly parancsolólag valának mondva,

hogy András rögtön megindult, s csak arra kért engedélyt, hogy az aranynyal tölt zsákot lombokkal betakarhassa, s az átmenők szemei elől elrejthesse. A gróf azonban, telve gyanuval, csak azon volt, hogy a nehéz zsákot hozza magával; így — gondolá — nehezebben futhat el tőle. Vele volt ugyan két jó kutyája, s kezében a nyil, melylyel, ha András menekülni akarna, őt lelőhette volna; mégis úgy tartá, sohasem lehet az ember eléggé ovatos olyanokkal, kik a szellemekkel állnak cimboraságban. András sohajtva emelé a zsákot vállaira, és ezerszer átkozá telhetetlenségét, melynél fogva a zsákot repedésig megtöltötte s így magát vesztére a gróf hatalmába ejté. A gróf megparancsolá neki, hogy elülmenjen, s egy pillanatra sem vette le róla szemeit. András lépésről lépésre jobban ingadozott, mert nemcsak a zsák nyomta mindig sulyosabban vállait, de furdaló lelkiismerete is egyre jobban kinozá. S midőn a sziklafalhoz ért, összerogyott. A gróf ezt látva, megijedt, sietve letörülte homloka veritékét, s vadásztarisznyájából néhány csöpp bort adott neki. András eszmélni kezdett. Fürkésző szemekkel tekintett szét magakörül, mintha azt kereste volna,

ha nincsen-e ott a csodálatos keresztanya, vagy valamikép nem küld-e neki ótalmat? De nem látott egyebet, mint borongó, szürke felhőket, melyek egy közelgő viharra gyülekeztek össze, s nem hallott mást, mint a szélnek zugását, mely rázta kegyetlenül az erdő fáit, s tépteszórta a fák leveleit. András borzadva tapasztalá, hogy kegyetlen grófjának körmei közt van, s nem tehet egyebet, mint hogy megnyissa a barlangot. Ingyen azonban mégsem akarta eladni titkát.

„Uram! — kezdé — itt a barlang, melyből én az aranyat szedem; itt annyi arany van, hogy méltóságod az országnak minden grófját kifizethetné belőle. Már most kívánhatja-e méltóságod, hogy én ennyi kincset ingyen adjak kezeibe, mikor e kincsek helyét egyedül csak én tudom, és így azok egyedül engem illetnek? Mondja, kérem, micsoda jutalmat fog adni annak, ki méltóságodat a leggazdagabb emberré teszi?“

„Kéz kezet mos — válaszolá a gróf — s te megláthatod, hogy nem leszek fősvény, — de mondd, mit kívánsz jutalmul?“

„Azt, hogy ne legyek jobbágy; tegyen engem szabaddá nőm s gyermekemmel együtt!“

„Legyen meg! — felelte a gróf rövid gondolkozás után — legyetek szabadok.“

„Ezenfölül — folytatá András — esküdjék meg méltóságod, hogy e kincsekről nem fog szólni soha senkinek, legyen az bár atya vagy anya, feleség vagy gyermek.“

A gróf megtette ezt is, fogadta a legszentebb esküvel, hogy Andrást családjával együtt szabaddá teszi, és hogy a barlangot sohasem fedezi föl senkinek. András pedig azalatt, míg a gróf esküdött, csendesen s észrevétlenül botjához erősíté a szilfagalyat, hogy úgy lássék, mintha ő nemis a vesszővel, hanem csak botjával érintené a falat.

Mindkettőjük szive hangosan dobogott; egyszerre csak a sziklafal megnyilik, s a gróf elámul, majd örömében fölkiált, s alig hisz szemeknek, midőn a barlangban halmazonkint látja a sok ragyogó aranyport. András után a gróf belépett a barlangba, s a legnagyobb mohósággal megszedte vadásztarisznyáját, sőt ez még nem volt elég, hanem ahol csak egy kis zsebet is talált magán, üresen még azt sem hagyta. Némán, elfojtott haraggal szemlélte András a kapzsi grófot, mint gazdálkodik; de ő maga egy szemhez sem

nyult. Midőn aztán a gróf annyira elátta magát aranyporral, hogy az őt a menésben szinte akadályozá, intett, hogy már most indulhatnak haza. András a szilfavesszővel megnyitá belülről a barlangot. Kiérve, magasra emelé a gróf vadásztáskáját, melyben még sohasem volt ily drága teher, s találgatva méregeté; azután a legnagyobb örömmel megszorítá András kezét, s tudakozá tőle, mivel nyitja ő ki a barlangot? De bármily okosan, s ravaszul kérdezősködött is a gróf, Andrásnak is volt esze, hogy el nem árulá a szilfavesszőnek csodálatos erejét. Annyit mondott csupán, hogy a szikla csak neki nyilik ki ugyan, de ő maga sem tudja, hogy tulajdonképen miként? talán ez is a csodálatos keresztanya munkája. Végül hozzá tevé, hogy ő mindenkor kész lesz kinyitni, a barlangot, amikor a gróf ur csak parancsolni fogja.

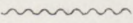
Hanem a gróf sem engedé magát egykönnyen elámittatni. Mutatta ugyan, hogy hisz András szavainak, de azért szívében meg volt győződve, hogy annak birnia kell valami titkos eszközt, melylyel a sziklát megnyitja, s eltökölte magában, hogy mihelyst lehetséges lesz, szépen

vagy csunyán, de megkeríti azt. Egyelőre azonban jó indulatot szinlelt András iránt. Megadta neki s családjának a szabadságot, birtokát fölmenté minden robot és adótól, minek következtében András, mint szabad ember, ezután bátran léphetett föl gazdagságával. A gróf befogadá őt társaságába, meghívá nemegyszer asztalához, s kitünteté mások szemeláttára is. Többször megtörtént az is, hogy a gróf nejével, Ilonával, s egyetlen gyermeke, Bélával meglátogató Andrást csinos lakásában. Ilyenkor Berta, ki a magas vendégek látogatása által nagyon megtiszteltetve érzi magát, mindent elkövetett, hogy azokat illőleg elláthassa. A grófnő, bármily büszke volt is különben, örömet látszék lenni Bertával, s a jó, sokat szenvedett, de épen azért okos nővel szívesen elbeszélgetett; míg fia kinn a kertben játszék a kis Krisztinával, ki csakhamar legkedvesebb játszótársa lőn. Ezek folytán némi barátságos viszony szövődött a két család között, legalább ugy látszék. Elgondolhatjuk, mennyi mendemondára adott ez alkalmat a vidéken. Az emberek sehogysem foghaták meg, hogyan barátkozhatik egy büszke grófi család oly emberekkel, kik még

csak nemrégiben csordát őriztek? s találgatni kezdék az okát. Szó, ami szó, mondák némelyek, de itt valami nem jó történik; András aligha meg nem boszorkányozta a grófot. Mások azt suttogták, hogy a gróf mégis ravaszabb, s bizonyosan csak azért csalogatja magához a dús-gazdag Andrást, hogy jól megkoppaszsa, s azután gyalázattal elűzze magától.

Az utóbbiak véleményén volt András is, s azért a gróf társasága napról-napra terhesebbé vált neki. Ezerszer átkozá a boldogtalan pillanatot, mely őt az erdőben összehozta a gróffal; átkozá magát gazdagságát is, mert hiszen vak mégsem volt egészen, és azért jól belátta, hogy a grófnak iránta való barátsága csak tettetés, s hogy a gróf csak úgy játszik vele, mint a macska az egérrel. Képzeltük már most, mint ette a méreg, midőn a gyanutalan Berta nemegyszer dicséré fülehallatára a gróf kegyességét, ki egész hozzájuk leereszkedett; — de nem szólhatott. András ugyan nem volt többé a gróf jobbagya, de tudta kincseinek titkát, s ezáltal fogva tartá őt, mint valami lánccon. — Ahányszor csak a grófnak tetszett, kénytelen volt mindannyiszor

éjjelnappal, vele a barlangba menni, és számára az aranyporral megtömött zsákokat fölhordani a várba vezető meredek uton, mert idegen embert nem mertek a barlangba vinni. Mig így András a grófnak mintegy teherhordó állatja volt, azalatt még szüntelen mesterkednie kellett, hogy a gróf föl ne fedezze valahogy, mivel nyitja ő ki a barlangot; ami pedig nem volt csekély föladat, mert a gróf mindig csupa szem és fül vala. Így nem csoda, ha a ravasz grófnak társasága reánézve naprólnapra terheesebbé vált. Egyszer ugyan talált volna alkalmat arra, hogy neje s gyermekével együtt elhagyja e vidéket, mely kincseinek, de egyszersmind kinainak is tanyája volt; hanem a ravasz gróf szemmel kísérte ám Andrást, s rajtakapta. — Hasztalan mentegetőzött, hogy csak néhány napra akart távozni: a gróf rettenetesen felbőszült, s rabsággal, halállal fenyegeté. Sok idő telt belé, míg a grófot megengesztelé, és sok izzadságába került, mert ezentul annál gyakrabban kellett az arannyal tölt zsákokat a telhetetlen gróf pincéjébe hordania. — Ime, ezt nyerte András gazdagságával, ezt a boldogságot szülte neki a kincs, a vagyon!

VII.

A gróf ravaszsága s boszuja.

Ugy telt el egy év, és András kihuzta azt, hanem csak úgy, mint az oroszlán, mely láncokon hever, s láncait nem birja elszaggatni. A tavasz egész szépségével ujra megjött; örült neki mindenki, de leginkább Gerő gróf, ki télen, a hó s a jég miatt, legnagyobb bánatára, nem igen mehetett a kincses barlanghoz. Most azonban, midőn a tavasz verőfénye elolvasztá a havat és jeget, s az utakat járhatókká tevő: sietett András segítségével jóvátenni azt, mit egész télen elmulasztott; sietett a barlangot minéltöbbször fölkeresni. És András, mint azelőtt, kénytelen volt a grófnak teherhordóállatja lenni, és kénytelen volt megelégedni, ha a gróf tiz zsák közl egyet adott neki.

Ily napok közben ültek egyszer András és a gróf a várnak egyik erkélyén. Szép, derült reggel volt, és ők pihenteték magukat az éji munka után, mert a mult éjjel sok aranyat hordtak által a barlangból a várba. A gróf legjobb borát hozatá föl, és biztatásai, de leginkább saját példájával ösztönte Andrást az ivásra. Sohasem látta őt András vidámabb s barátságosabbnak, mint ma. És a grófnak jó hangulata, a bornak vidámitó ereje, s a napnak enyhe szépsége megtévék reá is hatásukat. Hosszu idő óta, ma melengeté ismét arcát az örömnök egy sugára. Jól földerité még az is, hogy megpillantá oly szép, oly kedves lánykáját, Krisztinát, ki Bélával s Krisztina dajkájával lenn a kertben játszott. Egyszerre siró hangok hangzának föl az erkélyre, s András látta, hogy azok Bélának hangjai, ki a dajkával pöröl azért, mert Krisztinát, kedves játszótársát, haza akarja vinni.

„Ejh! — kezdé a gróf — hagyjuk a gyermekeket tovább is együtt lenni; avagy nem látod-e, mennyire szeretik egymást?”

„Amint méltóságod akarja — felelte amaz — én azonban jónak látnám, hogy a gyermekek

idején elválasztassanak egymástól, mert végre is méltóságod fiának s az én leányomnak utjai nagyon különbözők.“

A gróf élesen tekintett András szemébe, s azután kérdezé : „Miért volnának különbözők, s miért ne haladhatnának együtt? Hallod-e, András, nekem egy gondolatom van.“

„Mit parancsol méltóságod?“

„Te már most is gazdagabb vagy, mint akár-melyik földesur ezen a vidéken, azonfölül szabad, s én ugytartom, nem volna nehéz, nemeslevelet szerezni számodra a császártól. . . .“

András arca nekiperült, szemei felragyogtak : a gróf eltalálta szívének legtitkosabb gondolatját.

„Uram, ön tréfál — mondá aztán látható megindulással — hogyan volna az lehetséges, hogy . . .?“

„Csak bizd reám. Avagy mi tette nemesekké a Garákat, a Bebekeket? a pénz! És ez nincsen-e neked elég, nincsen-e több, mint azoknak? — Azt mondod, hogy gyermekeink utjainak külön kell válniok? Én meg azt mondom, hogy — igen, hogy együvé kell forrniok, ha nemis egyébért, leg-

alább közös titkunk miatt. Avagy e titkot elvisz-
szük talán magunkkal a sirba? Nem észszerű-e,
hogy e titok családjunkban maradjon; hogy gyer-
mekeinket, s gyermekeinknek gyermekeit is
megőrizze a sanyaru inségtől, és gazdagabbakká
tegye a királyoknál?'

András késett a felelettel, de azért a gróf
nem csüggedett. 'Ha te — folytatá — a barlang
fölötti hatalmat átadhatod leányodnak, akkor ő az
én leányom is, akkor ő fiamnak jegyese, s grófnő
egyszersmind.' — — És itt a nagyravágyó job-
bágnak szive földobogott a gondolatra, hogy
leánya még grófnő s urnője lehet e pompás jó-
szágnak, melyet saját pénzével még megtizsze-
rezhet! Az alattomos gróf elérte célját: András
megvallá, hogy a barlang fölötti hatalmat más-
nak is átadhatja, de csak leányának fogja adni.
Többet nemis akart a gróf, s úgy gondolá, hogy
ennyi mára elég. Jóakarátának legmeghatóbb
jeleivel bocsátá el Andrást s ennek leányát.

De András már utközben megbánta nyilat-
kozatát, melyre őt nagyravágyása s a bornak
szokatlan ereje csábítá. Belátá, hogy a gróf előbb
vagy utóbb hatalmába keríti utósó titkát is, s

mindent el fog követni, hogy a szilfagalyat elvegye tőle. És aztán — mi lesz azután? Ezt csak elképzelni sem tudá! Amint ily gondolatok között lefelé mene a várból, busan kiáltott föl: „Oh, csodálatos hölgy, mennyire igazad volt! És én mily elvakult valék! Választhattam volna Isten legboldogitóbb áldását, s im, a gazdagsággal egy kétélű kardot üték szivembe!“

Sötét sejtelmek fogák körül, s annyira aggodni kezdett, hogy ágyba esék. Valahányszor a grófnak kárörvendő arca föltűnt előtte, mindig azt hívé, hogy egy Judást lát, ki csak azért jár körülte, csak azért hizeleg neki, hogy annál biztosabb veszedelembé taszítsa. Neje előtt azonban még most is a legnagyobb gonddal rejtegeté titkát. „Ah férjem! — sohajtá gyakran a jó nő — mi lelt téged? Ugy nézesz ki, mint a halál; mondd csak, mi bajod van?“ „Ne busulj, Bertám! — felelte a kérdett ilyenkor — ha van is egy kis bajom, majd elmulik.“ De a régi bu csak nem akart elmulni s András nem üdült. Órákig elmélázott csendesesen, szótalán; érintetlenül hagyá a legjobb étkeket is, s a gond mély barázdákat szántott arcaira. Akkor Berta felsohajtott:

„Ime, gazdagok lettünk, van mindenünk, több, mint kell, s még sincs Isten áldása rajtunk. Mikor szegények valánk, mikor még te a nyáját őrizéd, s én a rokka mellett ültem : akkor sokkal boldogabbak voltunk, mint most, midőn csaknem kastélyban lakunk...“

A gróf, amint András már jóelőre sejté is, szépen — csunyán, szóval, mindenkép igyekezett András utósó titkát is kicsikarni, és ez csak nagynehezen szabadulhatott tőle. Mint egy vampir, ragadt a gróf a szerencsétlen emberre, s kiszívá legmelegebb véréét: szíve nyugalalmát, örömét. — Lehetett-e aztán csodálni, hogy András végre komolyan megbetegedett? És ekkor a gróf már nem színből, hanem igazán s a legkomolyabban volt érdekelve sorsa által. Andrásnak — gondolá — nem szabad meghalni, míg őt a titkos barlang kulesához nem juttatja! A leghevesebben esett neki, a szegény betegnek, hogy titkát fedezze föl, ha már nem másért, legalább leánya végett. „Ha meg találsz halni — mondá a többek közt — kinek lesz nagyobb kára, mint leányodnak? A barlang csak úgy, mint az én váram zárva lesz előtte, zárva lesz örökre a te

nyakasságod által!...‘ Végre győzött az atyai szeretet András szívében, s megvallá bűvös erejét a szilfagalynak; de nem volt hatalom, mely őt arra indítsa, hogy átadja a vesszőt, melyet még betegsége kezdetén gondosan elrejtett. „Ha meghalok — mondá — akkor a gróf talál majd utánam valamit, mi csalhatatlanul a vessző nyomára fogja vezetni.“

András azonban meg nem halt. Erőtlen természetete kiállotta a láz legdühösebb rohamait is, s nejének gondos ápolása mellett lassan-lassan lábadozni kezdett. Ki irhatná le Berta boldogságát, s Krisztina örömét? Még a gróf is örömet látta, hogy András életben marad. A ravasz ember már készen volt tervével. — Nyugtalanul várta az időt, mikor már András annyira megerősödik, hogy vele a barlangba mehet. Nehéz szívvel s rossz sejtellemmel indult meg végre András a barlang felé, hol kénytelen volt a gróf jelenlétében elővenni a bűvös vesszőt. A gróf a vesszőt közelebbről kívánta látni, de András ellenkezett. Akkor a gróf egy káromló szóval kiragadá kezéből a vesszőt, s mennydörgő hangon rárivalt :

„Álnok barát! még tovább is mersz velem dacolni? még tovább is akarsz csalni engemet abban, ami utójára is az enyim? Ez a föld az én birtokom, és így ami a barlangban van, az is hozzám tartozik. Tolvaj vagy! megraboltál, s ezért most lakolni fogsz!”

E szavaknál nekiment Andrásnak, ki ijedtében mintegy megkövült, letiprá a földre, és — és meg nem indult a szegény ember rimánkodásán, kinjain, hanem a szilfavesszővel — kivájta szemeit, azután úgy véresen, világtalanul odaköté a szilfához, melyen az irgalmas Anyának képe függött. Akkor visszatért a sziklához, s megérinté a vesszővel, mely előbbeni gazdájának véréből még piroslott. És a barlang megnyílt neki csakugy, mint Andrásnak. Elragadtatva lépett belé a gróf, s a sziklafal egy hangos csattanással, mintegy gunykacagva, rögtön becsapódott utána.

András pedig odakinn hangosan kiáltozott inségében segítség után, de nem hallá senki sem. Fájdalma egyre nőtt, s végre oly égető lett, hogy csaknem esztét veszté miatta. Kétségbeesésében összeszedi minden erejét, megfeszíti karjait, s

köteleit eltépi. — András, András! mi lett belőled! . . . Szemeiben világtalan éj, szívében reménytelen fájdalom! így indul meg az erdőben, és összetöri boldogtalan fejét s tagjait a fák között. „Oh, mennyire igazad volt, te csodálatos nő! — kezdi panaszteljesen — vesztetre kértem, amit kívánék. Te intettél engemet; oh csak hallgattam volna rád! Most értem már, csak most, amit akkor jövendőlé. Vakság szállta meg lelkedet, mondád, s nemsokára szemeidet is érni fogja! Oh, rettentő szavak! és most beteljesültek. Vak vagyok, vak — örökre!”

Míg így bolyongott a szerencsétlen, fájdalomától üldöztetve, valahogy eljutott egy sebes folyónak partjához. És ekkor úgy tetszék neki, mintha a folyó habjai azt sugták volna, hogy szálljon le közéjük s temesse el magát nálók égő fájdalomával együtt. „Igaz, csak a halál szabadíthat meg engem;” mondá kétségbeesésében s a folyóba akart rohanni. . . . De akkor kezdi érezni, hogy egy erős kar megragadja, s egy komoly hang azt kérdi tőle: „Csordultig meg akarod-e tölteni nyomoruságod poharát? Azt hiszed, szerencsétlen, hogy a víznek hűvössége

enyhíteni fogja fájdalmaidat ; hogy az öngyilkosság elveendi kinaidat? . . . Miért átkozod a sorsot, melyet magad kivántál, s miért nem átkozod inkább önmagadat? Ha gazdagságodat úgy használtad volna, amint kell ; ha gazdagságod mellett alázatos, könyörületes maradsz : az a boldogság forrásává válhatott volna mind tereád, mind pedig embertársaidra nézve. Telhetetlenség és nagyravágyásod elrontott mindent, boldogtalanná tett téged is. Oh, hányszor kértelek, elégedjél meg már egyszer, s hagyd itt ezt a vidéket, hol annyi ellenséged ólálkodik utánad, de hasztalan volt ; sem szavaimra, sem kéréseimre nem hallgatál!

András megrendült, mert megismeré e hangot ; leomlott a földre, s átölelte kezeivel a magasztos hölgy térdeit. „Oh, hatalmas nő! ne nézd büneimet, de tekintsd nyomoruságomat a te szelid szemeiddel! Oh, segits! ne hagyj el engemet, egyetlen reménységem! Vedd el tőlem a gazdagságot, csak add vissza szemeimnek világát! hadd legyek megint szegény pásztor, csak szálljon vissza szivembe a régi béke, a régi nyugalom!”

„Boldog vagy András! — felelé a csodálatos hölgy — megnyiltak lelked szemei; boldog vagy, ha igazán ohajtod vissza a szegénységet. Gazdagságodban a büszkeség naprólnapra csak mégjobban elmerített volna. Most meglátogatott ugyan az Ur, de csak azért, hogy visszavonja szivedet a pénz bálványozásától, hogy megint csak egyedül az igaz Istent imádjad, és ő megáldhasson téged!”

Ily komolyan, de azért mindig nyájasan s vigasztalólag beszélt a fönséges hölgy, és András üdülni kezdett édes szavain, s a legnagyobb alázattal mondá: „Legyen az Ur szent akaratja! én megcsókolom az atyai kezét, mely most büntet engemet; oh csak egykor, ha vétkeimért eléggé megszenvedék, legyen hozzám irgalmas!”

„Nagy a Magasságbelinek irgalma, — mondá a csodálatos hölgy — s András! van e földön valaki, ki visszaadhatja szemeidnek világát.”

„Oh, nagy irgalmu Isten! — kiáltá András oly örömmel, minőt csak egy világtalan érezhet, midőn az ember azt mondja neki, hogy újra látni fog, — de hol van az? Oh szent Szüz vezess engemet hozzá, és segíts meginditnom szívét!”

„Saját leányod az! — válaszolá a hölgy — egyedül leányod képes visszaadni szemeidnek világát. Azon nap, midőn leányodat a keresztvizre tartám, megígértem, hogy neked is, leányodnak is egy kérését teljesíteni fogom. Leányodnak megkereszteltetése tizenötödik évfordulati napján csak kérni kell, és én teljesíteni fogom kívánságát; s ha leányod azt fogja kérni, hogy te láss: látni fogsz.“

Bármennyire örült is András, hogy egyszer ismét látni fog, s épen leánya által; végzetlenülül szomoritá mégis, hogy még egész nyolc évig kell világtalanul maradnia. Hanem végre ezt a szomorúságát is legyőzé, s teljes megadással mondá: „Áldassék az Ur szent neve, ki végre is megkönnyörül rajtam!“

„Mivel te szenvedésed idején elismered az Urnak igazságosságát s kegyelmét, és fájdalmadat töredelmes szívvél viseled: én megszabadíthatlak legnagyobb fájdalmaidtól. — András adj hálát az Urnak!“ Evvel az égi hölgy szemibe lehelt a szerencsétlennek, s a fájdalom, mely eddig, mint a tűz, égeté, rögtön megszűnt, és sebe begyógyult úgy, hogy még nyoma sem

maradt. Ezután szeretetteljesen vezeté őt lakása felé. A hölgyet senkisémet látá, egyedül András érzé, hogy vezeti őt; egyedül ő hallható édes szavait, melyekkel vigasztalá, s türelemre és Isten iránti bizalomra serkenté; de egyszersmind azt is kimondá, hogy szenvedésének pohara még nincs kiüritve.

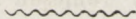
„Oh, védj engem, boldogságos Szüz! — könyörge most a világtalan, s mintegy egy ijesztő gondolattól megkapatva reszketett — védj engemet az én ellenségemnek, a grófnak álnoksága ellen, mert ő tudom, ezutánis üldözni fog engem.“

„A gróftól ne félj, mert ő már megkapta a magáét — mondá a hölgy ünnepélyes, megható hangon, aztán kiterjeszté áldólag mégegyszer András fejére kezeit, s evvel eltűnt. —

Benn a barlangban egy aranypor-halmazon ült a gróf, s pokoli örömmel legelteté szemeit a tömérdek kincsen, mely most már, mint hitte, csak hozzája tartozik. Koronkint egyegy jajkiáltása szerencsétlen áldozatának áttört ugyan a sziklafalon, de nem juthatott megkérgesült szívéhez. Amint pedig szemeit eléggé kilegelteté, s minden zsebét bőven megtömte aranynyal,

vége a hazamenetelre gondolt. Elővette a szilfavesszőt, s megérinté vele a falat, de mily nagy volt ám borzadalma, midőn a fal dacára a többszöri érintésnek — meg nem nyilt, hanem zárva maradt erősen, mint egy vasajtó. Haja fölborzadt, sápadtabb lőn, mint a fehér sziklafal, futkosott ideoda, s majd imádkozva, majd pedig káromkodva érinté itt is, amott is, és minden helyén a sziklafalat, — de hasztalan! Egy rettentő sejtelem ébredt ekkor benne, s föllázadt lelkiismerete, kinezni kezdé őt oly pokoli gyötrellemmel, hogy ahhoz képest a tűz enyhitő harmat lett volna. Ő a szerencsétlen Andrásnak vermet ásott, s im, őmaga esett belé. — Kétségbeesés ragadá meg szívét, nekinekiment a kemény sziklafalnak, de nem birta keresztültörni. Ordított, üvöltött, mint az erdei farkas, midőn törbe esik, kiáltozott segetség után, és csak a barlang viszhangja felelt neki, és ez is oly rémesen hangzék füleibe, mintha gunyakacaja lett volna valami rossz szellemnek, mely idecsalá, hogy most kinjain szemébe nevessen. Így telt el több nap, és mindenik nap csak növelé gyötrelmét. Gyakran megkísérté, hogy majd imádkozik, de nem tu-

dott : a csendes jó gondolatok futottak tőle, mint az árnyék. Kinjait növelni eljött még lángkarmaival az éhség és a szomjuság is; végre elveszté eszméletét, s őrült lázba esett. Akkor azt álmodá, hogy a sziklából apró lángok törnek elő mindenütt, hogy ezek őt köröskörül nyaldossák, azután kacagják, ingerkednek vele, és szemei elé tartják életének büntetteit; majd, hogy aranyedényekben drága ételeket és italokat hoznak, s ő már érzi édes, ingerlő illatjokat, már nyujtja kezeit utánok, — de amint megérinti őket, akkor látja, hogy az étel is, az ital is arany! csak hogy amaz kemény, ez pedig híg. De elég! Gerő gróf rettentő véget ért; Isten igazságosságának büntető keze egész súlyával nehezedett reá.

VIII.

A szerencsétlenség napjai.

Elképzeltük, mennyire odalettek Berta és Krisztina, midőn a szegény, megvilágtalanodott András hazaérkezett. „Ne sirjatok, kedvesim! — vigasztalá övéit a szegény világtalan — igaz, a csapás nagy, de aligha meg nem érdemeltem. Bizzatok velem együtt az Istenben. Én erősen hiszem, hogy jövend egy nap, melyen ismét látni fogok; addig hát édes nőm, kedves gyermekem! csak imádkozzatok, s reméljeteek velem együtt.“

Nyolc napig maradt András szobájában és nem mutatá magát sehol. Berta többször megkérdezte, hogy ki tette ily szerencsétlenné? de András sokáig késett a felelettel. Végre sok kérésére megvallá, hogy a gróf! — de a dolgok valódi állását mostis elhallgatá, és keményen

megtiltotta nejének csak egy szóval is elárulni a grófot. — Mennyire elámult Berta, amint ezt hallotta! mert régen belátta ugyan, hogy a gróf ravasz és szivtelen, de ily kegyetlenséget mégsem tett föl róla. A szegény asszony nem tudott többé nyugodni: félt, hogy a gróf még jobban fogja őket üldözni ezután, s férjét szabadságától vagy tán még életétől is megfosztja. András mindent elkövetett nejének megnyugtatóására, elmondá, hogy a gróf neki többé nem árthat, és hogy erről kezeskedik a csodálatos hölgynek szava. 'Ő már megkapta magát!' mondá a titokteljes nő, és e szavakra, András most is összeborzadt. Mit jelentsenek e szavak? Büntetést kapott-e a gróf? — s ha igen, akkor kitől s hogyan? És András aggódni kezdett, s aggodalmát nem kissé növelék a csodálatos hölgynek azon szavai is, hogy saját szenvedésének pohara még nincs kiüritve.

Ez teljesült is nemsokára. A várban mindenki a legnagyobb nyugalanságban volt a grófnak ily hosszas kimaradása miatt. Embereket küldöttek keresésére mindenfelé, de egyik sem tudott nyomára akadni. Némelyek ugyan

hallának a titkos barlang közelében valami csendes nyöszörgést, de embert vagy állatot nem birtak fölfedezni. Ittamott csupán vérfoltokat találtak, melyekről azt következtették, hogy a gróf vagy rablók által gyilkoltatott meg, vagy pedig vadállatoktól tépetett szét. Az első eset valószínűbbnek látszék, és azért mindent elkövettek, hogy a gyilkosokat fölfedezzék. Természetesen, kérdezősködtek Andrásnál is, kiről tudták, hogy a gróffal nagyon is bizalmas lábon állott; de azt nem is sejték, hogy együtt voltak az erdőben, mert ők mindig csak éjjel és akkor is a legnagyobb titokban jártak a barlanghoz. Mi azonban tudjuk, hogy azon vér, melyet az erdőben találtak, nem a gróf — hanem épen András vére volt, és hogy maga András is a legnagyobb feszültséggel várta megtudni, hogy a gróffal mi történt? Midőn tehát most nála tudakozódtak, odamutatott szemeire, s keserőséggel mondá: „Miért kérdeztek engem világtalan embert? Isten a tanum, hogy én nem ártottam neki! Én nem tudom, mi lett őbelőle, de azt tudom, hogy ő nekem szemeimet vájta ki!”

András ez utósó szavai mindenkit meglep-

tek, és az emberek legott okoskodni kezdettek. Maga a grófnő is fölhivatá Andrást, s tőle tudakozódni kezdett, de ő szilárdan csak azt állítá, hogy ő nem tudja, a gróf hova lett? bár az, irigységből vagy gyűlölségből? szemeit szurta ki. Ennél többet akkor sem vallott, midőn a járás birái összeültek, és őt hivatalosan kikérdezték. Andrásnak azonban mitsem használt azon állítása, melyet esküvel is erősített, hogy ő a grófnak kis ujjával sem ártott, sőtinkább eleget használt: a grófnő és birák rabságra itélék őt mindaddig, míg ártatlanságát be nem bizonyítja. A poroszlók előjöttek, megkötözék, s a vár tornyának legalsó tömlőcébe hurcolák. Midőn aztán itt magányosan volt, letérdelt és fölzokogott: „Oh, csodálatos Szüz! most értem szavaidat. Im, ez a szenvedések kelyhe, melyet még kiürítenem kell! És e keserű gyümölcsöt gazdagság utáni vágyam termette! — A gróf eltűnt, elveszett és én tömlőcben, láncokon vagyok, mint valami gonosztevő!”

Ez újabb csapás, bár nemegészen váratlanul, mégis fájdalmasan sujtá szegény Bertát. Leborult a grófnő lábaihoz, és szivszaggató han-

gon könyörgött neki, hogy bocsássa férjét szabadon; de a büszke nő, ki még csak nemrég is asztalához méltatta őt, s ajándékokat fogadott el tőle, most egy tekintetre sem érdemesíté. „Átkozom a napot — mondá — melyben ön férje először tévé lábait házam küszöbére; de nemis fogja azt elhagyni előbb, mig ártatlansága világos nem lesz, mint a nap!” Hasztalan ajánlá Berta, a hü feleség, vagyonának legnagyobb részét, mint váltságdíjat, férjeért; hasztalan sirt, rimánkodott leányával együtt, hogy legalább hát szabadjon meglátogatni Andrást: a keményszivü grófnő meg nem indult! Midőn így megtört szivvel elhagyák a grófnő szobáját, az ajtónál Béla, a fiatal gróf, közeledett hozzájuk.

„Tinikém! — mondá a jó gyermek szomoruarccal — én nem tudom, miért haragszik anyám, és azt sem tudom, miért záratá atyádat a toronyba... Tinikém! ne busulj; én már beszéltem Bernáttal, a toronyőrrel... Azt mondtam neki: Bernát! tudod, hogy egykor én leszek a te urad, azért tedd meg érettem azt, hogy jó gondját viseld Andrásnak, s ne engedd, hogy valamiben szükséget szenvedjen, és én, ha majd

urad leszek, meg foglak érette jutalmazni bizonyosan. És Bernát szentül megigéré.’

Krisztina talált egy mosolyt könyei között is a jó fiu számára, megilletődve nyujtá neki kis kezét, de nem szólott, nem mert szólani, mert a gyanakodó anya máris észrevette őket, s haragos hangon beparancsolta Bélát. ‚Tinikém! — mondá menetközben a fiu — ne szomorkodjál nagyon, s légy hozzám ezutánis oly jó, mint én tehozzád.’

Volt tehát mégis egy vigasztalásuk, és arra nagy szükségök is vala. Növelte ugyanis Berta fájdalmát a sok mindenféle és sokszor rágalomteljes mendemonda. Az emberek, persze, nem nézhették szó nélkül, hogy a gróf eltűnt, András pedig befogatott; hanem beszéltek jobbrabálra. Némelyek állíták, hogy bizonyosan a gonosz szellem vesztette el a grófot, s vakította meg Andrást, és hogy csak most tudják, miért mérhette András tállal az aranyakat?! Ezekután pedig mi volt természetesebb, mint hogy az emberek még jobban elvonultak Bertától, s őt fájdalmában magára hagyák. Csak Lombosék s Erzsók asszony férjestől emlékeztek meg az elvett

jókról, s ragaszkodtak András családjához a szerencsétlenség napjaiban is. Gyakran meglátogatták Bertát, vigasztalták, s amiben csak lehetett, segítségére voltak.

Eközben eszébe jutott Bertának, hogy férje a szomszéd városban néhány előkelő embert lekötöztetett magának jótéteményei által, elindult tehát egy reggel, hogy azokat fölkeresse s tőlök tanácsot, támogatást kérjen. — Krisztina otthon maradt, de nehezen várván édes anyját, délután elhagyta a falut, hogy jó anyjának eléje menjen. Utja az erdő hosszában egy kis dombra vezette, honnat a legszebb kilátás nyílt az egész vidékre, de különösen a grófi várra. Krisztina a dombon leült, könnyes szemeit hosszan pihenteté a tornyon, mely atyját zárva tartá, és irigylé a madarakat, melyek szabadon járhatnak be a szegény rabhoz. Amint így merengne, egyszer csak egy vadrózsa-bokréta öléebe hull — hátra tekint, s legnagyobb meglepetésére Bélát látja.

„Tinikém! — szólalt meg a fiu — három napja, hogy kereslek. Nekem ugyan azt mondták, hogy sohase jöjtek tehozzád, de hiszen te

mindig oly jó voltál hozzám, miért kerülnélek hát én tégedet? Ma mégis különösen vágytam veled találkozni, mert fontos mondanivalóm van. Krisztina! én láttam atyádat és megláthatom akár minden nap. Ezt ugyan senki sem tudja, de neked meg akartam mondani.

„Atyámat? láttad atyámat?! — kiáltá Krisztina a legforróbb gyermek-i örömmel s megragadá Béla kezeit oly szorosán, mintha sohasem akarná elbocsátani azokat — Oh kérlek, tedd meg azt, hogy én is láthassam; vezess, oh vezess el engemet hozzá!”

„Ez nem oly könnyű — mondá amaz — de ha jól tudsz kapaszkodni, akkor megláthatod. Mert látod, egy egészen járatlan s meredek uton kell fölmennünk a vár alá, hogy senki meg ne láthasson.”

Krisztina erősíté, hogy neki egy hegy sem meredek, egy ut sem rossz, csak atyját láthassa, s Béla kíséretében rögtön el is indult. Gyermeki vonzalom s vágy gyorsítá lépteit, mintegy szárnyakat adott neki; miért is Béla csak alig bírta követni s többször, mint egyszer figyelmezteté, hogy ne siessen annyira. — Mintegy kétszáz lépés-

nyire a vár falaitól állott egy magányos torony, magas tölgy és bükkfáktól környezve úgy, hogy vizsga szemektől egészen el volt takarva. A toronyt a várral titkos földalatti ut kötö össze. E toronyba és nem a közönséges várbeli börtönbe, záratá a grófnő Andrást, azt tartván, hogy oly embert, ki a szellemekkel van szövetségben, jó a lehetőleg eltávolítani. Béla véletletlenségéből megtudá, hogy András e toronyba van zárva. A torony körül ugyanis nagy seregesen tanyáztak hollók, sasok és más madarak, azért Béla nem egyszer megfordult ott, hogy a madarakra vadászatot tartson. Ilyen vadászata alkalmával egyszer észreveszi, hogy a torony fenekén valaki fájdalmas hangon könyörög az Istenhez. Figyelmessé lesz, megindul a hang után, s egy a toronyba szolgáló rostélyzott ablakhoz ér, melynél a hangokat már jobban kiveheté. Megáll, hallgat . . . s fölismeré András szavát. — Ekkor rögtön tettsie tudósítani Krisztinát örvendetes fölfedezéséről.

Midőn most Krisztina Béla társaságában a toronyhoz érkezett, magállt néhány pillanatra, s szorongó kebellet hallgatózni kezdett, de nem

hallott semmit. Akkor Béla egy bokrot, mely a torony ablakát egészen elfödé, kétfelé választott s intett Krisztinának. Krisztina odament, letérdelt, fejcskójét behajtá az ablak mélyedésébe, s legnagyobb öröme meglátja — édes atyját! Ott ült András a földön, penészes szalmaágyán, kezeit összekulcsolva, s szemeit a nedves boltozatra függesztve, mintha az eget keresné. Mellette egy korsó vízzel s egy falat fekete kenyér... Krisztina ezeket látva, elsikoltá magát. A rab e hangra megfordult s az ablakhoz közeledett, de nem láthatott semmit, mert az ablak úgy volt csinálva, hogy rajta be lehetett ugyan látni, de ki nem.

„Ki van itt? — Kérdé András a legnagyobb meglepetés s örömmel, mert úgy gondoló, hogy e gyöngéd hangot ismeri.

„Atyám, atyám! én vagyok, Krisztina a te leányod!”

„Te vagy az, jó gyermek! te vagy? de hogyan jövéél ide? oh látom, hogy az Isten mégsem hagyott el egészen!” — És gyöngéd szeretettel kezdé kérdezgetni a lánykát: hogy van édes anyja? mit csinálnak otthon?

„Oh atyám! mit csinálhatnánk egyebet, mint sirunk s buslakodunk utánad, hogy a szívünk majd meghasad.“

„Vigasztalódjatok kedvesim! és reméljete; él még a jó Isten, ki nem hagyja el övéit!“

„Atyám! mondd csak: mit csináljunk, hogy segíthessünk rajtad? Semmi sines oly nehéz, mit örömmel meg nem tennénk, csak hogy kiszabadíthassunk e szomorú helyről.“

„Kérjétek az Istent, hogy a grófot visszahozza, vagy hogy valamiképp mutassa ki ártatlanságomat; minden egyéb hiába volna. Aztán még egyszer mondom, ne sirjatok, hanem reméljete az Istenben, és abban, aki kegyeskedett téged a keresztvizre tartani.“

„Édes atyám! nincs itt valami nyílás, melyen át én hozzád juthatnék? Nekem nem elég, hogy láthatlak; szeretnék veled lenni, hogy meg-simíthatnám ősz fejedet, hogy megédesíthetném napjaidat.“

„Jó gyermek! — mondá az apa elérzéke nyúlve — csak légy türelemmel. Meglásd, jó még olyan idő, hogy te velem leszesz ismét, mint

azelőtt; de most nem lehet. — Krisztinám! Isten áldjon meg, köszöntsд jó anyádat, gyermekeim! és most siess, siess!... lépteket hallok a folyosón, s az nem volna jó, ha itt meglátna valaki.“

Krisztina szépen engedelmeskedék, mint máskor, s elrejté magát a bokrok mögött. Góromba hang üté most meg fülét, bizonyosan valamelyik poroszlónak hangja, ki a rabot meg nézni jött, s durván viszonzá annak üdvözlétét. Mily örömet várt volna a jó leány, míg a szolga eltávozik, csakhogy még egy szót válthasson atyjával; mily örömet várt volna még! de eszébe jutott édes anyja, kinek talán szive repdne meg ijedtében, ha otthon nem találná gyermekét... Mégis mielőtt eltávozott volna, atyja felé fordult, letérdelpelt és imádkozott egy kis ideig, azután megindult csendesen, gyakran visszaviszanézve a torony felé. Béla elkíséré egy darabon. Az elválásnál érzékenyen köszöné meg Krisztina a jó fiúnak fáradságát, ki felelé : „Oh, bár volnék oly erős, hogy azt a tornyot ledönthetném, és így atyádat kiszabadíthatnám! Mégis — — Krisztina! te legalább láttad atyádat; hanem mikor fogom

én láthatni az enyimet? ... Krisztina megkísérté
őt vigasztalni, de a gyermek szomoruan távozott
a vár felé, Krisztina pedig haza, hova nemsokára
azután édesanyja is megérkezett.

IX.

András menekülése.

András barátai a városban nagyon hidegen fogadták Bertát, s üres ígéretekkel bocsátották el. — Annáljobban esett tehát megszorodott szívének, midőn visszatérve Krisztina elbeszélte, hogy nemcsak látta atyját, hanem beszélt is vele. A jó asszony alig várta, hogy megviradjon, s reggel sietett ő is a legnagyobb vigyázattal a toronynak aljához : úgy tetszett neki, mintha már évek óta nem látta volna férjét. A toronyhoz érve, boldog volt ismét, hisz láthatta, vigasztalható férjét, s viszont tőle vigasztalást nyerhetett. De e boldogságban csak ritkán részesülhetett, András ugyanis figyelmezteté őt, hogy a grófnő álnok s boszuálló levén, ovatosaknak kell lenniök. Akkor Berta Istenhez fordult s gondol-

kozni kezdett: hogyan szabadithatná ki férjét? Ott volt ugyan Béla, a jószívü gyermek, ki a legőszintébb részvéttel viselteték irántok, és semmi sem lett volna könnyebb, mint általa megvesztegetni az öröket vagy pedig a torony kulcsát megkeríteni; de Berta sokkal nemesebb gondolkozásu volt, mintsem akarta volna anyja elleni hütlenségre csábítani a fiut: azért a fiatal grófra nem számított, sőt hasonló nemeslelkűségből minden más kísérletről is lemondott.

Ez elhatározása után egy nap meglátogatót Lombos, s Erzsébet asszonynak férje, Márton. Ezek előtt el nem titkolható Berta, hogy látta Andrást a toronyban, s beszélt is vele. A két jószívü ember ezt hallva, gondolkozóba esett, s azután mondák: „Kedves komámasszony! legyen nyugodt s várjon egy kicsint, talán segíthetünk.“ Evvel eltávoztak, de nem feledték el, amit mondtak; hanem megemlékezve arról, hogy András kiszabadítá őket az inségből, s az adósok börtönéből: a legközelebbi éjszakán fölmásztak a torony alá, s a hold fénye mellett megtették szükséges vizsgálataikat. A következő éjszakán már tudták mindazt, amire szükségök volt; tud-

ták, hogy az ablak rostélyzatát megette a rozsdá, s így az könnyen kifeszíthető, és hogy az ablak elég nagy arra, hogy oly ember, mint András, kiférhessen rajta. Ezenkívül Krisztina által, ki ez ügyben koráthaladó bátorságot tanusita, sikerült nekik közlekedésbe tenni magukat Andrással. Ily előkészületek után egy sötét éjszaka megkísérték a kiszabadítást, és az sikerült is. Az ablakot hirtelen kifeszíték, egy kötetet bebocsátának, s András néhány perc múlva a szabadban volt. Sietve haladtak aztán a hegyről le Lombosékhoz, hol Berta és Krisztina várták Andrást, s csakhamar könyeik közt kebelökre ölelék. — Hanem itt nem maradhattak. Andrásnak menekülnie kellett e tájról, hacsak nem akart ismét a grófnő hatalmába kerülni. Berta és Krisztina kimondák, hogy örömmel mennek vele bárhova is. A jó keresztkomák pedig mindent elkövettek, hogy vigasztalják őket, s menekülésöket elősegítsék. Perpetua jó vacsorát készített, s midőn azt föladá, egy könyv szemeikben mutatá, hogy megemlékeztek azon vacsoráról, melyet egykor, a kis Ágnes keresztelején, András készített a legnemesebb bőkezű-

séggel. András akkori jótéteménye nem veszett kárba: gyümölcsöt hozott, és azt ma le is szedé. Ágnes, a kis keresztleány, azóta megnőtt és már beszélni, járnai is tudott. Anyjának intésére előhozott most egy erszényt, átnyujtá Krisztinának, s mondá: 'Édes Krisztinám! fogadd el ez erszényt; nem csupán pénz van benne, hanem szerencse s Isten áldása is.' Azon erszény volt ez, melyet a bennelevő pénzzel Berta ajándékozott a kis Ágnesnek kereszteltetése napján. Szerencsét s áldást hozott az Lomboséknak, s most a jó emberek azt akarák, hogy ezen szerencse és áldás szálljon vissza azokra, kik egykor ez erszényt adák. — Eközben észrevették, hogy több veszteni való idő nincs. Lombos gondoskodott jó kocsiról és lovakról, minthogy az ut, melyen Andrásnak menekülnie kellett, egy darabig kocsival is járható vala. De a koci és a lovak ugyanazok voltak, melyeket egykor András ajándékozott Lombosnak; — mily szép! ma saját adománya menti meg a régi jótévőt. Lombos maga akarta követni a menekülőket mindaddig, míg csak biztosságban nem lesznek; beült velök a kocsiba... még egy tekintet,

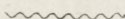
még egy „Isten hozzád!“ s villámgyorsan rö-
pültek tovább.

A hegy lábához érve, Lombos visszaküldé kocsiját, aztán egy fáklyát vón kezébe, s fölbátorítá Andrást övéivel, hogy csak lépjenek nyomába. András Berta és Krisztina karjain haladt a hegyen fölfelé, s minden lépten kérte az Istent, hogy vegye ótalmába őket. Oh, ez ótalmokra nagy szükségök is volt! mert alig haladtak vagy egy órányira, midőn máris lement a hold, mely szelid fényével jobban világított lépteikre, mint maga a fáklya. Sötét, alaktalan éj borult a hegyre, az erdő egyre sűrűbb és sűrűbb lett, s egyre járatlanabb a kis gyalogut is, mely őket gyakran feneketlen mélységek szélére vezette. Messziről hallható volt olykor a közelgő borulatok mennydörgése, s a szegény menekülőkből megjégedt a vér a gondolatra, hogy a vihar még itt éri őket a rengetegben. Végre, hogy bekövetkezzék minden, amitől csak rettegetek, kialudt a fáklya, s a legnagyobb sötétségben találák magukat, és megtörtént az is, amitől András már jóelőre rettegett: az ösvényt eltéveszték! Lombos most szaladt előre-hátra, kereste az

utat, míg az erdőben annyira eltévelyedett, hogy többé nem volt látható. Hasztalan kiáltozott András minden erejéből: Lombos vissza nem tért. Halálos félelem szállta meg a szegényeket. Krisztina hangosan sirt, Berta pedig csak föltekintett az égre és imádkozott, nem magáért, hanem gyermeke s férjeért. András legnagyobb szükségében ismét csak a csodálatos hölgyre gondolt, ki midőn szemevilágát elveszté, oly szívesen vezette őt haza, s titkon hozzája könyörgött. És ime, hirtelen egy nyájas világosság lobbant föl előttök épen egy mélység fölött, mely, ha csak kettőt léptek volna még, örökre elnyeli őket. „Látod Berta! — mondá András nejének, ki a mélységet látva elborzadt s görcsösen szorítá magához egyik kezével gyermekét, másikkal férjét — látod, hogyan oltalmaz minket az Ur? Az a fény ott előttünk, nem valami bolygó tűz, hanem egy mennyei kalauz, melyet Isten küld számunkra; — kövessük azt!“ S valóban a titkos fény nem aludt ki, nem tűnt el, hanem tovább lebegett előttök, s kivezeté őket a járt utra. Ezen haladtak most vagy egy óra hosszat, midőn Berta és Krisztina kezdék érezni, hogy

kimerültek minden erejükből, nemannyira az utazás — mintinkább a kiállott félelem miatt. András maga is hanyatlani kezdett. És akkor a nyájas fény, mely őket vezette, minthacsak eltalálta volna titkos kívánságukat : hirtelen félretért az utról, s egy pásztor-kunyhóhoz kalauzolta őket. Ott találtak aztán édes tejet, fris vaját s lágy kenyeret, mely minden drága ételnél jobban esett nekik, minthogy már nagyon éhesek és szomjasak valának. Éjszakára gyöngye sarjuból puha ágyat vetettek maguknak, s elszenderültek, hálát sohajtva az Istennek s a csodálatos Szűznek, ki ennyi jóban részesíté őket. Aludtak egész reggelig, mikor odakinn vidám csengésbongás keletkezett, ami föl is ébreszté őket. A kunyhó ajtajához kedves báránykák jöttek kis kolompjaikkal, mintha jóreggelt akarnának mondani gazdájoknak. Berta hozzájok ment, s a szelid állatok engedék, hogy megfejje őket. A fris tejből azután mindnyájan jóízűn reggeliztek, hálákat adván Istennek s a boldogságos Szűznek ezen ujjab ajándékaért. Így testben és lélekben megerősödve folytatták utjokat, s nem telt belé egy óra, midőn már a bércek tetejét

elérték. Szép kilátás nyílt előttök, de ők nem láttak egyebet, csak a város tornyait, melyek előttök a reggeli nap sugaraiban ragyogának. Ez új erőt öntötte beléjük, s nemsokára elérték magát a várost is.

X.

Krisztina.

Szállást a város legfélreesőbb részében kerestek, de sokáig ott sem vonhaták meg magukat, mert csakhamar tudósításokat kaptak hazulról melyeknek egyrésze örvendetes volt ugyan, mert azt jelenté, hogy Lombos, ki mint tudjuk, ama sötét éjszakán az erdőben eltévedt, szerencsésen haza talált; de voltak köztök szomorúak is. Tudniilik, hogy a grófnő András kiszabadulásán rettenetesen felbőszült, hogy menekülését úgy tekinti mint bizonyos jelét bűnös voltának, és hogy mindent elkövet, Andrást újra kézhez keríteni. Azért tanácslák a jó komák, mert ők küldék a tudósításokat, hogy András övéivel együtt hagyja el rögtön a várost s biztosabb menhelyet keressen. András tehát ujlag kezébe vette a

vándorbotot s elindult családjával a Hernád mentében. Sok vándorlás után elértek egy rejtett, de szép völgybe, hol úgy gondolák, marandó tanyát üthetnek. Vettek is legott egy kis házikót, mely semmivel sem volt különb annál, melyben akkor laktak, midőn még András pásztor volt. A viskóhoz tartozott még mellette egy kis kert s egy kis rét, melyet egy patak öntözött. Kevés volt az egész, de épenannyi, hogy Berta kifizethette avval a pénzzel, mit siettékben magával elhozhatott, s amit a jó komáktól kapott.

Lakás tehát már volt, de miből éljenek benne? Ez a szegény családra nézve nehéz föladat volt, de azért sem András, sem Berta nem esett kétségbe; hiszen ők mindketten szerettek dolgozni, s tudták, hogy ki dolgozni szeret, annak ad az Isten munkát, s a munka után kenyeret is. Berta fonáshoz fogott, mint azelőtt, azután szorgalmasan művelé a kis kertet, mely a szükséges fűzelékeket megtermette, sőt egy kis gyümölcsöt is hozott; gondosan ápolta a kis rétet, mely termett annyi szénát, hogy egy kecskének elég volt; a kecske pedig tejjével bőven ellátta őket. Ott volt még a kis patak, melynek

partján gyöngé káka, s hajlékony fűzfavessző hajtott, és ennek is hasznát vették. Mihelyt azt András megtudta, örömmel kiáltott föl: „Berta! ez az Isten ujja! Én fiatalkoromban, mint pásztor, időtöltésből nemegyszer fontam kosarakat, s meglátod mindjárt, hogy még nem feledtem el. Vak vagyok az igaz, de nem tesz semmit; aztán azt is hiszem, hogy a vidéken találunk vevőkre!“ És András hozzá is fogott rögtön a munkához; kosarai csinosak voltak, s azért kapósak is. Krisztina pedig majd anyjának segített a fonásban, majd édesatyjának a kosárkötésben, azután a fonalat s kosarakat ő hordozá eladni. Ezenfölül igyekezett mindenben [erejéhez képest segíteni szüleit, s minden mozdulatán meglátszott a gyermeki szeretet s engedelmesség. A szegény szülék látva, hogy mily jó gyermekkel áldá meg őket az Isten, elfeledék minden bajukat, s boldogak voltak. Krisztina volt szüleinek minden öröme, ő volt édesatyjának jövődöbéli szemefénye is. Emlekezhetünk, hogy a csodálatos keresztanya megígérte, hogy amit Krisztina tőle tizenöt éves korában kérni fog, azt be is teljesíti. Kérhetett volna-e már most, olyan jó gyermek, mint

Krisztina, egyebet, mint hogy édesatyja nyerje vissza szemének világát? Azonban András a keresztanya ígéretéről hallgatott leánya előtt; csak arra figyelmezteté gyakran, hogy ha azt akarja, hogy atyja egykor lásson ismét: őrizze meg szívének tisztaságát, s mindig ajtatosan imádkozzék. És a jó leány a legnagyobb bensőséggel imádkozott mindennap, s odaadta volna saját szemefényét is, csakhogy édesatyja ne legyen világtalan.

Igy növekedett Krisztina, s valóságos képe volt a virágzó egészségnek, s vidám ártatlanságnak. Most épen tizenegyedik évébe lépett, s a plebános engedelmével az Ur asztalához szándékozott járulni, hogy az angyalok eledelét magához vegye.

A legszentebb örömmel várta Krisztina e napot, s a legnagyobb buzgósággal és Istenbe vetett bizalommal készült reá. Azonban épen az áldozás előestéjén atyja sulyosan megbetegedett, minekkövetkeztében Krisztinát nem kísérhette el édesanyja a templomba, mit pedig oly örömet szeretett volna megtenni. „Látod, Krisztina! atyádat kell ápolnom, nem mehetek

veled. Azért, jó gyermek! csak menj magad; vezéreljen az Isten s a boldogságos Szüz az üdvözítő Jézushoz! Egyesülj velem, az édes Megváltóval, ki drága vérét ontotta érted; légy egész szived, egész lelkedből az ő hű gyermeke, s ha majd szivedbe fogadtad őt, akkor gondold reánk is, szüleidre, s könyörögj értünk, mert akkor veled fog az Üdvözítő is könyörögni.“

Erre a jó anya egy szép kis kosarat adott neki, melyet maga András kötött, s melyben egy pár galambka volt, hogy azt, mint áldozatot, az oltárra tegye. Azután még egy koszorut fehér és piros rózsákból, és meghagyá, hogy avval ékesítse föl a fájdalmas Anyának képét, mely a templom felé vezető uton állott.

Igy haladott Krisztina majd imádkozva, majd pedig szenténekeket zengedezve a legméltóságosabb oltári szentség dicsőségére. Amint elért a szüz Anya képéhez, melyet rózsáival föl akart ékesíteni, vakító fehérbe öltözve egy alakot pillantott meg. Az egy hölgy volt, oly szép, oly kedves vonásokkal, hogy a különben félénk gyermek, barátságosan közeledett feléje, megcsókolá kezét, s egy rózsát nyujta neki ezen sza-

vakkal: „Kérem kegyedet, fogadja el e kis rózsát; én örömet adnám kegyednek azt egész koszorut is, mert kegyed oly szépen, oly szívesen néz reám, de azt a szűz Anyának kell vinnem, s Mária bizonyosan roszneven venné tőlem, ha másnak adnám.“

„Mária szívesen veendi ajándékodat, Krisztina! — felelé a csodálatos hölgy — előtte minden ajándék kedves, ha jó sziv nyújtja azt neki.“

„Oh én szeretném megmondani a szűz Anyának, hogy én szivemből szeretem őt, s mindennemű örömet adnám neki... De, kedves néni! kegyed tudja nevemet; honnat ismer engemet? Hisz én kegyedet még sohasem láttam; oh, mert hacsak egyszer láttam volna is, sohasem tudnám többé elfeledni!“

„Krisztina! nevedet én adám neked; én tartalak téged a szent keresztvizre, s azon órától szeretettel s ótalmazva kísérlek szemeimmel!“

Akkor Krisztina örömében letérdepelt, s megcsókolá a hölgy fényes ruhájának szegélyét. „Oh szűz Anyám! te kedves, te kegyes anya! te eljöttél hozzám!“

„Hogyan feledkezhetném el rólad ma, midőn

először még az Urat magadhoz venni? Oh, ha tudnád, mennyire örül az én szívem, midőn valaki a szent keresztségben részesül vagy pedig az Ur asztalához lép! Oh, akkor én azon ember mellett állok, vele örvendek, vele imádkozom, s imádságát Isten színe elé viszem!“

„Oh kegyelemteljes Anya! vidd az én imádságomat is az Istenhez; állj mellettem is, hogy a legszentebbet szentül vehessem magamhoz.“

A csodálatos hölgy megfogá nyájasan Krisztina kezét. „Jőjj, jőjj velem! élvezetlek Jézushoz, ki ohajt tégedet.“ És a hölgy arca egyre szebb, dicsőbb kifejezést ölte, s ragyogó szemével a boldogságnak egész menyországát varázsolta Krisztina szívébe. Soha még nemérett boldogsággal lebegett tovább a csodálatos hölgy karjain, ki utközben beszélt neki Istenről, Isten szeretete s jóságáról, bölcsesége s igazságáról; beszélt neki az Üdvözítőről, az üdvözítő Jézus irgalmasságáról, s szenvedésének véghetetlen érdemeiről, és a Szentléleknek ajándékairól. A gyermek szívében egy új, egy szép világ ébredett. Amit a csodálatos hölgy beszélt neki, az még nagyobb imádatra és szeretetre gyulusztá őt

az Isten iránt, még forróbb vágyat kelte benne a legtitkosabb Szentség után. Igyértek a templomig. A csodálatos hölgy elvezeté Krisztinát egész az oltárig, ott letérdelt vele, de senki nem láthatá őt, csupán a gyermek. Midőn aztán Krisztina az Ur szenttestét magához vevé, s midőn imádságát elvégezve, oly édes érzelmek közt, melyeket kimondani nem lehet, a templomot elhagyá: elragadtatásában szinte megfeledkezék a csodálatos hölgyről; de amint messziről megpillantá a boldogságos Szűznek képét, mely az ut mellett állott, fölkiálta: „Szűz Anyám! édes, kegyes Anyám!” És e szavakra a csodálatos hölgy ismét előtűnt mennyei szépségében, s szemeit a legnagyobb örömmel és szeretettel pihenteté a boldog gyermekén.

„Oh, Boldog-asszonyanyám! itt van ő, itt szivemben az Üdvözítő! Oh, ha mindigis velem maradna!”

A hölgy szeliden hajlott a gyermek fölé. „Hogyan hagyhatna el ő téged, miután szivedet lakásaul választá; miután neki legnagyobb kívánsága és öröme tiszta szivekben lakhatni?”

„Oh, ha az én szivem örökre tiszta, s reája

méltó lenne! — esenge Krisztina — szüz Anyám! légy velem, hogy én jó gyermeke lehessék mindig; segíts engemet imádkozni, s magamra jól vigyázni, hogy az Urnak szemei örömmel függjenek rajtam örökké!

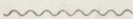
S a gyermek legmélyebb megindulással tekintte föl a hölgyhöz, szemeinek esdő tekintetével is mintegy könyörögve azért, miért már annyi bizalommal esedezett. Az pedig szívéhez ölelé a gyermeket, térdeire borult vele, aztán fölemelék együtt kezeiket az egek Urához, s mindkettőjük imádsága, mint két összeölelkezett szent láng, emelkedett az ég felé. A mély buzgalom néhány pillanata után a csodálatos hölgy fölkel, s mondá: „Krisztina! most menj, szüleid várnak. Ne feledd el soha e napot, melyen oly boldog valál; ne feledd el fogadásodat, s Isten segíteni fog, a szentek pedig könyörögni fognak érted!”

Krisztina elszomorodott s rimánkodva mondá: „Már el akarsz menni? Oh, vigy magaddal engem is; boldogságnak kell ott lenni, ahol te lakol.”

„Te már aratni szeretnél, mielőtt vetettél volna? Nem ugy, kedves gyermek! Előbb dol-

goznod kell; Istennek még sok szándéka van veled, s te méginkább vagy, mint más, a munkára hivatva. — Majd annakidejében eljöhetsz hozzám; most csak gondolj szüleidre. Azonban e nap emlékére a Magasságbelinek kegyelméből meg is ajándékozlak valamivel... Édes atyád szenved, s e szenvedés csak kezdete egy nagy betegségnek, de mert te könyörögtél atyádért, — ő meggyógyul, s betegsége átszáll arra, ki őt szívtelenül üldözi.”

A csodálatos hölgy megáldá csendesen még egyszer a gyermeket, aztán fölemelkedék, s mintha fényes sugarakra foszlott volna, eltűnt. Krisztina letérdelt s vágyva terjesztvén utána kezeit, szemeivel kíséré, míg csak egy sugár volt látható belőle. Midőn hazaért, atyját csakugyan fölgyógyulva találta, s elbeszélvén a csodálatos hölgy megjelenését és szavait, András és Berta szívét elfogta a legédesebb öröm, s megtölté új reménnyel.

XI.

A kísértés.

~ ~ ~

Úsmét eltelt néhány év, melyek alatt András és családjával kevés megjegyzésre méltó történt. András türt és remélt; Berta, mint azelőtt, csak azt akarta, amit az Isten akar; Krisztina pedig növekedék egészség és ártatlanságban. A kis házikóban béke és megelégedés lakott. András nem vágyott többé gazdagság és rang után; megtanulta, hogy ennél jobb, becsebb is van a földön. Csupán egy ohajtása volt: láthatni megint az édes napvilágot! — és biztosan hívé, hogy idővel ez egy ohajtása is teljesülni fog leánya könyörgése által.

Krisztina tizenötödik évébe lépett, és ez időtől a szegény világtalan atya mindig számítgatá a napokat a keresztelés napjáig, mikor pe-

dig ez már nemmessze volt, mély megindulással mondá leányának :

„Gyermekek! te eddig mindig imádkozál, hogy Isten adja vissza atyádnak szemevilágát; Isten azonban egész mostanig nem hallgata meg téged. Hanem most eljött az az idő, melyben tőled függ : vajjon atyád meglássa-e a napvilágot, vagy pedig halálaig az éj sötétségében maradjon ? “

„Oh, áldassék az Ur neve! — kiáltá egész örömmel a jó leány — ha megtehetem azt, hogy az én jó atyám lásson. Csak mondd, hogy mit kell tennem ? s én megteszem, hamindjárt saját szemeimet kell is od'adnom !“

„Oh, nem, leányom! Isten nem kíván tőled ily nagy áldozatot; mindösszeis csak kívánnod kell, hogy én lássak — és én látni fogok !“

„Csak kívánnom kell, atyám? Ah, éveken át könyörögtem, sirtam Istenhez, hogy adja vissza szemed fényét, de ő nem hallgatott meg engemet, és most csak kívánnom kell azt? Bizonyosan, Isten, valami más áldozatot is fog kívánni tőlem, de legyen az bármi terhes, én, a te leányod, örömet fogom meghozni azt !“

„Ne képzelősködjél, leányom, én mondom neked, hogy csak kívánnod kell!“ — erősíté az apa, s itt elbeszélte, mint igéré meg a csodálatos keresztanya, hogy kereszteltetése tizenötödik évnapján neki egy kívánságát teljesíteni fogja.

Akkor egy mondhatatlan öröm hatotta át a fiatal leány szívét, és elragadtatásában térdeire omlott és áldá, dicséré az Istent, ki neki azt a boldogságot szerzé, hogy atyjának ő adhatja vissza a drága szemvilágot. Berta örömkönyekre fakadt szintén, s András szemei sem maradtak szárazon.

„Oh gyermekem! — mondá ekkor András — most látom, mennyire szeretsz engemet! Igen, én tudom, hogy irántami szeretetből te nem fogsz egyebet kérni, de mégis fontold meg jól, hogy e kívánság azért van neked adva, hogy azáltal egész életed boldogságát megalapithassad. Mondd csak, nem fogod-e valaha megbánni, hogy nem önmagadért, hanem más valakiért, ha mindjárt az édes atyád volt is, tetted ama kívánságot?“

„De hogyan lehetnék én boldog — felelte a jó leány — ha az én atyám szerencsétlen?“

„Leányom! mi szegények vagyunk, s te kívánhatsz magadnak gazdagságot, hogy mindazon örömekeket élvezhesd, miket a gazdagság nyújt.“

„Atyám! Te szintén gazdag valál, és én mégis gyakran hallám tőled, hogy mint szegény pásztor boldogabb voltál, mint később leggazdagabb állapotodban. Szegény volt az Üdvözítő, szegény volt a boldogságos Anya is! Én nem kívánok sem gazdagságot, sem szegénységet, mert ugyis tudom, hogy ha dolgozni fogok, Isten kirendeli mindennapi kenyeremet!“

„Oly korban, mint te vagy, a leányok ohajtani szoktak szépséget, mely az emberek előtt oly kedvessé tesz....“

„Én nem kívánok szebb lenni, mint vagyok. Avagy nincs-e egészséges arcom; nincsenek-e ép tagjaim? Én úgyhiszem, hogy ígyis tetszhetem Istennek, s ha az emberek szépnek nem tartanak — Isten neki — avval nem gondolok; csak becsületesnek tartsanak! Oh, atyám, a szépség veszélyes tulajdon, mely már sokakat boldogtalanakká tőn!“

És állította volna bár András leánya szeméi elé mindazt, miután embersziv sovárogni

szokott : Krisztina állhatatos marad akkor is, és nem kívánt volna egyebet, mint atyjának szeme világát. „Igy hát áldjon meg az Isten, édes gyermekem! — mondá végre András elérzékenyülve — add vissza atyádnak kívánságod által szemei fényét, és atyád meg nem fog szünni könyörögni, hogy Isten világosítsa meg mennyei fényességével a te elmédet, és szemeid egykor lássák az örök boldogságnak fényességét!”

A csodálatos hölgy, mint emlékezhetünk reá, azt parancsolta Andrásnak leánya kereszteltetésakor, hogy Krisztinát tizenöt év múlva vezesse ugyanazon szilfa alá, hol először találkozott vele, hogy ott Krisztina kívánságát meghallgassa. A kitűzött nap közelgett, azért András készülteket tőn az elutazásra. Nem tartóztatta vissza többé üldözőjének, a grófnénak, haragja, hiszen azóta nyolc hosszú év telt, mely Andrásnak s övéinek kinézését egészen megváltoztatta, s talán ellenségének haragját is kihüté. Aztán nem számíthatott-e hatalmas védasszonyánakó talmára is? Azért nyugodt szívvvel hagyá el viskóját, s Istenbe vetett bizalommal Berta és Krisztina kíséretében utra kelt.

Rövid napi utakat téve haladtak előre, s nem-sokára már csak azon bérc választá el őket egy-kori hazájuktól, hol ama sötét éjszakán annyit tévedeztek. Még egy nap, s Krisztina meglátja titokteljes keresztanyját, András pedig a kedves napvilágot! — Végre egy kis faluban állapotok még meg, hogy ott töltsék az utolsó éjszakát. András és Berta, minthogy a hosszú ut alatt kifáradtak, s mert másnap ismét jókor akartak elindulni: csakhamar vacsora után lepihentek, Krisztina még fönmaradt, — hiszen a nap még alig ment le, aztán érezte azt is, hogy egy válságteljes napnak küszöbén állanak: gondolá tehát, hogy imádkozni fog. A kis falu, melyben megállapodtak, sűrű erdővel volt körülvéve, s egy domb alján feküdt, melynek tetejét kis kápolna koszoruzta. Ide sietett most Krisztina, hogy csordultig telt szívét egy forró ima által megkönnyítse, s a Magasságbelinek áldása és a szűz Anyának közbejárásaért könyörögjön. A kápolnát épen nyitva s üresen találta. Így senkitől sem háborítva, annál jobban elmerülhetett buzgótságába, annál forróbban s néha hangosan is kérheté az Istent szívének megkönnyítése végett. Ő ugyan, csak azt kívánja —

mondá — amit atyja ohajt; de ha Isten úgy találná, hogy atyjának inkább üdvösségére válnék más valami, mint a szemek fénye: akkor világosítsa meg elméjét, hogy azt megismerje, s egyedül azt kívánja. Egyébiránt mindent Isten akaratjára s a boldogságos Szüzre biz . . .

Igy fohászkodott Istenhez legforróbb buzgalommal, míg azalatt odakinn a táj lassan sötétedni kezdett. Krisztina szent elmerülésében észre sem vevé, hogy egy fiatal, magas, s nemeskinézésű lovag a kápolnába lépett, s csodálkozás és megilletődéssel hallgatá sokszor hangos imáját. A lovag engedte Krisztinát a templomból kimenni, de azután nyomába indult, s Krisztina hallván, hogy valaki követi, visszanézett, de amint észrevette, hogy férfi jó utána, gyorsítani kezdé lépteit.

„Krisztina! — kiáltott utána egy ismerős hang — tőlem szaladsz-e? Hát nem ismeresz már engemet? Én vagyok Béla, gyermekkori játszótársad!”

A fiatal leány megállt a legnagyobb meglepetéssel, Béla közelebb jött. Az alkony még adott annyi világot, melynél Krisztina fölismerhette egykori játszótársának szép kék szemeit s finom

hajlásu orrát, — de a gyermekből karcsu, magas ifju lett.

„Ne szaladj tőlem Krisztina! — könyörge az ifju — bár elég okod volna kerülni örökké azt, kinek szülei atyádra s mindnyájotokra annyi szerencsétlenséget hoztak. Krisztina! már régen kereslek titeket mindenütt, mert már bizonyult, hogy atyád az én atyám halálában egészen ártatlan. El sem gondolhatod, mennyire fáj anyámnak s mindnyájunknak, hogy nektek, szegényeknek, annyi keserűséget okoztunk!”

„Áldassék az Ur neve! — kiáltá a leány — hálákat adok neki, hogy atyám ártatlanságát földeríté! De mondja ön, uram, mi uton jött napvilágra atyám ártatlansága?”

Béla fölsohajtott s mondá: „Mintegy három hó előtt egy éjjel iszonyu vihar támadt vidékünkön; annyi villámlás, oly rettentő mennydörgésre senki sem emlékszik. A fergeteg egy mennykő-csapással végződött, mely oly csattanással vágott a földre, hogy azt gondolók, azt közepéig megrepeszti. Azután szépen kiderült az ég, s a nap langyosan, szeliden mosolygott elő. A szép idő kicsalt engem is, de leginkább azért, hogy lássam,

nem tett-e kárt a vihar erdőink vagy szőlőinkben? Két szolga jött velem. Amint azon helyre értünk, hol, mint tudod, egy szilfa a boldogságos Szűz képével áll, a borzalomtól elhült bennünk a vér — megálltunk. A szilfa sértetlen volt, de a sziklafal, mely, mint emlékezhetel, mellette húzódnék el, ketté vala repesztve; az utósó villám bizonyosan belé csapott. Megolvasztott érekövek, melyek aranyat látszának tartalmazni, s széttört szikladarabok heverték köröskörül. Mi azonban bennünket leginkább elborzasztott, az egy hulla volt, mely egy szikladarabon ült. És e hulla—oh, Krisztina! az atyám, az én édes atyám volt! Vonásai még fölismerhetők valának, s ismeretes vadászruhája volt rajta. . . . Sirva és imádkozva borultam térdeihez, kutattam, ha volna-e még élet benne? ah, hasztalan—halott volt, s nemis ébredt föl többé! Sietve vittük őt haza, hol aztán beteg anyám alig birt magával. A szomszédok, az egész vidék legnagyobb csodálkozással hallák a különös esetet. A járás bírása orvosok által megvizsgáltatá atyámat, de sebnek vagy erőszakos halálnak legkisebb jele sem volt található rajta, de igen, fölismerék, hogy atyámnak hosz-

szas sorvadás s éhhalál által kellett kimulnia. Eből aztán azt következteték, hogy atyám bizonyosan eltévedt azon földalatti üregekben, melyeket valaha kincskereső emberek ástak azon a helyen, s ott aztán, ki nem menekülhetvén, éhen és szomjan kellett meghalnia!

Béla itt, mintegy a fájdalomtól elnémitva megállt, aztán folytatá: „Igy atyád ártatlansága be lévén bizonyítva, mihelyt kissé magunkhoz tértünk bánatunkból, első teendőnk volt, titeket kerestetni, hogy az általunk okozott bajt jóvá tessük. Mindenfelé küldöttünk, tudakozódtunk utánozóik, de mindösszeis csak néhány nap előtt kaptunk rólatok hiteles tudósításokat. Akkor mondá nekem anyám: Béla! menj temagad, és keresd föl őket; ne volnék ily nagyon beteg, én-magam is veled mennék. Menj édes fiam! keresd föl őket, s ne jöjj haza, míg rájok nem akadsz és azt a hirt nem hozhatod tőlök nekem, hogy megbocsátanak anyádnak. Oh, mert én mindig azt hiszem, hogy e súlyos betegség Isten büntetése rajtam azon kegyetlenségért, melyet a szégyény, ártatlan Andrással éreztettem. Azért úgy tartom, hogy meg semis gyógyulok előbb, míg

nekem András meg nem bocsát, s míg én neki igazságtalanságomért eleget nem teszek. — Örömet engedtem anyám kérésének, s ki hitte volna? csak ma reggel indulék el, s most este már Isten hozzád vezérlett! Lenn a faluban hagytam embereimet, mert szivem engemet is, miként téged, Krisztina! idevonzott e kápolnába, hogy Isten áldását s a boldogságos Szűz óltalmát kérjem utamra. Istennek legyen hála! ő meghallgatott engemet, mielőtt még igazán imádkozni kezdtem volna.

Lehetett volna-e már most, hogy Krisztina vallásos lelke e véletlen találkozásban föl ne ismerje Isten ujját? Mi után mindnyájan évek óta sohajtoztak az Urhoz, az nekik ma megadatott: András igazolva, ártatlansága földerítve volt; a grófnő megbánta tettét, s kész vala az okozott rosszat jóvá tenni, és őket előbbeni birtokukba visszahelyezni. Boldogságuk mértéke, úgy látszik, megtelik. Az ősz apa szemei világát, régi becsületét s javait visszanyerve, mily elégedett lesz régi hazájában régi barátai között!

Egy boldog jövőnek ily édes képei vonultak át Krisztina szemei előtt, s arcát pirosra festé a

legtisztább öröm. Áldá, dicséré az Istent, s gyermekkoruk régi bizalmasságával kezdett beszélni Bélával, ki ártatlan vidámsága mellett elfeledé anyja betegsége miatti bánatát. Így értek le a dombról. Ekkor Béla hirtelen megállt s mondá: „Krisztina! én hallottam, midőn imádkozál; igaz valóban, hogy neked egy kívánságotat teljesíteni fogja az Isten; hogy kívánságodra visszaadja az Ur édes atyád szemeinek világát? Én sokszor hallám, hogy ártatlan, buzgó lelkek oly erővel bírnak, hogy ha valamint erős hittel kérnek az Istentől, megadja nekik. Birsch te ilyen erővel? ...“

„Oh, nem! — felelte a leány elpirulva — csak azt tudom, hogy ha én fogom kérni az Istent, gyógyítsa meg atyámnak szemeit: keresztanyámnak, a boldogságos Szűznek közbenjárására megnyerendem.“

„Mi kár, Krisztina; — folytatá Béla elszorodva — hogy nem birsz oly titkos erővel! Te bizonyosan lennél oly jó, s kérnéd az Istent, hogy gyógyítsa meg édes anyámat, ki csaknem négy év óta oly fájdalmasan szenved. Magához hivatott minden orvost, de egy sem tudott rajta

segíteni; használt minden gyógyszert, de egy sem tudta kigyógyítani. Oh, ha tudnád, mennyit szenved az én szegény anyám! A te atyádnak világtalansága semmi ahhoz képest.

„Gróf ur! önnek bánata s anyjának szenvedése nagyon szívemhez szól; oh, bár tetszenék Istennek, hogy segíthetnék önökön, de nekem csak egyet szabad kérnem!”

„Atyádnak napjai már meg vannak számítva — folytatá sűrgetőleg amaz, — aztán reá nézve nem nagy veszteség, ha azon kevés időt, mely még életéből hátra van, világtalanul tölti is, mikor ugyanis szegénységben s folytonos gondadal kell élnie. Krisztina! tőled függ, hogy atyádnak utolsó napjait megédesítsed, hogy szüleidet, de magadat is a szegénységből — a porból kiemeld.... Halld csak Krisztina! anyám birtokának felét adja oda, s nemességet is szerez annak, ki őt meggyógyítja....

A fiatal leánynak könyvek tolultak szemeibe, azután felelé: „Oh, ha lehetne, életemet adnám oda, csak hogy önnek kívánságát teljesítem! — Nemesség s gazdagság nem hozza kísértetbe atyámat, és én már megszokám a sze-

génységet s a munkát is. Míg kezeimet moz-
dítani tudom, atyám nem fog szükségét szen-
vedni! De önnek saját szívére hivatkozom: ke-
vésbbé kell-e nekem szeretni atyámat, mint ön
szereti édes anyját? Kivánhatja ön, hogy meg-
feledkezzem atyámról, ki Isten után legnagyobb
jótevőm? és hogy én őt hagyjam elepedni a leg-
nagyobb szerencsétlenségben? — Térdeimen
fogom kérni mindennap az Istent, önnek anyjá-
ért, de hogy érette föláldozzam atyámat, azt ne
kivánja ön!“ És e szavaknál távozni akart.

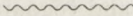
Béla azonban megfogá kezeinél. „Krisztina!
ha anyám azt, ki őt betegségétől megszabadítja,
leányaul fogadja; ha őt fiának eljegyzi, s a grófi
koronát fejére teszi — — Krisztina! akkor
sem....?“ És e szavaknál szemei fölragyogtak,
s hangjában volt valami azon kedves időből, mi-
dőn még mint gyermekek, telve ártatlansággal
s gyermeki szívéllyességgel, a várkertben együtt
lugast építének, báránycákát őriztek, s kis ga-
lambokat étetgetének. Krisztina egy pillanatra
meg volt ingatva, aztán hirtelen, anélkül, hogy
egy szót szólna, futott le a dombon. Atyja
iránti szeretete kiállta a kísértést. Más, kevésbbé

hálás, ártatlan s vallásos sziv csakhogy egy grófnő leánya, s egy vár urnője lehessen, talán le hagyta volna magát győzetni, s atyját bus világtalanságában meg tudta volna hagyni: de nem Krisztina, ki a legbensőbb gyöngédséggel csüggött atyján, és a földnek minden rangját, minden kincsét örömmel áldozta volna föl érte.

„Krisztina! Krisztina!“ — kiáltá utána a fiatal ember, de az már nem hallá. — „Mennyi szeretet, mennyi hűség!“ — mondá azután magában, és hosszasan nézett utána, míg csak alakját a homályban kiveheté. Akkor ő is megindult a falu felé, és ott mindjárt rendelést tett a viszszaütazásra, hogy annál hamarabb megvihesse szenvedő anyjának a vigasztaló hirt, hogy Andrászt föltaálta. Mielőtt azonban elindulna, fölkeresé még Krisztinát, hogy megkérje őt: üdvözölje nevében szüleit. Krisztina szomoruan nézett a távozó ifju után, de lelkiismerete azt sugta neki, hogy jól cselekedett, és ez megvigasztalta őt. Azután lepihent ő is már szendergő szülei oldalánál, s alig várta a reggelt, hogy őket a kedves ujsággal meglephesse.

Midőn András másnap reggel leányától meg-

hallá, hogy a grófnő s mindnyájan meggyőződtek ártatlanságáról, elérzékenyülve fölkiálta :
,Oh Isten! igazságnak és szeretetnek Istene! hogyan eshetnék kétségbe az, aki ártatlan, s aki benned bizik, mikor te fölhivod a halottakat is sirjaikból, hogy az ártatlanságnak tanui legyenek?!' És térdein adott hálát Istennek nevével s leányával együtt, azután jókedvvel kiáltá : ,Most vigan előre! Az egyik bérc, mely szívemet nyomta, már el van háritva; hággjuk át még a másikat is, mely kedves hazánktól választ el bennünket! Most már teljesen fogok örülhetni szemeim világáának, melyet ma nekem az Ur visszaad; mert ma ellenségeimmel kibékülök, vádlóimat elnémitom, becsületesemet visszanyerem, s barátaimat a régi szeretet s hűségben pillanthatom meg!'

XII.

András visszanyeri szemei világát.

András, mintha megfiatalodott volna, gyorsan indult előre. Oh, mi egészen más utazás volt ez ama régihez képest, midőn éjszakának idején, üldöztetve, villámok s mennydörgésektől fenyegetve, e rengetegben tévedeztek! Mindnyájok szive megindult e gondolatra, s hálával ismerék el, hogy sok jót tesz velök az Ur.

Lehetlen volna csak képzelni is, hogy beszélgéseik közben Ilona grófnőre s fia, Bélára át ne térjenek. Krisztina elmondta szokott illedelmességével, ami tegnap közte s a fiatal gróf között történt, különösen pedig, hogy a grófnő mennyire szenved, de hogy Béla mily igen ohajtaná, ha ő atyja helyett a grófnő fölgyógyulását kérné Istentől, s hogy ő ezáltal grófnő s Füzér ur-

nője le hetne, azt elhallgatá. Berta és András szivökből sajnálták a szenvedő grófnőt, ki most minden hibáját jóvá akará tenni, és a fiatal grófot, ki anyja betegségét annyira szivén hordozá. Andrásnak azonban hirtelen egy gondolata jött, még pedig, mint ő hivé, jó gondolata, miértis rögtön Krisztinához fordult s mondá : „Kedves gyermekem! ha te csakugyan nem szándékozol mást kérni Istentől, mint szemeim világát, akkor ahelyett kérdd az Istent, hogy teljesitse azt, amit én fogok kívánni tőle.“ Krisztina szivesen adá beleegyezését, bár nem tudta érteni, hogy atyja tulajdonképen mit akar?

Alkonyat felé elérték az annyira ohajtott földet. Barátságosan mosolygott a nap fejeik fölött, s a szilfaerdőből langy szellők futottak eléjük, mintha üdvözölni akarták volna őket, mint régi ismerősöket. „Vezessetek a szilfához, hol a boldogságos Anya képe függ — mondá mély megindulással a szegény világtalan — imádkozzatok velem!“ — És letérdelt a kép elé egyik oldalán Berta, a másikon Krisztinával, s mindhárman a legforróbb könyörgésbe mélyedtek. — Mennyi érzelemnek kellett átjárni

most András szívét, mikor e helyen annyi történt vele! . . . Látta tisztán, világosan, mintha csak tegnap történt volna, midőn gyermekével a keresztelésre elindult; szemei előtt lebegett ismét a csodálatos hölgy egész szépsége s kegyességével, mint midőn először találkozott vele; hallá édes szavait és szeretetteljes intését, melyre akkor ő nem hallgatott, — oh ha hallgatott volna! Látta ismét a titokteljes szilfavesszőt; előtte megnyílt kincseivel a barlang; és látta, mint rohan reá a gróf, s mint fosztja meg szemei világtól! Mindez megfordult újra szemei előtt, s a legmélyebben megindítá szívét. Reszkető ajakkal, töredelmes lélekkel kérte ismét az Istent segítség és szemvilágért, és kérte nem egyedül önmaga, hanem halálos ellensége a grófnőért is! Kérte a könyörülő Istent hogy a fölgyógyulásnak örömét, melyet ma neki megadni kegyeskedik, o s z s z a m e g e l l e n s é g é v e l i s

Hasonló forró buzgalommal könyörgött Berta, s Krisztina is. És András hallá, amint leánya, atyja iránti szeretetétől elragadtatva, meghatólag fölkiáltott; ,Oh, csodálatos Anya! hallgass meg engemet: segits buzgón imádkoznom,

s vidd könyörgésemet a te szent Fiad, Jézus elé. Oh kedves, kegyelmes szüz Anyám! Te megígérted, hogy egy kívánságom teljesítését ki fogod kérni Jézustól; kérdd tehát őt, hogy az én szegény világtalan atyám nyerje vissza szemének fényét, melyet tőle egy kegyetlen kéz elrabolt! Oh kegyteljes Anya! nyisd meg atyám szemeit, hogy láthassa újra, miket Isten teremtett, hogy megismerhesse ismét a te nagy jóvoltodat, s a Magasságbelit áldhassa, dicsérhesse örökre!

És ime — András szemei megnyílnak, s az első, ami szeméibe ötlük — — oh, öröm, oh boldogság! — az a csodálatos hölgy! Ily szépen, ily fölségesen még sohasem látta őt. — A magasztos hölgy szeretettel hajolt András felé, s mondá:

„Imádságodat meghallgatá Isten, kinek hála, s dicsőség legyen mindörökké! — Boldog vagy András, hogy szenvedéseidet békével s töredelmes szívvel viselted, hogy szivedet a földi vágyak salakjától megtisztítád s egyedül Istennek szenteléd. Könyörületességet találtál azért az Urnál, ki levette szemeidről a sötétségnek éjjelét.

Boldog vagy, hogy leányodat Isten szeretetében növeléd, s szívének ártatlanságát megőrizted. És boldog vagy, hogy a grófnőért, ki legtöbb keserőséget okozott neked, imádkozni tudtál, és kész valál fölláldozni egyik szemedet, csak hogy ő nyerje vissza egészségét. Isten meghallgatá imádságodat : a grófnő elhagyja szenvedéseinek kemény nyoszolyáját, s te látni fogsz mindkét szemedre sirodig.

Azután leggyöngédebb szeretettel Krisztinára emelé szemeit, s mondá : „Leányom! hogy te gyermeki hálából önmagadat megtagadtad, s csak azt kívánád Istentől, ami atyádnak üdvösségére válik : ezért Isten kegyeskedik betölteni egy másik kívánságodat is ; csak kérj, gyermekem! csak kérj, s kérésed meg lesz hallgatva!”

„Kérhetnék-e egyebet, — felelte Krisztina egész alázattal — mint, hogy örökké jó gyermeke lehessen Istennek, s az én Megváltómnak? Oh, szüz Anyám! nekem egyedüli kívánságom, hogy Isten engem mindig szeressen; egyedüli ohajom, hogy te, szüz Anyám! vezess, s ótamazz engem mindenkor!”

„Boldog vagy, leányom! te a legjobbat ki-

vánod. Isten, Istennek szeretete, s kegyelme, ez az emberek igazi boldogsága, és te abban részesülni fogsz! — És e szavainál a csodálatos hölgy áldva terjeszté ki kezeit a fiatal leány fölött.

Végül Bertához fordult: ,Te pedig sokat szenvedett nő, ki legbusabb napjaidban is remélni tudtál az Urban, s hű feleség és gondos anyja valál: te is végre nyugalmat fogsz találni. Szép és boldog lesz életednek alkonya, s amit keserű könyvek között vetettél, azt édes örömben fogod learatni. . . . Dicsértessék az Ur mennyben és a földön!‘

E szavaknál végig nézett mégegyszer kedves hivein, mégegyszer megáldá őket, s aztán egy fényes felhőtől emeltetve az ég felé — eltűnt.

András, Berta és Krisztina köszönve, vágyva terjeszték karjaikat a Szüz után, mintha nem tudnának tőle megválni. — Ki festhetné le a boldogságot, mely most szívöket átölelte?! . . .

XIII.

Befejezés.

Amint a szilfától bucsút vettek, láták, hogy Béla a legnagyobb sietséggel vágatat eléjük. Az ifju arca már messziről örömet hirdetett, s amint közel ért, leugrott lováról, kezét nyujtá Andrásnak és fölkiálta: „Ah, az én édes anyám is épen most gyógyult meg! Minden fájdalom nélkül elhagyta az ágyat, melyen négy év óta sinlett, és azt hiszi, hogy fölgyógyulását a ti buzgó, egyesített imádságaitoknak köszönheti; hanem mégis fél, hogy betegségébe visszaesik, hacsak ti szivből meg nem bocsátotok neki...“

„Megbocsátunk, hogyne bocsátanánk!“ kiáltának András és Berta egy lélekkel.

„Köszönöm, jó emberek! — válaszola Béla — hanem legyetek még oly jók: jöjjetek velem.

s mondjátok ezt anyámnak timagatok is. Anyám kér erre benneteket, ki még köszönetet is akar nektek mondani, s ki szivesen fog látni magánál mindnyájotokat, míg régi lakástok helyrehozva lesz. — Oh, jöjjetek, tegyétek meg nekünk ez örömet.

András és Berta örömezt hajlottak a kérésre, s rögtön megindultak a vár felé. Béla átadá lovát eselédjének, s gyalog a többiekkel tartott. Utközben meg nem állhatá, hogy ne mondja Krisztinának: „Krisztina! megbocsátod-e nekem, hogy oly tolakodólag viseltem magamat tegnap a kápolna mellett? Jó gyermek! lásd, utójára is eljősz Füzérre, s anyám úgy fog téged fogadni, mint leányát.”

Krisztina mosolygott. „Én szeretném anyádat szolgálni; szolgálni, mint egy hü eseléd, azért, hogy szüleimet magához fogadja.”

Ezalatt kiértek az erdőből, s most Füzér szemeik előtt feküdt. A várhegyen fölfelé csak lassan haladtak, mert András fáradt volt. Szegény András! nem győzte szemeit eléggé legeltetni a vidéken, mely hazája volt, de melyet olyan rég nem látott. Amint pedig messziről egykori házát

megpillantá, örömkönyek fakadtak szemeibe, s mondá: „Nézd, Berta! ott van a mi házunk, ott fogunk mi lakni ismét, ha Isten is úgy akarja!” — Utjok épen azon torony mellett vezetett el, hol nyole évvel ezelőtt András mint fogoly senyvedett. Mily más szemekkel tekinté most e tornyot! Nyole év előtt gyilkolásról vádoltatva, mint szökevény hagyá el azt, és most tiszteltetve, a vár jövődő urának kíséretében lép a füzéri vár falai közé.

A vár kapujánál maga a grófnő várt reájok. A különben oly büszke nő, most legnagyobb szívélyességgel nyujtá Andrásnak kezét, érzékeny szavakkal kérte bocsánatát, és igéré, hogy amennyire csak lehet, mindent jóvá teend. Fájdalmak s az Urnak nehéz látogatásai az ő szívét is meglágyiták, s lázas szenvedélyeit kihamvasztották. — A vár udvara megtelt emberekkel, kik Andrást látni ohajtották. Sok ellensége, sok irigye volt neki egykor, de szerencsétlensége mindnyájokat kiengesztelé úgy, hogy most mindnyájan örültek visszatérésének, de méginkább ártatlanságának. Mindenek között azonban az egykori komák, Márton és Lombos, köszöntötték őt leg-

szívesebben. Ott voltak ezeknek női, s gyermekei is, s az örömnök oly megható szavaival fogadák őt családjával együtt, hogy maga a grófnő is elérzékenyült. Béla szintén megindulva monda ekkor Krisztinának; ,Mily boldogak lehetnek most a te szüleid, hogy ily szépen fogadják őket! A te szüleid sokakkal tettek jót, s örömmel látom most, hogy az emberek között mégis sok hálás szív akad... Igyekezni fogok, hogy példájokat követhessem.'

A grófnő s Béla most Andrást s övéit egy pompás terembe vezették, hol gazdagon terített asztal várt reájok. Vidám örvendezéssel töltöték el az estét, s nem feledkezének meg hálákat adni a minden jó adójának, szintugy hálával, s tisztelettel emlékezének meg a csodálatos hölgyről is.

András a várban maradt mindaddig, míg régi háza egészen lakhatóvá lőn. A grófnő saját költségén igazított ki mindent, s a csaknem új házat pompásan látta el a szükségességekkel. Ezenfölül minden földét s birtokát visszaadá Andrásnak úgy, hogy ő ismét egyike lőn a legtehetősebb embereknek. Midőn aztán saját há-

zát elfoglalta, többször jött vágya, megtekinteni a kincseket, melyeket ő azelőtt pincéjében elrejtett; de a kísértésnek mindannyiszor ellenállott. Végre mégis csak fölkereste a rejtett helyet, s legnagyobb csodálkozására csakugy találta a kincseket, amint azokat elrejtette. Hanem a kincsnek látása nem hatott rá többé csáberővel; nyugodtan nézte azt, legfőlebb szive vert sebesebben, de ez is csak azért, mert eszébe jutott, hogy ezen, már elveszettnek gondolt kincsesel mennyit fog tehetni majd Isten dicsőségére és szegény emberek boldogítására!

És ezt meg is tevé. Az áldás egész özönét árasztá maga körül, nemannyira pénze, mint inkább szeretete, s belátása által, mert a tapasztalt ember megtanulta, hogy kinek és mennyit kell adni? A szeretet e munkájában Berta és Krisztina is segítének neki, és így a pince gazdagsága, bármily nagy volt is, mihamar kiapadt; de nem apadt ki szivökből a szeretet, s a jóság forrása, hanem tovább folyt áldásosan életök utósó napjaig.

Midőn aztán András e napot elérte, s kibékülve Istenével, halálos ágyán feküdt, egyszerre

fölnyitá bezárt szemeit, s mosolyogva mondá nejének s leányának: „Látjátok őt, a csodálatos hölgyet? Oh, te édes Szüz, te kegyelmek Anyja! ölelj föl engemet, s vigy el Jézus Krisztushoz, a te Fiadhoz, az én édes Istenemhez!

Akkor a beteg arca véghetetlen örömben mintegy elváltozott, karjait kiterjeszté s ajkait csak lassan mozgatá, mintha csendesen imádkoznék. Hirtelen egy ragyogó fénysugár világítá meg a szobát, melynek látára Berta és Krisztina térdeikre omlottak. Midőn ismét fölemelkedtek, — András nem volt többé. Berta fájdalom-örömkönyek között hajolt a halott fölé, kinek vonásai boldog nyugalmat fejezének ki, s csendesen imádkozék.

„Édes anyám! — kiáltá ekkor Krisztina mélyen megindulva — ez ő volt, a kegyelemteljes keresztanya!”

„Igen, ő volt az! Hála és dicséret legyen neki, hogy segíté hívét halála óráján, s elvezeté őt az örök világosság hazájába! Kérjük őt, a kegyes és irgalmas Szüzet, hogy legyen velünk is, s minden keresztény lélekkel e nehéz órában!”

Vége.

A zultán leánya.

(Legenda.)

A SHORT HISTORY OF

Cambridge

Holdvilágos, csendes nyári este
Öreg zultán ifju leánya
Megy a kertbe, szép virágos kertbe.
Benn a kertben liljomok is nyílnak,
Liljomok, karsu szép virágok . . .
Édes illat, édes rózsaillat.

„Jaj, be szépek ezek a virágok!
De szeretném tudni azt az egyet
Gyöngy alakját, hogy ki nyomja rájuk?
Liljomok ti, mondjátok nekem csak:
Ennyi bájal titeket ki áld meg? . . .“
Édes illat, édes rózsaillat.

S a király szép lányának éléje
Egy ifju lép — nyájas, édes arcán
Koszoruba olvad a hold fénye.
„Én vagyok, ki szép virágaidnak
Éltet ad s a liljomot ruházom! . . .“
Édes illat, édes rózsaillat.

„Jöjj velem, oh jöjj, te kedves gyermek!
 Van egy csendes kertem, abban
 Liliomnak én felöltöztetek.
 És az ifju hölgy karára olvad.
 „Mégis, oh, mondd, hazád merre, hol van?“
 — Édes illat, édes rózsailat.

„Hazám szebb, mint a nap, hogyha támad,
 S oly nagy, oly dus, dusabb, mint a tenger“ . . .
 „És atyádnak — kit nevezsz atyádnak?“
 „Oh az, akit ajkam annak híhat,
 Merő fönség, az idők királya
 Édes illat, édes rózsailat.

„És anyád, ki? még ez egyet mondd csak“
 „Egy Szűz, mint a harmat, tiszta, fénylő,
 Ki előtt az egek meghajolnak.
 Szerény mégis s nyájas, mint a csillag,
 Csupa jószág s mennyei szelidség
 Édes illat, édes rózsailat.

S holdvilágos, csendes nyári éjben
 Ifju karján Ősz király leánya
 Csendes völgyből csendes völgybe mégyen.
 És a hölgynek szive mélyeig hat
 Egy nem-ismert, titkos érzet üdve
 Édes, illat édes rózsailat.

Igy utazzák át az egész éjet,
 S hajnal felé, hajnalhasadásra
 Egy kicsinykis ajtócskához érnek.
 „Várj reám itt, szép arám kicsit csak,
 S én mint tegnap eljövök teérted!“ . . .
 Édes illat, édes rózsaillat.

A vőlegény eltűnik az éjbe!
 Árván marad a király leánya —
 S a kis ajtón kezd zörögni félve.
 Zörög, hallgat . . . ah, de fölnyilott már!
 „Szép leányka, mondd csak, mondd, ki vagy te?
 Mintha rózsa, csupa rózsa volnál! . . .

„Szép hazámból édes vőlegényem,
 Hozott engem gyöngéd karjain ki,
 S ide újra el fog jönni értem.“
 „De ki a te vőlegényed? mondd csak.
 S a leányka arcán a szemérem
 Szűz rózsái pirosan lobognak. —

Kis harang szól: jöjj be, jöjj be, lányka!
 S öreg zultán ifju lánya mégyen,
 Merre vonja a hang szent varázsa.
 Zárdaszüzek fehér keszoruja
 Vonul ottbenn — s ő közējök téved:
 Liljomok közt rózsa, piros rózsa.

Leborulnak szent oltár kövére;
Oltár fölött piros vérrózsákkal
Koszoruzva a Megváltó képe.
Rátekint s fölsohajt a királylány :
„Ő a z, ő a z, ott megkoszoruzva,
Rózsáim közt is ilyennek látám!

És a lányka nem tért vissza többé :
Völegénye liliom-ruháját
Édes buval, csendesen felölté.
S hogy a rózsák harmadévre nyiltak :
Hazavitte égi völegénye
Édes illat, édes rózsaillat.

MARGIT.

PIRAM

I.

Margit születése.

Elemér ifjúsága, bátorsága, főképp pedig nemes származásánál fogva művelt embernek tartatott, azért vele rokonságba jönni Erdély legelső családai ohajtottak. De Elemér közönbösen nézte a legelőkelőbb s leggazdagabb leányokat is; szive egész szerelmével csak a szép szőke Karolin felé hajolt. A szelid leányka nem tudta, hogy ő szép; de ki is figyelmeztette volna őt arra? talán tüköre? attól ő tanácsot nem kért. Egész nap beteg édesanyját ápolgatta, annak ágyánál fonogatott, kötögetett, s csak akkor távozott el, ha templomba ment. Viseletében oly egyszerű, mondhatni, a legegyszerűbb vala, s ékessége sem volt egyéb, mint amelylyel a természet s az ifjuság ajándékozáék meg. Nagy kék

szemeit, melyekből a felhőtlen ég tükröződék vissza, tömött szemöldök fődé, homloka nyílt, arca tojásdad, ajkai legpirosabbak, s fogai, mint két sor legszebb gyöngy; legfőbb volt mégis angyalszelid tekintete s hajlékony és szabályos testalkata. Szóval, egész valója annyira öszhangzott, hogy csodálkozás nélkül ránézni sem lehetett. Karolin mégis szerény és szemérmes volt annyira, hogy előtte senki sem mert illetlenül beszélni, annál kevesebbé merte volna mondani, hogy ő szép; miről tehát ő legkisebbet sem gyanított.

Elemér sokszor s hosszasan szemlélte a leányt; ha templomba ment, mindig utjába állott, hogy figyelmét magára vonja, de az ártatlan leányka imájába merülve, nem figyelt a körülötte történtekre.

Elemér kezdetben a csodálat s vonzalom oly érzelmeivel tekinté Karolint, minőket akkor érezünk, ha valamely kedves teremést látunk. Jól tudván azonban, hogy a leány születésére nézve tőle különbözik: házasságra nemis gondolt. De amint a napok folytak és ő naponkint újabb, szebb tulajdonokat fedezett föl benne:

elhatározta édes oldalánál tölteni el életének hátralevő napjait. Nem vetette többé mérlegbe a különböző rangot s származást; megkérte Karolin kezét, s a frigy csakhamar létesült.

Ez egyesülésnek a jövő szerencsét s boldogságot látszék ígérni. Karolin ugyanis, bár oly állásra emeltetett, minőről azelőtt nemis álmodott, folytatta mégis a régi egyszerű, szelid életet csakugy, mint azelőtt anyja házában, s leggyöngédebb gondjait mostis beteg szülője ápolására fordította.

Elemér is mindig többre és többre becsülte kedves nejét, s még csak egy kívánsága volt — hogy fia legyen. És a remény csakhamar biztatni kezdé, hogy ez egy kívánsága is teljesülni fog.

A gyöngéd Karolin szintén ohajtotta, hogy fia legyen, mert szerette volna, hogy a fiúnak atyjáhozi hasonlatossága őt szüntelen a forrón szeretett férjre emlékeztesse, és hogy fiát Istennek növelhesse hálaul a reá halmozott jótéteményekért.

Elemér szívében azonban az atyai szeretet nem volt oly nagy, mint azon nagyuri büszkeség, hogy nemes családjá nevének örökítésére ivadéka

legyen. Karolinnal folyvást csak erről beszélt, s a gyöngé nőt félelemmel tölté el azon érdek, melynél fogva férje figyermeket ohajt. Többször emlegeté ugyan előtte a lehetőséget, mely ohajtását meghiúsítja, de Elemér a kétkedésnek erővel ellenállt, s makacsul hitte, hogy forró kívánsága teljesülni fog.

Karolin, ki elejénte oly boldog volt, bus nyugtalansággal érzé közeledni azon percet, melyben a bizonytalanság a legkeserűbb valóra válhatik. Az oltár zsámolyán, könyvek között kéré az Istent, hogy adná meg a férje által annyira ohajtott figyermeket; de egy belső szózat mindig csak azt sugta neki, hogy Isten megveti azt az imádságot, melynek tárgya emberi büszkeség.

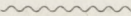
A perc elérkezett. Karolin hallá gyermekekének első hangjait, és e hangok közé, melyek szivét örömbé ringaták, remegő ajakkal vegyité hálája szavait. Elemér nyugtalan vágygyal ott terem, hogy neje örömében részt vegyen, és Karolin odanyújtja neki keblén pihenő kisdédét, s boldogsága érzetében csak annyit mond: „Adj hálát Istennek, s öleld meg — leányodat!”

Elemér neje örömét látván, azt gondolá,

hogy fia született, de midőn a föntebbi szavat hallotta : kinos meglepetésében elnémult, karjait nem tárta gyermeke ölelésére, s csak nagy erőködéssel és akkor is hidegen csókolá meg arcát.

Karolin, ezt látva, csaknem sirva fakadt s fájdalmasan ölelte szívéhez gyermekét, mintegy kipótlandó az apa által megtagadott szeretetet.

A fiatal anya néhány hét mulva egészségét visszanyerte, s gyermeke, kit saját tejével táplált és Margitnak kereszteltetett, angyali szépséggel birt. Ennek látára Elemér hidegsége is lassanlassan enyészni kezdett, s midőn egészen elenyészett, helyét a legforróbb atyai szeretet foglalá el. Karolin annyira örvendett férjének ezen szivbeli változásán, hogy feledni kezdé azon kinos benyomást, melyet az neki előbbi hidegségével okozott.

II.

U t a z á s.

Margit, kit szülei véghetetlenül szerettek, alig volt két éves, midőn egy kis fiu születése újra fölkelte Elemérben a családi büszkeséget, s fia iránti szeretetétől egészen el volt ragadtatva. Karolin azt akarta, hogy mindkét gyermeköket egyformán szeressék, de az apa észrevehetőleg kimutatta nemegyszer, hogy fiát jobban szereti. És ez nem szülhetett egyebet, mint kölcsönös szemrehányást, minek következtében házasesetök nyugalma megzavartatott, s Karolin életében először hullatott titkon keserü könyeket.

De az annyira szeretett fiu, kinek örökíteni kellett volna Elemér nevét, s ki azért atyja hiúságának oly igen hizelgett, megbetegedett, és sem a gyöngéd anyai gond, sem az atya forró szeretete nem tarthatá meg életét. Halála által

kevés hiányzott, hogy a minden reményével rajta csüggő atya is szintén sirba nem szállt.

Elemér fia halálát úgy tekinté, mint Isten büntetését büszkesége s leánya iránti igazságtalanságaért, és azért elhatározta, hogy bűnbánatot fog tartani. —

Az egyszerűség e korszakában a keresztény vallás és erény egész hatalmával uralkodott az emberek szivein. Nemcsak hogy megtartattak a vallás törvényei, hanem még efölött a legnagyobb önmegtagadással követték azon magasztos példákat, melyeket Üdvöztőnk adott. Különösen gyakori szokás volt a zarándokolás valamely távoleső szentélyhez, leginkább pedig Jeruzsalembe.

E korszak előtti időben ismeretlenek voltak az utazások, mert az embereket rendszeren ott találta a halál, hol bölcsőjököt ringaták; de a kereszteshadak megtaníták az embereket, hogy más módon is élhetnek.

A keresztény világ már régtől fájalta, hogy Jeruzsalem, a szentváros, s a Megváltó sirja törökök által szentségtelenítettik meg, és a keleti keresztények mennyire üldöztetnek; de hogy e

tekintetben valamit tehetne is, arra nemis gondolt. Ekkor állott elő Remete Péter, kinek egyszerű lelkében azon fönséges, nagy gondolat foganzott, hogy a szentföldet a pögányok járma alól föl kell szabadítani. Jobbára gyalog bejárta egész Európát, s a keleti keresztények üldöztesését, melynek szemtanuja volt, oly élenken festé mindenütt fájdalmas szivéből meritett szavaival, hogy egész Európát részvétre buzdítá. Három negyedrésze a keresztényeknek fegyverbe állt a szentkereszt zászlaja alatt, hogy keleti testvéreiken segítsenek, s visszaszerezzék Mahomed követőitől a szentsirt.

A roppant sereg megindult, de csak a legterhesebb küzdés, s borzasztó szenvedések között haladhatott előre, miértis még utközben elvesztek sokan, kiktől, mint Mózesből, az egyetlen vigasz, az ígélet földének láthatása is megtagadtatott. Végre Jeruzsalem néhány vesztett vagy megnyert csata után bevétetett, s egy új kormány székhelye lön. Valahára tehát keresztény fejedelem védelmezte keleten a keresztény vallást, szívesen fogadva mindazokat, kik e helyen akarák imádni az Istent, hol született és meghalt.

Visszatérvén a keresztesek az első hadjáratból, minden család tüzhelye körül naponkint viszhangozott a csodálatos csaták elbeszélése, s a jó keresztények fölfölsohajtának : bárcsak láthatnák azon földet, melyet Krisztus urunk élete s halála által megszentelt ! Efölött a keresztényeket hathatósan buzdítá még az utazásra a zarándokoláshoz csatolt búcsu s mindazon isteni kegyelem, melyekben a hivek Jézus szentsirjánál részesültek. De e zarándokolást sok nélkülözés, sok szenvedés nélkül végezni nem lehetett. Haladni kellett oly helyeken, hol ut nem volt, annál kevésbbé koci az utazásra, vagy vendéglő a fáradt utasok kipihenésére ; miértis gyalog, bot segedelmével keltek utra, Isten gondviselésére bizván magukat, s tőle várván az élet föntartására szükséges eledelt, és forrón ohajtott céljok elérésére az eszközöket.

Ez általános európai mozgalom hazánkat sem kerülte el : a magyarok csakugy vágytak s csakugy zarándokoltak a szentföldre, mint a többi nemzetbeliek. Nincs tehát semmi különös benne, hogy Elemér is bánatos szívével azt gondolta : ha a szentföldre elmehetne, ott talán

visszanyerhetné Istennek elvesztett kegyelmét, s vigaszt találhatna fájdmárára. Azonban kimélni akarván fiatal nejét, alig merte nyilvánítani ohajtását.

„De ugyan mi ingadoztat szándékodban? — kérdé neje.

„Oh, Karolin! nincs erőm megválni tőled... keményen büntetett Isten, megfosztva fiamtól, félek, hogy elveszi legdrágább kincsemet — Karolinámat is. Nem, nem határozhatom magamat arra, hogy téget elhagyjalak.“

„De miért hagynál el? nem fogsz elhagyni. Karolin a te nőd, azért ő bárhová is követend téged.“

„Te alkalmasint nem ismered, mennyi veszélylyel jár az ilyen ut? El kellene válni kedves Margitunktól...“

„Margit nem válhatik el atyja- s anyjától épugy, mint Karolin férjétől. Vagy, Elemér, meg akarnál bennünket fosztani azon kegyelemtől, melylyel Isten megáldja azokat, kik szerencsések szentsirján leborulhatnak?... Ne félj, elég erős leszek, bármily terhes leszen is az ut, mert velem lesz az Isten és velem leszesz te. Margitot

majd ölemben viszem, s ha nem birom őt hordani, vinni fogja atyja.’

„Oh, Karolin! bocsássa meg nekem az Isten, hogy testvérét nálánál jobban szerettem.“ —

Elemér és neje közölték szándékukat az erdélyi püskökkal, ki örömmel adta rájuk áldását, és ekkor Elemér fogadást tón, hogy, ha Isten is úgy akarja, meg nem nyugszik előbb, mint Jeruzsálemben. Azután szorgalmasan készült az utra. Először is végrendeletet készít, melyben azon esetre, ha ő és családja az utban elhalnának, testvéröcscsét, Kálmánt, jelölte ki általános örököseül. Kálmán, ezt megtudva, elérzékenyült, s midőn Elemér kérte őt, hogy halála esetében, lenne neje és gyermekének gyámola, könyezve mondá: „Kedves testvérem! neis emlegesd azt. Isten, ki azt sugalta neked, hogy a szentföldre menj, bizonyosan megőriz az uton, és én megérem még a viszonzlátás örömét. De ha mégis máskép történnék, gyermeked bennem atyára, s nőd támaszra találánd.“ — A két testvér a legbensőbb megindulással ölelte meg egymást.

„Még egyre kérlek, Kálmán — kezdé ujra Elemér — légy szives távollétemben jószágaim-

nak gondját viselni, s én hálából neked adom Szilágyságban fekvő kis birtokomat.’

„Nagyon lekötelezesz, Elemér, de hálára nincs szükség oly szolgálattért, minőt hason körülmények között egy idegen is megtenne neked. Nem, édes testvérem, nem fogadok el semmit.“

„Jó — felelte Elemér — találok én arra módot, hogy fáradságodat megjutalmazzam.’ És ekkor arany, ezüst billikomokat, drága fegyvereket, s legszebb telivér lovakat adott ajándékol testvéreinek, melyeket az a legnagyobb vonakodással ugyan, de azért titkos örömmel el is fogadott.

Hátra volt még az elutazás előestéjén Kálmánnak átadni a jószágot.

„Jó volna talán tanukat hínünk?“

„Kálmán! — felelte Elemér — mit gondolsz, minck volnának nekünk tanuk? Ime két tanu, ezek fölöslegessé tesznek másokat.’ És evvel Karolin imazsámolyáról egy zsoltáros könyvet fölvevén, kiszakita abból egy képet, mely Máriát ábrázolta a szentkereszt alatt. E képet most fölmutatá Kálmánnak, s mondá: ,Esküdjél meg erre, hogy jószágaimat vissza adod — és az,

ki mindnyájunkért meghalt a kereszten, följegyezi az égben esküdet.'

És Kálmán, jobbját föntartva, megható szavakkal esküdött. Ezután Elemér kétfelé repeszté a képet s egyik felét testvéreinek adván, másik felét magának tartá.

'Ha vissza nem jönnek — kezdé ekkor újra — jószágaimat átadod annak, ki előmutatja neked e képet. Vigyázz! részemre jutott a boldogságos Szüz, ki megőrzi kedves Karolinám s Margitomat; mi engem illet — legyen meg az Ur akarata.' S a két testvér újból átölelte egymást.— Szegény Elemér, arra nemis gondolt, hogy a kép elveszhet, annál kevésbbé, hogy testvére megcsalhassa őt. ✎.

Elemér neje és gyermekével utra kelt Erdélyből, s miután keresztülment Magyarországon, és sokakat meghivott, hogy csatlakozzanak hozzá: Velencében hajóra szállt. Innet a tengeren Szíriába jutottak, Szíriából néhány hónapi szerencsés utazás után elérték a szentföldet, s csakhamar Jeruzsalembe voltak.

Itt a legszentebb érzellemmel látogatták meg az ős Siont, az olajfák hegyét s Jozafát völgyét;

könyeikkel öntözik a fájdalmas keresztutat, melyet az Üdvözítő érettünk vérével áztatott, és boldogaknak érzék magukat, midőn leborulhattak a szentsir drága kövén. . . . Jerusalemből Betlehembe, a Megváltó születés helyére mentek, innét Tábor hegyére, megfürödtek Jordán vizében, meglátogatók Názáretet, és mindenütt emlékéit hagyák adakozásuk, s jótéteményeiknek. Miután így a keresztény hit legérdekesebb-szent helyeit bejárták, s azokból, mint a katolikus vallás legmelegebb forrásaiból, buzgóságot merítének, visszaindultak hazájokba. Három évig valának távol és ez idő alatt semmi különös nem történt velők, kivéve egy esetet, mely magában véve csekélység ugyan, de minthogy a körülményeknél fogva sorsukra nagy befolyással volt, azt hallgatással nem mellőzhetjük.

Karmel hegyén a próféták barlangjainak megtekintése végett járván, szállásra szent Illés zárdájába tértek. Midőn itt a szerzetesektől bucsút vennének, s ellátatásukért gazdagon megajándékoznák őket, viszont a jó atyáktól emlékül egy elefántesont ereklyeszekrényt kaptak, melybe a szentkeresztnek két kis darabkája

volt helyezve. Elemér e ritka ajándék egyikét Kálmánnak szánta, s eltevé azon nagyobb szekrénybe, melyben tartogatta ama fél képet, melyel testvére gondjaira bizott vagyonát volt visszakövetelendő. De amint a hegyről leszállottak, arab rablók állották utjokat, s nemcsak minden pénzüktől megfoszták, de még a két ereklyét is, mely Elemér előtt drágább volt minden kincsnél, elvevék. — Elemér elveszté felét a képnek, elveszté egyedüli zálogát testvéreire bizott jószágainak! De megnyugodott; hiszen nem érkezik-e meg őmaga? nem bizhatik-e testvére hűségében? Alig érkezék meg, rögtön Kálmánhoz sietett, de honn nem lelé, mert az Marmarosba távozott felesége egyik rokonának hagyatékát átalvanni. Kálmán gondnoka azonban ellátta mindennel, mire szüksége volt, s megnyitá számára várainak egyikét, mig Kálmán visszaérkezik.

III.

A testvér áldozata.

Megtérve hazájokba, Elemér és neje minden gondjokat kedves leányuk növelésére fordíták, hogy kifejlesszék lelkében azon erényeket, melyeket Isten olt a női szívbe környezőinek boldogítására. Nem használtak ők Margit oktatására hideg, parancsoló szavakat, hanem a szeretetnek gyöngédségét s az édesanyai jó példát. Szerette is Margit mindazt, mi jó és szép, mert szerette és tisztelte véghetetlen édesanyját.

Hazatérésök után csakhamar egy új és nagy öröm lepte meg őket, mely bennök új érzelme-
ket ébresztett. Karolin harmadszor lőn anyává, s Isten őt újra fiuval áldotta meg! Elemér e váratlan, s annyit ohajtott eseten véghetetlen örült; ellenben Karolin mélyen elszomorodott. Vagy

azért, mert félt, hogy férje ismét jobban fogja szeretni fiát, nevének örökösét, mint Margitot; vagy mert attól tartott, hogy az apának fia iránti nagyobb szeretete, mint igazságtalanság, leányukra mélyen hatni fog. Amennyire tőle függött, igyekezett is megelőzni minden egyenetlenséget a testvérek között, s azt akarta, hogy Margit tartsa testvérét a keresztvizre, hogy így testvéri viszonyuk annál szorosabbra fűződjék, s Margit mintegy második anyja legyen testvérének. És ez meg is történt. Margit valóban második anyja volt testvérének: szemei a leggyöngédebb szeretettel örködték a gyermekén, legkisebb hangjára mellette termett, anyai béketűréssel játszott vele, gyakran hajnalig is elringatgatta, csakhogy sirását elcsöndesíthesse.

Karolin örömmel látta fejlődni e gyöngéd testvéri viszonyt, mert egy titkos sejtelem azt sugta neki, hogy arra egykor szükségök leend a testvéreknek. S hogy a két testvér egymás iránti szeretetét méginkább növelné, folyvást Margit gondjaira bízta a kis Gyulát, s megfosztá magát attól, mi az anyai szívnek oly édesen esik, tudni illik gyermeke ártatlan hizelgéseitől. Elemérnek

csak egy gondolata volt: fia. Szerette ugyan Margitot is, mert ez szerette Gyulát; szerette nejét is, mert Gyulának anyja volt; de kénytelen volt magának megvallani, hogy fiát mégis mindennél jobban szereti. — Folyvást fia jövője foglalkoztatta; elképzelte őt tisztelet és gazdagságtól környezve, és nem volt oly tökély, mit fiára ne ruházott volna. Karolin csak mosolygott az atya büszke álmain, s nemegyszer mondá: „Ne feledd, hogy fiadnak legszükségesebb az erény. Hol ez létezik, ott semmi sem hiányzik — s csüggeteg nyájassággal tevén még hozzá — ez a valódi jó, mely minden más nélkül is bizton vezérel teiteinkben.“ —

Egy szép őszi nap Elemér barátai társaságában farkas-vadászatra ment. A kis Gyula a várkertben játszott, míg testvére, Margit, kötéllel kezében, gondos őrszemekkel kísérelte a gyermeket. Hirtelen elsikoltja magát, mert egy nagy farkas ép arra tartott, hol a kis Gyula jókedvűen mulatta magát. A gyermek, s a farkas között csupán egy keskeny patak volt, mi a vadra nézve könnyen legyőzhető gát vala. Margit, ijedtében egészen magán kívül, testvéréhez rohan,

karjaiba ragadja azt, de nem levén sem ereje, sem ideje a kedves teherrel menekülni, kétségbeesetten kiáltozni kezd segítségért. A farkas, mely a tulsó parton futkosott, s az üldöző vadászbek elől menekülni akart, minden mozdulatára vigyázott. Margit átlátta a veszély nagy voltát; emberi segísége nem számithatott, de hitte, hogy Isten látja s hallja őt.

„Istenem! — kiáltá ijedtében — vedd el én életemet, csak tartsd meg e kisdédét.“

A farkas egy ugrással túl volt a patakon, s Margit felé tartott. Ez hátával a földön fekvő gyermeket fődözvén, bátran, tárt karokkal várta a dühös állat támadását. — A fenevad reá rohan, mérges fogai már behatnak gyöngye karjaiba.... ah, sem reá nézve nincs menekülés, sem az általa védelmezett gyermekekre! — Karolin a kiáltozást hallva ott terem, kétségbeesett futásában csak egy gyöngye galyat szakaszt, s ez erőtlen fegyverrel nekimegy a farkasnak. Az anyának szivszaggató jajkiáltása, s tekintetére, mely villámokat szórt, vagy talán inkább Isten szavára a dühös állat megfélemlik, s odahagyja prédáját. Karolin keblére zárja gyermekeit, de

az ijedség annyira hatott reá, hogy — megőrült!

Midőn a boldogtalan Elemér viszonzlatta nejét, alig ismert reá. A szegény anya zavart állapotában mindig azon gyötrő gondolattal tépelődött, hogy Margitot atyja nem szereti. „Jöjj hozzám gyermekem, édes Margitom! én szeretlek téged, ő — csak fiát szereti.“ . . . Más alkalommal úgy tetszett neki, mintha látná a farkast, amint az gyermekeit akarja elragadni, s a szegény anya küzdött ellene és nem pihent meg, míg minden ereje el nem hagyta. Gyakran könyekre fakadva, könyörge Istennek: áldaná meg őt egy fiúval, mert ez férje kívánsága. „Istenem! — mondá ilyenkor — mily boldog volnék, ha Jeruzsalembe lehetnék! Oh, ha mondhatnám a jászolynál, hol Mária Jézust szülte: Mária! adj nekem egy fiút, és én megtanitom szent nevedre, áldani foglak érette életem minden napján. . . Egy fiút? nem! ne adj az ő büszkeségének, mert nem szeretné többé leányomat, Margitot. — Margit! kedves gyermekem, jer, pihenj meg keblemen; a zsarnok téged eltaszit, mert nevét nem adhatod át a jövőnek; a kegyetlen eltaszitott magá-

tól már születésed első perczében!... Isten megbüntette őt, elvevé tőle hiusága gyermekét.“ — Elemér átfutva az előbbi évek történetét érteni kezdé e szomorú szavak okát, melyet neje, bár szívét gyötré, azelőtt sohasem említett előtte. Átkozá büszkeségét s igazságtalanságát, de már késő volt; bocsánatot kért, hogy fiát jobban szerette, s ezáltal annyi bajt okozott, de Karolin nem értette őt; végre vigasztalhatatlanságában könyezve veté magát leánya, Margit karjaiba.

De nem volt elég, hogy szerencsétlen lőn kedves nejében, még egy más nagy csapás is várakozott reá. Testvére, Kálmán, kit oly nyugtalanul várt, s kinek becsületében annyira bízott, végre megérkezett, de Elemér hasztalan tárta karjait ölelésére, az hidegen fogadta őt. S midőn jószágait kéré tőle vissza, Kálmán megzavarodott, s Elemér szomoruan kezdé tapasztalni, hogy testvére nem várta őt vissza; sőt mi több, arcáról olvasta, hogy a vagyon, melynek halála esetében reá kellett volna szállni, fölkelte benne a vétkes birtokvágyat.

Kálmán követelte a kettészakított kép felét,

s Elemér nem tehetett egyebet, mint hogy elbeszélte : hogyan veszté el azt s mennyire fájlalja, hogy meg nem ajándékozhatja őt a nekie szánt drága ereklyével.

Kálmán mogorva arca e szavakra földerült, s egész vakmerőséggel sajátjának kezdé vallani azon javakat, melyeket testvére tőle követel. Elemér megszegyenülve hivatkozott a becsületesség- s azon esküre, melyet elválásuk percében tett, de Kálmán a legszentebb szavak hallatára is süket maradt. — Elemér nem tehetett egyebet, mint hogy a bírósághoz fordult ; de Kálmán meg nem ijedt, — hisz gazdag volt, s a hosszú pörölést könnyen viselhette.

IV.

Istenítélet.*)

Elemér előterjesztvén panaszát a bíróságnál, Kálmán törvényszék elé idéztetett. Az akkori

*) „A középkor inkább hitt, mint okoskodott, s azt képzelve, hogy az Isten gazembernek nem adhat diadalt, ítéletének kinyilatkoztatására hívta őt fel. . . Valóban, azon mély vallásérzettől áthatott századokban. . . a kimenetelben nyilvánuló istenítélet eszméje igen könnyen merülhetett föl; melytől aztán nem volt nehéz azon állításra térni, hogy az Istenség az ártatlanság megmentésével mindig egy-egy csodát művel. Igen régi e vélemény, s a legkülönbözőbb népeknél találunk rá példát, hogy az igazság istenítéletek által derítették fel. . . Az egyház. . . e bizonylatoknak, melyeknek példáját a szentírásban is föltalálta, mindegyikét szertartások- s külsőségekkel kötötte össze, bár sohasem egyetemes határozat vagy pápai tekintély által. Azonban mégsem hiányzott, ki mindezt kárhoztassa, s Agobard, lyoni érsek, 825 körül az ítéleti párviadatok s istenítéletek ellen írásban szólalt fel. . . E szózat, valamint sok más sikertelenül hangzott el.“ — Lásd Cantu Caesar Világ történelme VII. kötetének 315. lapját.

szokás szerént a vádlott ártatlanságának bebizonyítására két mód volt : az eskü, mely azonban csak a nemeseknek engedtetett meg, és a bizonylat (próba). Kálmán nemes lévén, esküre bocsáttatott, és ő bátran esküvék, Istent híván bizonyságaul annak, hogy testvére követelése igazságtalan és hogy sajátja mind az a jószág, melyet az tőle követel. De Elemér is esküdött azon Istenre, ki tanuja volt Kálmán ígérétenek. Erre a bírák zavarba jöttek, hisz mindkét fél igazságot látszék állítani ; azért az esküdtszék kimondá, hogy itt csak Isten határozhat, s a pör istenitéletre bocsáttatott.

Az istenitéleteknél megszokottabb volt a hideg vagy forró viz- vagy pedig az izzó vas általi bizonylat. A forró vizzeli következő módon történt. Az oltár háta mögé egy vizzel telt edény tétetett, melyben a víz a vétek nagyságához képest csekélyebb vagy mélyebb volt. A vízbe pénzdarab vagy golyó vettetett, s az edény alá tűz gyujtatott. Ezt körülfogák a vádló és a vádlott tanuikkal, s a litaniákat imádkozák. Midőn az ajtatosság véget ért, a két ellenfél képviselői megnézték a víz melegségi fokát, s ha kielégi-

tőnek találták, a vádlott az edény fenekére nyult, hogy kivegye belőle a pénzt vagy a golyót. Az egyház szolgálja azután a vádlott megforrázott kezét vászonba göngyölte, s reáüté a templom pecsétjét. Három nap mulva a pecsét feltörött, a vádlott keze megvizsgáltatott, s ha tökéletesen be volt gyógyulva, ártatlannak nyilvánították, ellenkezőleg bűnösnek, s mint ilyen megbüntettetett.

A hideg vizzeli próba hasonló szertartás s ajtatossággal végeztetett. Megáldatott a folyónak partja vagy valamely része, s azután a vádlott, kezei s lábai összekötöztetvén, a megszentelt vízbe vettetett. Ha a víz színén maradt, fölmentetett; ha elmerült, vétkesnek nyilvánított. Azonban e bizonylat, valamint a forró vízzel való is, csak a pórokat illette; a nemesek számára az izzó vassali volt föntartva. Ennél is, mint a vizpróbánál, a tanuk a templomban két sorjával állottak, tűz gyújtatott az oltár háta mögött, s innen kilenc lépésnyi tér méretett ki három egyenlő részre osztva, és az első három lépésnyi tér végére kis oszlop helyeztetett. Azután elkezdetvén a szentmise, mintegy két font

nehézségű vaslakat tétetett a tűzbe. E bizonylat alá kellett vetni magát Kálmánnak is.

Elemé csekélyszámu, de becsületes tanuival térdenállva kérte az Istent, hogy engedje az igazságnak a győzelmet; ellenben Kálmán mérészen, kihívólag állt, arcára derültséget erőtetett, s körülötte voltak pénze és ravaszága által vásárlott nagyszámu bérencei, kik látszólagos türelemmel várták a dolog kimenetelét.

Siri csend lőn. Végéhez közeledvén az ünnepeles szentmise, az utósó miseima kezdetén a vaslakat kivétetett a tűzből, s a kis oszlopra helyeztetett. Ekkor a vádlott — Kálmán, kezébe veszi azt, s megtevén vele a kimért három lépésnyi tért a földre bocsátja. Azután kezét a már előre elkészített vászongöngybe takartatja, s az egyház szolgálja reáüti a templom pecsétjét. Három nappal ezután a tanuk jelenlétében a pecsét feltöretett, és Hugó keze — — sérelem nélkülinek találatott! Aranyai biztosíták neki a jó sikert.

Elemér, ezt látva, megborzadt, csaknem elbukott, és szégyenében fájdalmasan fölkiálta: „Oh, Isten! hogy engedhetél meg ily igazságta-

lanságot? . . . Szavait átalános zugás követte, mert a jelenlevők mind erősen hitték, hogy Isten mondá ki az ítéletet. Hangosan vádoltatott csalárdság és hazugságról; míg ellenben Kálmán, mint nyertes, testvére vagyonának törvényes uraul ismertetett el. És ez, hogy a népnek maga iránti jó hangulatát méginkább növelje, fönszóval testvérenek ajándékozá azon kis birtokot, melyben az családjával együtt most tartózkodott, de nem mulasztá el hozzá tenni, hogy ez utósó menhelyétől is megfosztja, ha ellene csak legkisebb sértést is bocsátana ki ajakán.

Elemér csaknem eszméletét veszté, midőn most egy váratlan jelenet csodálatra ragadá az egész gyülekezetet. Egy fehérbe öltözött nő szétszórt hajjal, zavart tekintet és rohanó léptekkel a templom közepeig nyomul, s a nép helyet ad neki mindenütt. A templom közepére érve megáll, szemeit és kezeit az égre emeli, s csengő hangon, mintegy jóslólag, a zoltárok e töredezett szavait rebegi:

„Miért üldöznek engem ellenségeim? és akik életem után leselkednek, együtt tanácskoznak ellenem.“

„Mondván: elhagyá őt az Isten! üldözzétek és fogjátok meg őt, mert nincs, ki megmentse.“

„Isten! ne légy tőlem távol; Istenem siess segedelmemre!“

„Szégyenüljenek meg, s enyészzenek el, kik gyűlölnék engem; szégyen és gyalázat borítsa el azokat, kik vesztemre törnek!“

„Legyen mindenütt hirdetve káromkodásuk és hazugságuk büne.“

„Szálljon reájok ítéletedkor haragod, hogy megsemmisüljenek!“

„Én pedig szüntelen remélek, és folytatom új hálákkal dicséretedet.“

Itt Karolin, mert ő volt, elhallgatott, s körüljártatá tekintetét az őt hallgató sokaságon, mely azt hívé, hogy Isten szól általa. Egyszerre a gyűlésben általános zugás keletkezett, s Kálmán neve átkok között mondaték ki. Ekkor Karolin férje karjain elhagyá a templomot s visszatért lakába, honnat, kijátszva őreit, megszökött.

Kálmán, föllázadt lelkiismeretétől gyötörtetve, menekülni kívánt önmagától is, sietve távozott, s az emlékezetes napot hangos tivor-

nyában tölté barátaival. Siket szeretett volna lenni, mert az örült szavai füleiben zúgtak szüntelen.

Elemér, ily véletlen csapástól lesujtva, buskomorsóba esett, s bánata nemsokára elrablá családjától. Mint jó keresztény halt meg, siratva gyöngeségét, mely nem engedé boldogtalan természetén fölülemelkedni. Utósó perceiben összeszedé minden erejét, lelkét teremtőjének ajánlá, kedves nejét pedig és gyermekeit a Gondviselésnek, kérvén az Istent: legyen könyörülettel árvái iránt, s térítse jóra testvérének elfajult szívét.

V.

Az anya bucsúja.

Karolin tanuja volt anélkül, hogy az egészről valamit értene, a gyász azon jeleneinek, melyek férje halálának következményei voltak. De midőn Elemért végső nyughelyére akarták szállítani, hallván leánya keserves zokogását, érteni kezdé a nagy szerencsétlenséget, s hirtelen visszanyerte eszméletét, csakhogy régi egészsége nem tért vissza többé. A szegény asszony szemlátomást hanyatlott a sir felé, s ő fájdalom nélkül, mondhatni, örömmel látta közeledni életének végét.

Langyos őszi este volt, és Karolin odaviteté magát az ablakhoz; talán a nap lementét akarta látni — utójára. Margit lábainál foglalt helyet, míg a kis Gyula oldalánál enyelgett. Karolin hosszasan nézte a fönséges égi látványt, azután

leányára függeszté szelid tekintetét, s kezeit mintegy áldólag a lányka szép fejére téve mondá: „Margit! kedves leányom, nemsokára követem atyátoakat... Mi az, te sirsz? oh, ne fájjon az neked, hogy Isten megelégli végre szenvedéseimet, s ad egy boldog pillanatot: a halálnak óráját. — És az a jó Isten, ki az égi madarokról is gondoskodik, tirólatok sem fog megfeledkezni, lesz gondja két árvájára...“ Margit minden szó nélkül anyjára borult, s megcsókolta kezét, melyen könyei ragyogtak. „Margit — folytatá az anya — remélj az Istenben, és reményed legyen erős: Isten nem hagyand soha szükségét szenvedned. — Nem hagyhatok számodra gazdagságot, mert egy rosz ember becsületünkkel együtt mindenünkből kifosztott, de a sziv tisztaságát nem rabolhatta el; őrizd azt, leányom, szüntelen. — Ifju vagy, hosszú életet élhetsz, de keserü lesz az, mert minden támasz nélkül hagylak a világban. Azonban segítségül s bátorításodra egy kedves ajándékot hagyok: e könyvet. Ez legdrágább kincsem, fogadd azt; nyomoraid között vigaszra, s örömedben hálaénekekre találsz benne. Hozzá folyamodjál szüntelen s annak jeleül, hogy sze-

retsz, őrizd azt, mint anyád őrizte.“ — — S Karolin átadá a már említett zsoltáros könyvet. Margit fölnyitá azt, s mindjárt az első lapon ott találta üres helyét azon képnek, melyet atyja akkor szakasztott ki, midőn Jeruzsalembe ment, s mikor közte s testvére között a fogadás történt. — Karolin néhány percig hallgatott, mintha leánya titkos gondolatait akarná eltalálni, azután kezét a könyvre téve, ünnepélyes hangon mondá e szent igéket :

„Az istentelen mondá : Isten nem vizsgálja tetteimet.“

„Te, Isten, látsz mindent s nem fordítod el szemeid a szenvedő nyomoraitól ; az üldöző kezeid közt megsemmisül.“

„Tőled várja az elnyomott szegény és árva a segedelmet.“

Rövid csend után folytatá : „Margit, ne feledd, hogy haldokolva megbocsátok annak, ki gyermekeimet mindenökből kifosztotta ; mi több, gyalázatos nevét elhallgatom. Jézus szerelmére, ki a keresztfán megbocsátott ellenségeinek, kérem az Istent : hogy a Megváltónak általa igazságtalanul megtartott képe, örök kár-

hozatára ne legyen. Te pedig, leányom, növeld testvéredet, s a boszu gondolatát távoztasd magadtól.“ — És Margit ígéretet tőn anyjának.

Ekkor a kis Gyula gyermeki kíváncsisággal közelebb jött, s látni akarta a könyvet, melyet testvére kapott. Karolin karjaira vevé őt.

„Kedvesem — mondá neki — itt hagylak s talán — hosszú időre. Igérd meg, hogy jó leszesz s engedelmeskedni fogsz Margitnak.“

„Hová mégy anyám, talán ismét Jeruzsalembe?“

„Igen — felelt Karolin sohajtva — a mennyei Jeruzsalembe.“

„Oh, anyám! vigy el engem is, jó és engedelmes leszek, s meglátjuk atyánkat. Ugyis azt mondta Margit, hogy a szentföldre utazott. Szeretném őt látni, aztán én téged el nem hagylak.“

„De beleegyeznél-e abba, hogy itt hagyd Margitot?“ — kérdi szomoruan az anya.

„Nem hagyjuk itt! velünk jön Margit is, hisz én őt ugy szeretem! — A szentföldön ugye nincsenek farkasok? s kedves Margitomnak nem kell engemet védelmezni, hogy aztán sebet kapjon?“ — És ekkor magához hitta testvérét, föl-

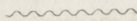
huzta ruhája ujját, s piros ajkaival megcsókolta karjának sebhelyét. Margit szívéhez szoritá. — Az anya ezután ismét karjaiba vevé a fiut s mondá: „Fiam, nekem most el kell utaznom, te később fogsz utánam jönni. Igérd meg, hogy szeretni fogod Margitot, mint anyádat, s tisztelni, mint atyádat.“

„Igérem, anyám; de miért kérsz erre, s miért sirsz? Hiába akarod előttem könnyeidet eltakarni.... nézd, arcodra peregnek.“

S a gyermek anyjának drága könnyeit fölcsókolá, ezzel mintegy utósó istenhozzádot mondva neki.

* * *

Másnap a két árva egy koporsó fölött könyezett.

VI.

A fiatal anya.

Margit elvesztvén anyját is, azt hívé, hogy ezer halál váraozik reá. Nem irhatjuk le keservét. Fájdalma oly nagy volt, hogy egyedül Isten nyujthatott arra enyhülést.

Szülei sirja fölött minden gondolata hozzájok szállt, s visszatérve a házba, melyben csak nemrég látta szüleit, fájdalmas könyekre fakadt, — könyezett saját és testvére sorsán. Mit csináljon? Itten maradjon ez árva magányban? Ily ifjan, ily tapasztalatlanul fogja-e növelni s ápolhatni e kedves gyermeket, kinek anyja és gyámola? — Rokonaihoz forduljon? azok megvetették; szülei barátaihoz? a gyalázat és önzés elidegeníték azokat. Oh, mert e korban oly nagy volt a vakhit és tudatlanság, hogy a birói vizsgálatok után,

melyek Isten ítéletének tartattak, a vesztes félgyalázat tárgya lőn, s ügyének igazsága sem volt képes megmenteni a szégyentől.

Margitnak az a rögeszméje volt, hogy nagybátyjok, miután mindenökből kifosztotta, ez utósó menhelyökről is számüzendi őket. Mit tennének ez esetben? ... És Margit nem csalatkozott. A kétszeres veszteség után alig egy hónapra, a nagybátya tudatá velök, hogy a várból költözzenek ki, ajánlván nekik oly pénzbeli segedelmet, mely őket épen csak a kenyérkoldulástól mentheté meg.

A szomoru hirre Margit keseredett szívvvel kiálta föl: „Istenem, Istenem! mi lesz belőlünk?” s nyomasztó helyzetében zokogásra fakadt. A kis Gyula, hallván testvére sirását, minden módon vigasztalni akará. Cirógatta arcát, csókolta kezeit, de látván, hogy reá semmi sincs hatással, végül kezeibe adá jó anyjának drága ajándékát, a zsoldárt.

„Vedd el édes Margit, s ne sirj. Nézd inkább e könyvben, melyet anyánk adott neked, mielőtt elutazott volna, — a szép képeket. S a kinyitott könyvet testvére térdeire tette. „Testvér —

mondá azután — olvass nekem valamit azon szép történetekből, melyek e könyvben vannak; meglásd, örülni fogsz te is, s nem sirsz többé.

Margit elérzékenyülve testvére egyszerű, de elmés beszédén, kebléhez szoritá őt, előveszi a könyvet, s a kiszakított lap mellett olvassa :

„Istenben remélj, jót cselekedjél, s birni fogod a földet, mely kincsével táplálánd.”

„Örvendj az Urban, ki szived minden kívánságát kielégíti. Valld meg Istennek bajaidat, s bizzál benne, mert ő hatalmas; ő igazságod napfényre hozza s elméd megvilágosítja.”

Két izben ismétlé Margit e szavakat, s azok szive fájdalmára oly jótékonyan hatottak, mintha Isten szólott volna hozzá.

Remélj — mondá egy titkos szózat — jót cselekedjél s birni fogod a földet, mely kincsével táplálánd. Isten nem kíván egyebet, mint jó cselekedetet, s hogy benne remélj; ebben mi nehézség sincs, mert édes jót cselekedni, még édesebb Istenben remélni. Ő mondja : „Örvendj az Urban.” S valóban, van-e a szegény árvára nézve más öröm a földön? „Valldd meg Istennek bajaidat s bizzál benne, mert ő hatalmas“....

Istenem, az én kívánságom csupán szent törvényed szerént élni s anyaként gondját viselni ez ártatlan árvának, kit gondviselésemre bízál. Benned helyezem bizalmamat, bármit teszesz velem. — „Igazságod napfényre hozom, s elméd megvilágosítom...“ Isten! legyen meg a te akaratod. Hálát adok neked a nyújtott vigasztalásáért. Nyomoromat látod, s könyörületességet mutatsz irántam. — E könyv az én legdrágább kincsem; tőle kérek tanácsot.

Margit fölbátorodva, hálából megcsókolá a könyvet. A kis Gyula pedig anélkül, hogy a mondottak s olvasottakból valamit értett volna, Margit karjaiba veté magát s mondá: „Testvérem, taníts meg olvasni, hadd érthessem azt, mi e könyvben írva van s mi téged úgy megvidámit. Ismertesd meg velem e szép dolgokat, csendes leszek s vigyázni fogok tanításaidra, és ha szomorúságodban könyezni fogsz, én fogom neked olvasni azon szép dolgokat, melyek mostis vigasztalásodra voltak.“

Margit édes megindulással hallgatta testvérét, gyermekies szavaiból fölismerte jó szívét, és ez őt meglegedetté tette. Szívesen fogadá a

gyermek kérését, s azt teljesíteni is akarván, anyai türelemmel adá számára az első leckét. —

Nagybátyja előrelátott parancsának minden zugolódás nélkül engedelmeskedett, s egy kiseded hajlékba vonta magát, hol gondoskodása után a legnagyobb tisztaság uralkodott. Hasznát vette most mindannak, mit édesanyjától tanult; a selyem, len s gyapju hajlékony ujjai között hajszálvékonynyá fonódott, s munkájának sikerét látta. Az ebből kapott bért azután nagybátyja segélypénzéhez csatolván, tisztességesen élt. A munka s a gyermek körül megkivántató folytonos gond s vigyázat Margit lelkére hasznos befolyással volt. Mérsékelte könyeit, minden dolgát atyja s anyjának ajánlá, s ha testvérével foglalkozott vagy tanítgatá, el nem mulasztá mondani: „Jó atyám! a boldogok honából nézd, mit művelek szived gyermekével; kérdd az Istent, se gitsen dolgaimban.“ Azután pedig hozzáadá: „Anyám, édesanyám! ki annyira szeretted Margitodat, ne hagyd el őt. Ő nem sirat többé, mert te boldog vagy; de Margit boldogtalan, mert e földön nincs támasza. Minden tette, minden napja közelebb vezetí őt tehozzád. Őrizz

engem szüntelen. S ha kérésem meghallgatád, vigasztalj meg, küldd üdvös sugalatodat a jónak művelésére. . . .“ És Margit reménységgel tele, új erővel fogott dolgaihoz.

Oly szép, oly megható volt látni, mint végzé érett megfontolás s gondos gyöngédséggel munkáját, mely annyi áldozattal járt, s erejét, korát haladta; mert alig volt tizennégy éves, midőn csaknem egyszerre veszté el atyját és anyját.

A kis Gyula Margit szorgos gondoskodása mellett nőtt és erősödött, mint a jó földbe ültetett palánt, melynek szerencsés fejlődésére nagy hatással van a gondos ápolás. —

Margit tudományos műveltségét szűk korlátok képezék. Tudott olvasni, írni, bár ez is azon időben nagy ritkaság volt, minthogy nagyobb része az uraknak nevét is alig tudta leírni. Minden tudományos műveltség a szerzetesek között virágzott, kik csendes magányukban a tudományt és művészeteket a legnagyobb gond s fáradsággal ápolák s nagyra növelék. E korban az urak, a nemes és legnagyobb családok, minden szégyen nélkül, mit sem gyakoroltak a fegyverforgatá-

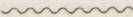
son kívül, mi egyedül erőt s bátorságot igényelt. A váruraknak egymás közötti harca, a fegyveres szolgálat, melylyel mindenki tartozott a fejedelemnek, akadályoztatta a tudományos művelődést.

Ha Margit nyugodtan élt volna szülei házában, csak oly nevelést nyert volna, mint a korabeli urhölgyek: megtanulta volna a fonást, varrást, szövést, háztartást s főzést, minthogy ez időben a nő nem szégyelte férjének ételét föladni, s megsütni az általok vadászaton lőtt vadakat; de Margitra, ki szüleit Jeruzsalembe kísérte, fiatal kora dacára, nagy befolyással volt a változó életmód, különböző helyekeni utazás, a látott különféle szokás, s értelmét nagyban fejlesztette. — A hosszú tengeri ut, melyet a zarándokoknak, Sziriából Erdélybe visszatérve, kellett megtenni erkölcsi, s vallásos életére nézve sokat határozott. Egy jó szerzetes tudniillik, ki velők egy hajón utazott, megszerette a kis Margitot, s látván éles elméleti tehetségét, olvasás, írásra, s a vallásnak történetére megtanította.

Margit szülei halála után ezerszer áldotta a jó szerzetest a neki nyújtott megbecsülhetetlen

kincsekért. Ezek nélkül a kis Gyulát nem oktathatta volna, pedig most abban találta minden örömét. Ha vasárnapokon templomba ment, föl sem vette mások szép öltözetét, minden ékessége csak kis testvére volt. Mielőtt templomba indult volna, testvére szőke fürteit felgöndörítette, gyöngye fehér arcát s kis kezeit megmosta. Ő egyszerűen öltözködött, testvérére halmozta minden ékességét, s mindenétől kész volt megválni, csak hogy testvére ruházatában mi hiány se legyen. Ha az uton a kis Gyulát kezénél fogva vezette, nemegyszer hallotta mondatni: „Oh, beh szép gyermek!” és ekkor nemes büszkeséget, s valódi anyai örömet érzett.

A testvére tanításából fönmaradt időt vasár- és ünnepnapokon szentírás-olvasással tölté, és így alkalma volt megerősödni azon ajtatos s alapos tudományban, mely erényét fejlesztette, s elméjét a minden erény s tudomány forrásához — az Istenhez emelte.

VII.

Keserü csalódás.

Valamint a szerencsés, úgy a szerencsétlen helyzetben is gyorsan mulnak az évek. Margit vonzó külsejét minden év növelé, a kis Gyula is növekedett anélkül, hogy kedvességéből valamit veszített volna, s közelgett az idő, melyben a széptehetségű ifju növelésére nem volt elegendő testvére tudománya.

A tiszteletreméltó helybeli lelkész, ki Margitnak szerencsétlenségében egyedüli hű barátja volt, gyakran mondá neki:

„Kedves leányom! ne csodáld, ha e gyermekből egykor nagy ember válik, de szüksége volna tehetségei művelésére.“ — Margit szívét e szavakra büszkeség hatotta át. „Te, leányom, — adá hozzá a jó áldozár — nem

folytadhatod tovább növelését; Gyulának iskolába kell járni.“ Margit elsápadt. „Elválni nekem e kedves gyermektől? Oh, nem, atyám! ezt ne kívánd.“

„Leányom, ezt testvéred java kívánja. E gyermek nagy előmentelt tehet azon ismeretek segedelmével, melyekre te őt meg nem taníthatod. Ha őt naponkint a jó bencések zárdájába küldöd, csakhamar szépen elő fog haladni a tudományokban.“

„De, atyám — felelt elpirulva Margit — munkám jövedelmét ahhoz csatolva, mit nagybátyámtól kapok, nem lesz elengedő szükségünk fődözésére és...“

„Ha nincs más akadály, ne félj; beszéltem Gyula felől a jó atyákkal, minden díj nélkül fölfogadják, csak te ne akadályozd előmenetelét.“

Margit meggondolva, hogy azáltal testvérenek javát mozditja elő, bár az elválás nehezeére esett, beleegyezett mégis taníttatásába, s másnap öcscsét, a szükségeseikkel ellátva, elvezette a zárdába. A jó atyák atyai szelidséggel fogadják, s Gyula azután hűségesen eljárta hozzájuk.

Bárha rövid, mégis fájdalmas volt Margit-

nak testvére távolléte: nem hallhatta minden percben kedves szavait, melyek unalmas foglalkozásaiban földeríték, és szeretetteljes nyájassága nem szakította félbe munkáját, mely reá nézve kellemes szórakozás vala. Egyedül volt, és ez egyedüliség úgy fájt neki! De midőn néhány nap mulva a gyermek előadá szerzett ismereteit, Margit vidulni, s büszkélkedni kezdett. Örömmel ismételtette testvérével, mit az naponkint tanult, bárha gyakran mit sem értett belőle.

A jó lelkész, ki Margitot rávévé, hogy testvérét a szerzetesekhez küldje, látván a gyermek gyors előmenetelét, tudatá Margittal, miszerént csekély áldozattal elősegithetné testvére magasabb kiképeztetését is, nem kételkedik, hogy a nagybátya evégre visszaadná kis részét azon vagyonnak, melyet szüleitől elfoglalt. És fölbátorítá nagybátyja látogatására. Azt hitte a jó lelkész, nem lehet oly kemény sziv, mely e két angyal látására meg ne lágyuljon, s hogy a ravasz nagybátya, látva e két gyermekben szépséggel egyesülve oly sok erényt, magába száll.

Margit e lépésre nehezen szánta el magát; de midőn elképzelte az ebből testvérére háramol-

ható nagy hasznot, elhatározta kísérletet tenni, s az utazásra mindent elkészített.

Utazása előtti napokon szüntelen arról gondolkodott: mit mondjon nagybátyjának, hogy őt megnyerje? Magának mit sem akart kérni, csak testvérének; de mit kérjen? — eszközt a tudomány megszerzésére. Nagybátyám — mondá magában — ellen nem állhat, látva e szép gyermeket, tulajdon testvérének fiát, éles tekintete, s kellemes külsejével, — lehetetlen, hogy tőle valamit megtagadjon! Karjai közé szoritja, fiának nevezi, s szeretni fogna atyja lenni. Így Gyula rangja, s születéséhez illőleg növeltetve, csakhamar derék ifjúvá fejlik. Akkor, mint lovag, fegyveresen, a nap sugaraiban csillogó sereg élén, s sisakkal fődve, az ütközetben mindig győztes leend. De mit mondok? hogy lovag lehessen, nincs szüksége tudományra.... miért kérném tehát nagybátyám segítségét, mikor a katonai pálya testvéremnek oly kecsegtető jövőt ígér? Ah, mintha látnám őt a harc után, mint tüzi a sokaság örömrivalgása közt valamely szép fejedelmi hölgy fehér kezeivel a koszorut homlokára.... Akkor minden anya fiának szeretné őt

fogadni, de ő csak nekem fogja mondani: kedves Margitom, második édes anyám! téged illet számomra jegyest választani, válaszs sz tehát: gyöngédet és szépet, mint anyám volt; jót és szeretetreméltót, mint te vagy.... A testvéri vonzalom e képzelt nyilvánítása fölött Margit magánkívül lett örömeben, s fölkiáltott: Oh, kedves Gyulám! e perc jutalma szenvedéseimnek!.....

De az édes álmodozás itt megszakasztatott Gyula éles kiáltása által. Margit megijedve kiszalad, s testvérét a földön vérében látja. Karjaiba emelni s a vért sebéről letörlni, perc műve volt. Látván azonban a seb csekély voltát, féltelme némileg csilapulni kezdett, s az eset okát tudakozá. Gyula elmondta, hogy az udvaron egy fiatal szamarat látva, reáült s a röst állatot egy tövisgalylyal akarta a gyorsabb menetelre serkenteni. A játék azonban nem igen lehetett az állat inyére, mert földhöz vágta magát, hogy kényelmetlen terhétől megszabaduljon. Az esés még nem lett volna veszélyes, ha a fü közt egy éles kő nincs, mely homlokán vágást ejte.... Margit vigasztalta testvérét,

sebét bekötözé, s azután visszagondolt az előbbi percekre, melyekben testvérének oly szép jövőjéről álmódzott. Gondolatait tovább füzé : csatában a lovag nem lehet mindig győztes.... s megemlékezett azon véres csaták történetéről, melyekben a keresztések erejük s bátorságuk dacára legyőzettek. E szomorú gondolat száműzé Margit szivéből a harci dicsőség utáni vágyat, nem találván testvére nézve kívánatosnak azt az állást, melyet az imént képzeletében teremtett számára. Nyugodtabb pályát keresett tehát — s szemei épen a templomra estek.

Nem tűnt föl többé előtte testvére lovag alakjában, hanem fehérbe öltözve, amint szentének zengedezése mellett, virágokat hint az oltári Szentség elé.... hangját szinte hallani vélte. Ezután látta Gyulát az oltárnál állani : ő áldozár, s szavára megjelen az Isten a kenyér színe alatt; a szószéken hathatós szava reszketeti az istentelent, meggyőzi, megindítja s Istenhez téríti. De az egyszerű áldozárság nem elegendő, szükséges neki püspöksüveg, azután bibor.... S talán nem állt volna meg képzeletét továbbfűzésében előbb, míg Szent-Péter utódjá-

nak nem látja őt; de itt az okoskodó kis Gyula megzavarta, s azt kérdezte tőle :

„Margit, te nem tudod ugy-e, miért akarom magamat a lovaglásban gyakorolni ?“

„Miért ?“

„Hát ha nagybátyánk nem akar segíteni, valamely lovas seregbe állok, s elutazom a szentföldre.“

„Hogyan — veté hozzá Margit gondolataik találkozásán megütődve — itt tudnál hagyni engemet egymagamra ?“

„Igen, de csak rövid időre. Mihelyt fegyverem lesz, Palesztinában országot szerzek magamnak, s téged megteszlek királynénak ! és nem lesz többé szükségünk azon rossz ember segítségére, ki atyánkat bántotta s halálát okozá.“

„Ki tanított téged ezekre Gyula ?“ — kérde Margit testvére gyermekiességén mosolyogva.

„Tegnap az öreg Bence sokáig nézett reám, azután így szólott: szegény gyermekek, mily hasztalan utat fognak tenni ! könnyebb lenne a szaracénokat megszelidíteni, mint fűsvény nagybátyjok szívét, ki hitetlenebb a pogánynál. ... Ezenkívül oly sok szépet beszélt még a messze

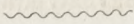
földön lakókról, hogy szeretnék, ha neked is kedved lenne, elmenni Jeruzsalembe mint zarándok.

Margit csodálkozott testvérének ez utósó szavain, minthogy legszomorubb óráiban ő is e gondolattal foglalkozott. Megölelte Gyulát, ígérvén neki, hogy erről gondolkozni fog, s aztán hozzá adá: „Előbb elmegyünk nagybátyánkhoz, s ha visszajöttünk, Istentől kérünk tanácsot.” — A remény, hogy testvéreben az egyház nagy férfiát látandja, s így a gyermek jövője is biztosítva lesz, fölbátorítá, hogy nagybátyja előtt megjelenjen, s tőle Gyula tudományos növelésére a szükséges eszközöket kérje.

Margit csupán természetes kellemeitől ékesítve, egyszerűen öltözködött, ellenben mitsem kimélt, hogy testvére méltólag jelenhessen meg nagybátyja előtt. Kálmánnak egy megbizottja, ki számadás végett épen hozzá igyekezett, magára vállalta Margitot és testvérét elszállítani; nem mintha szándékuk jó sikerét remélte volna, hanem mert általános volt a helységben a Margit iránti részvét, s azt hitték, hogy a nagybátya vérszerénti rokonának szavára egészen siketán mégsem marad.

A hosszú utazás alatt Margit mindig arról gondolkodott : mikép ajánlja magát nagybátyjának ? Összeállítá mondandó beszédét a leghathatósabb szavakból, azonban a várba érkezve, félelmében nagybátyja előtt elnémult, s csak könyezett. Szegény leány, azt várta, hogy nagybátyja karjait tárja ölelésére, hisz benne hasonmását látá siratott atyjának ! de Kálmán hideg maradt, s hidegsége megdermeszté a lányka ajkain a szót. Végre is Kálmán szólalt meg, egész keménységgel kérdezőn : mit keresnek nála ? S egy csaló lovag gyermekeinek nevezte őket, kiknek szégyenelniök kellene kérni az ő pártfogását. . . . Margit a zokogástól nem szólhatott. Gyula, kit a félelem ezideig szintén némán tartott, testvére sirását nem tűrhelvén, haragosan tekintett nagybátyjára, megfogá Margit kezét, s mondá : „Jer ! hasztalan remélünk attól valamit, ki mindenünkből kifosztott. Olvastam a könyvben, melyből a kiszakitott kép felét bírja ez eszközöző, hogy „Isten ítéletét megismerteti, a gonoszt tettei elvesztik, s a szegényről Isten meg nem feledkezik. . . .“ Jer, Margit ! menjünk Jeruzsalembe, talán gonoszsága nyomára akadunk.“

Kálmán Gyula szavai hallatára haragra gyult, összeszorított ököllel nekirohant, de a gyermek kora ügyességével az ütést kikerülte. Ekkor a jó ember, ki az árvákat idehozta, s ki a fön-
tebbi jelenet alatt az ajtón kívül állott, hirtelen közbelépett, nehogy a gyermekek tudatlanságuk által nagybátyjokat még jobban fölingereljék. — Parancsolta most Kálmán cselédeknek, hogy űz-
zék el az árvákat, de hasztalan; senki sem hajtá végre az embertelen parancsot, sőt a legnagyobb szivesség, s jósággal voltak irántok, miértis mindketten könnyes szemmel mondtak köszö-
netet, s az Istentől elfordult gonosz gazdag házából eltávoztak.

VIII.

Minden reménység Istenben.

Margit és Gyula gyorsan haladtak s anélkül, hogy csak egymással is beszéltek volna, míg elfáradva, egy fa tövénél foglaltak helyet, hol Margit oly keservesen kezdett sirni, hogy Gyula megijedt.

„Oh, atyám! mondá zokogva, Margit hallottad, mily mostohán bántak gyermekeiddel, mint nevezték őket egy gonosz ember gyermekeinek! — Nincs nekünk többé atyánk, ki védjen; nincs anyánk, ki vigasztaljon! Szegények mi, ki lesz irántunk könyörületes!? Atyám, anyám, mi jó volna nekem, ha hozzátok juthatnék!...“ E szavakat mondva, Margit, összeszeszi kezeit s szemeit az égre emeli. Csakhamar könnyei csilapultnak, Gyulát is megfogja kezénél, letérdepel-

teti, s ujjával a fára mutat, melynek ágai között egy kis szekrény, s abban szűz Mária képe volt száraz és fris virágokkal koszoruzva, „Hálátlanok vagyunk — kiálta föl Margit — kérdezve, ki lesz irántunk könyörületes? s elfeledjük, hogy szüleink halála óta naponkint volt kenyérünk, hogy Isten őröködik fölöttünk. És én istenteienül mertem beszélni a Gondviselés ellen az árvák anyja, s a szomorúak vigasztalójának képénél?! Oh, Mária, bocsáss meg! Szenvedéseidre kérek: nyujtsd kegyelmed fájdalmaim viselésére, adj erőt elkezdett munkám bevégezni, hogy e kedves gyermeket, kinek anyja vagyok, életben tarthassam s boldoggá tehessem. Oh isteni Szűz, adj bátorságot!“ — E szavakra Gyula testvére karjaiba veté magát, s mondá: „Én ígérem a szent Szűznek, hogy engedelmes fiad leszek, s az én kedves Margitomért kész leendek mindent megtenni.“

Margit nem sirt többé: a szent bizalom áthatotta egész valóját, s tesvérét oldalához ültetve mondá:

„Kedves Gyulám! nagy fájdalmat állottam ki... Nagybátyánk segítségét kértem, mert

jövődöt akartam biztosítani, s oly állapotba helyezni téged, milyent születésed kíván. Igy gondolkozott a tanácsadó jó plebános is, de mindnyájan csalódtunk. . . . s meglásd, még csekély segedelmét is elveszítjük annak, ki vagyunkat elrabolva, gazdag.“

„Mit félsz? — kiáltá Gyula elfojtott haraggal — testvérének gyermeke egykor férfi lesz, s ha nemis leend elegendőleg kiképezve a tudományos pályára, fogja tudni forgatni a kardot.“

„Ne beszélj így, Gyulám, anyánknak halála előtt megigérttem, hogy boszút nem állsz.“

„Te, mint leány, megígérhetted, de én, mint Elemér fia, megboszulom; nem akarom én a hűtelennek aranyait, hanem életét!“

„Hallgass Gyula! hogyan beszélhetsz így a szentséges Szüz képénél, ki annyit szenvedett minden panasz nélkül. Nézd, kezében tartja szent Fiát, ki a kereszten, türve a nép gunyait, mondá mennyei atyjának: „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!“

„Jól van, utazzunk el hazánkból, legyen közte s közötttem nagy távolság; de azt jegyezd meg, Margit, magadnak, hogy míg élek, el nem

feledem azon kemény szavakat, melyekkel téged illetett.⁴

Margit gyöngéden megszorítá testvére kezét.

„Kedves gyermek! nem akarom, hogy irántami szeretetből Isten ellen vétkezzél, ki kárhoztatja a boszt s gyűlölséget. Hallgass reám: Isten azért próbál, hogy reménységünk benne helyezzük, kivüle minden támasz veszendő — nem olvastad anyánk könyvében:

„Hasznos Istenbe helyezni bizalmunk, s nem az emberekbe.“

„Hasznos Istenben remélni, s nem a föld uraiban.“

— „S mi ide jöttünk koldulni segedelmét egy embernek? kitettük magunkat gyalázó szavainak, míg Isten örködik fölöttünk, s munkánk van? — Jer, testvér! legyünk jók s igazságosak; bocsássunk meg azoknak, kik megbántottak, és emlékezzünk meg: ha Isten próbálja is az őt félőket, el nem feledkezik rólok.“

Gyula erősen figyelmezve, szemeit Margitra függeszté. Az önmegtágadás átjárta lelkét; elpirult, hogy a bajok elviselésében nincs oly béketűrése, mint egy nőnek, — s mondá; „Helyesen

beszéltél, testvér! de hiszem, megengeded, hogy holnaptól kezdve fölhagyjak az iskolával. Nem szükséges tudomány annak, ki két keze munkája után akar élni, hanem csak erő s állhatatosság, ezt pedig gyakorlat által szerezhetni meg.— Igérem, hogy jövőben feddésére alkalmat nem szolgáltatok, s örömmel fogom éretted cselekedni mindazt, mit te érettem teszesz. Így aztán elmondhatjuk, mi anyánk könyvében írva van:

„Ime, mily jó s kellemes a testvéreknek együtt lakni.“

„Olyan, mint a harmat, mely alászáll Sion hegyére; mert oda rendel Isten áldást és életet örökre.“

Margit fölhitte testvérét utjok folytatására. Nem tudva, merre menjenek? estére legalább egy faluig akartak jutni, hogy ott éjjeli szállást keressenek, s magukhoz vegyenek valamit éhségök csilapítására.

Mielőtt azonban elváltak volna a szent Szüzétől, mely kép új bátorságot önte szivökbe, mezei virágokkal azt szépen fölékesíték, s még egy hő imát bocsátva ahhoz, kit a kép ábrázolt, tovább folytatták utjokat.

Az est közelgett anélkül, hogy valamely hajlék tűnt volna szemeikbe. Margit, az ily magányos utazáshoz nem szokva, félni kezdett, félelmét azonban titkolta testvére előtt, nehogy azt is elijeszze. Egy közeledő szekér robaja mégis némileg megnyugtató, s hogy a szekérnek az elmenésre helyet adjanak, oldalra huzódtak — de mily nagy volt meglepetésök, midőn Gyula az érkezőben fölismeré a fuvarost, ki őket ide szállítá! A jó ember azonnal megállt, örült szintén a találkozásnak, s kissé megis pirongatta a gyermekeket, hogy hire nélkül visszaindultak; végre szekérébe ültette őket és szerencsésnek érzé magát, hogy egészségben szállithatja vissza falujokba. Azon ürügy alatt, hogy izlelnének meg néhányat az általa vásárlott gyümölcsökből, élelemmel is ellátta őket. Margit megérté az embert, s gyöngédségeért egy hálateljes tekintettel mondott köszönetet.

A szekér gyorsan haladt velök; Gyula örült, míg testvére némán köszönte szívében Istennek a véletlen segítséget, s hogy ily gyöngéd részvétet sugalt a földművesnek.

Gyula, miként testvérének előre megmondá,

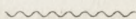
másnap kijelentette a jó szerzeteseknek, hogy is kolába többé nem fog járni; s midőn kérdez-
tetnék, hogy mi okból? kora nyíltságával előadá-
helyzetöket. A szerzetes, kivel beszélt, okos em-
ber volt, s a gyermek sorsa iránt részvéttel visel-
tetvén, körülményes fölvilágosítást kért család-
járól. Ezt hallva, meggyőződött oka igazságáról,
s másnap reggel Margithoz ment és tudtára adá:
hogy az erdélyi püspök magához veszi testvérét,
hogy tudományos pályáját, melyre oly nagy
hajlama van, folytathassa.

Elképzelhetni e hirre Margit örömét! A
hatalmas pártfogó jó indulatáról nem kétkedett,
valamint arról sem, hogy testvére születéséhez
méltó állást nyerend, melyben tanulása s képes-
sége által kitüntetendi magát,— és élénk képze-
letében már teljesülni látta testvére jövő sorsáróli
egykori álmait.

Örömében nem feledkezett el hálát mon-
dani azoknak, kik az árva ügyét csupa részvét-
ből a nemes püspök elé terjeszték, és Annak, ki
akkoris könyörül rajtunk, ha mindenkitől elha-
gyatunk.

Az elválás szomorú volt. Margit mélyen

érzé, mily áldozatot kíván tőle kedves Gyulájának sorsa, de javáért mindent szívesen áldozott. Ugy fájt szívének az elválás! érzelmeinek mégis ellenállt, még könnyeit is eltitkolta testvére előtt.

IX.

Egy sugalat.

Elhelyeztetvén Gyula a püspöknél, Margit testvére sorsának állandóságáról többé nem kételkedett; ellenben annál nagyobb hatással volt reá saját elszigeteltsége. Gyakorta sirt szülei sirja fölött, otthon kettőztetett figyelemmel igyekezett munkáját végezni, de hasztalan : szive vágyait itt már mi sem tölthetné be. Mitevő legyen? — Nem volt szükséges többé testvérenek, ki nála nélkül növeltetett; élete haszontalannak tetszett előtte.

Egy nap különösen bágyadtnak s lehangoltnak érezte magát. Hiába volt előtte az édesanyjától kapott könyv, melyből már oly sok vigaszt meritett; könyvekben uszó szemei szüntelen csak azon kiszakasztott kép helyére voltak

függesztve, mely családja szerencsétlenségének oka volt, s keseregve mondá : „Istenem ! hogyan engedheted meg, hogy szent képed esküszögre szolgáljon alkalmul ?“

E káromkodó szavakra megszólamlott szívében egy érzet : „Kishitü — mondá az — te engem itélni akarsz s elfeleded, mit tettem már veled ? én számodra a vigasztalás aranyát nyujtottam, s te a vigasztaló ellen kikelsz ? ...“

Margit elpirult. Alázatos magábaszállással fölnyitja a könyvet, honnan a következőket olvassa :

„A gonosz igazságtalanságot művelt velem ; megfogamzott benne a roszt, és megszülte a vétkeket.“

„Bocsánat, Istenem ! — kiálta Margit — bocsáss meg hálátlanságomért !“ — S ezekután olvassa :

„Fölemeltem szemeim a hegy felé, honnan segítséget várok...“

Hirtelen világosság hatotta át elméjét : visszaemlékezék a napra, melyen, mint gyermek, látta Karmel hegyén, mint veszik el atyjától az arabok a drága ereklyét, melyhez csatolva volt

fele a képnek is. A szavak „Fölemelem szemeim a hegy felé, honnan segítséget várok“ mennyei sugalatnak tetszésének előtte. Gyakran forgott eszében a jeruzsalembei menetel, most ugytet-szék, mintha Isten sugalná azt, hogy odamenjen s atyja tisztaságát napfényre hozza. Erősen remélte, hogy föltalálja az ereklyét, hogy Isten küldi, s e küldetés megerősítését tovább keresé a zsol-tárban.

„Isten házába megyünk — mondá a szent könyv — majd megállapodnak lábaink kapuidnál, oh Jeruzsalem! Jeruzsalem egy ujon épült város, odamennek föl a néposztályok Izrael törvénye szerint Isten nevének hálákat adni.“

„Istenem! — kiáltá Margit térdre borulva — elmegyek Jeruzsalembe; támogatni fog azon isteni remény, melyet most szívembe vés-tél. Segítséged esdeni elmegyek szentsirodhoz; atyám nevében neked hálát adandok, s vissza-helyezem testvéremet ősei örökségébe.“

E naptól kezdve Margit erős és bátor lőn; életét a remény sugarai táplálták. Szándékát el nem hallgathatta a jó lelkész előtt, ki annyiszor segíté már jó tanácsaival, de ki most őt tervéről

lebeszélni törekedett, okul adván az egyedüli utazás nehézségeit. Margit a lelkész ellenvetésére nem jött zavarba, s állhatatosan csak arra kérte: áldaná meg szándékát, melyet Isten sugalt neki. De a jó atya nem akará kívánságát teljesíteni, míg Istentől őmaga tanácsot nem kér. Margit egész engedelmességgel kész volt várakozni, s kéré az Istent, nyilvánítaná ki akaratát.

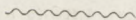
Eközben azonban lelkiatyja, ki szándékában akadályozta, meghalt, és ez eseményt úgy tekinté Margit, mint bizonyos jelét annak, hogy Isten csakugyan azt akarja, hogy Jeruzsalembe menjen. Azért ezentul nem gondolkozott egyébről, mint eszközökről a Jeruzsalembe való menetelre; végre csakugyan a többi utasokhoz csatlakozott.

Nem követjük Margitot hosszú és veszélyes utain; neme és koránál fogva nagy szüksége volt bátorság, erő, isteni kegyelemre s főkép a keblében megfogamzott reményre. E remény vezérlé, szüntelen mutatva a kitűzött célt. Gyakran a hosszas gyaloglás után lábai feltörtek, kisebesedtek s ereje elhagyá. És mennyit szenvedett, midőn gyakran elüzetett azoktól, kiktől

szállást kért; vagy midőn egy falat kenyeret volt kérni kénytelen, hogy életét föntarthassa!

Margit szerénysége és félnék természeté miatt sok nélkülözést szenvedett, gyakran ki is gunyoltatott; míg a bátrabb zarándokok sok kedvezményben részesültek. Ha szive vagy női méltósága megsértetett, templomba vonult s az oltár lábainál kitartásért könyörge, és a szent Szüztől kért szelidséget s béketürést, mely két erény oly szükséges egy nőnek!

Hagyjuk Margitot, hite és reményétől vezetve, egyegy lépéssel közelebb jutni a szentföldhöz; mi vessünk egy pillantást keletnek mult és jelen állapotára.

X.

Elmélkedés.

Üdvözöllek kelet! te áldott föld, hová Isten az emberi nem Megváltójának bölcejét helyezé. Üdvözöllek éden virágos bokrai, Eufkrat termékeny s viruló partjai! te láttad első szüleink boldogságát, de láttad engedetlenségöket, láttad a szigoru büntetést is! Haragos szavait hallván az Urnak, megreszketél. —

Nem volt elég a bünös emberre a boldogság földéröli számüzetés; még más átoknak is kelle érni öt.

„Látván Isten, hogy fölötte nagy az emberek gonoszsága a földön, és szivök minden gondolatja szünet nélkül csak a rosra törekedik: megbáná, hogy embert teremtett s mondá: el-törlöm az embert, kit teremték, a föld színéröl.“

„És lőn záporosó negyven nap és negyven éjjel, s a vizek a földön a legmagasabb hegyeket is elboriták.“

Az általános veszedelemből egyedül Noe és családja szabadult meg, bemenekülve a bárkába, melyet Isten szavára építének. S nemis szálltak ki abból előbb, míg a hirhozó galamb zöldággal vissza nem tért hozzájuk. De talán a vizözön után Noe maradéki jámborabbak lettek atyáiknál? Korántsem! és azért Isten rabságba hajtá őket, hogy magukba szálljanak: az egyiptomiak halma egész súlyával nehezült reájok. Végre megeléglé Isten a büntetést, fiainak szolgaságán könyörült, s az átkot elnyomóikra háritja. Meghíja Mózeset, mondván :

„Jer, Fáraóhoz küldelek téged, hogy népeimet, Izrael fiait, Egyiptomból kivezessed.“

Az ég rettenetes csapásai nehezülnek Fáraóra, míg Isten népe látja maga előtt kettényilni a vörös tengert; látja mint vezeti őket tüzes oszlop éjjel a pusztában, s mint mérsékli nappal gyöngye felhő a nap égető hevét.

Szerencsés nép, mely iránt Isten ily szere-

tettel viseltetik! szerencsétlen nép, mely ily jótéteményekről megfélekedzik!

Az elégtelenség csakhamar kitört a pusztában. — Hiu és könnyelmű emberek, hová tértek? — a bálványok oltárához! Hogyan, nem tekintitek az istenségnek reátok nyomott bélyegét?

Mózes, a megvetett Isten követe, szent haragra lobbanva, széttöri a törvény tábláit, s Izrael fiai ezrenként hálnak el nyomorun, míg megrendülve porba nem hullanak Jehova előtt, és Ő, mint szerető atya, ismét fiainak fogadja őket. Népet kezénél fogva vezeti a pusztákon keresztül, s majd forrást nyit szomszéd enyhítésére, majd mannát küld táplálékaul.

Az ígéret földje szemökbe tűnik egész szépségében, és várja őket, mint az új jegyes kedvesét. Jerikó falai halomra dőlnek Isten választott népe előtt; a nemzetek, mint a viasz, elolvadnak. Józsué szavára a nap megáll; Izrael győzött, — miként megígérte az Ur.

A próféták dicsőséget hirdetnek; a királyok trónjoknak tiszteletet szereznek; a vezérek rendezik harcosaikat, — Jeruzsalem, mint hajnalcsillag, dicsőségben fénylik.

Jeruzsalem keblében föltámad az igaz Isten temploma, azon Istené, ki népeért annyi csodát tőn! Arany, márvány, drágakövek fénylenek mindenütt; édes illat, és édes énekek között áldozatok mutattatnak be. — S a Mindenható egy perenyi örömet érez.

Dávid, Salamon Isten törvénye szerénti királyok valának; utánok, hajh! istentelen fedelmek következének, s az ég villámait büszke s gonosz fejökre vonák!

Halljátok Illés, Elizeus, Jeremiás, Jónás s Izaiás szavait:

„Térjete meg!“ mondják, s ti siketek vagytok szavaikra? Az idegenek fegyvere, a szolgáltság láncai s a száműzetés könyei megtaníthattak, hogy Istenetek igaz és hatalmas. Isten a valódi jó: hallotta panaszaitok, imáitokat, s megláttátok Jeruzsalemét! Ezekiás, Manasszes, Joziás ujjá teremték nektek Salamon országát; de valamint a pusztának szele elhervasztja a mezők virágait: úgy a vétek és esküszegés eltemetik boldogságotokat. . . . Idegenek járma alá kerültek! —

Hetven évi rabszolgaság után Isten haragját szünteti, szívéhez beszél Cirusnak, s Cirus

a választott népnek hazát ad, templomát föl-
építi.

„Föl, Sion, föl! öltözzél erősségedbe; öltözzél dicsőséged köntösébe!“

„Rázd le magadról a port, kelj föl oh Jeruzsalem! megoldatnak nyakad kötelei Sionnak fogságban szenvedő leánya!“

„Istennek városa, Jeruzsalem! fényes világossággal fogsz tündöklenni, s a föld minden határai imádnak téged.“

„A nemzetek messziről hozzád jönnek, s ajándékokat hozván, benned imádják az Urat, és földedet szentnek tartani fogják.“

„Mert a nagy nevet fogják segítségül híni tebenned.“

„És minden nemzetek meglátják a Megváltót, ki Istenhez vezérel minket.“

Judás nemzetsége áldott a nemzetségek között: kebléből születik Izrael szabadítója. Isten megigéré profétái által: „az asszonytól születik a gyermek, ki megtöri a kigyó fejét.“

S Judásnak e sarjadéka, Dávid királynak e várvavárt fia, köztetek van! Templomaitokban zavarba hozza tndományával bölseiteket, jósága

bocsánatot ad a bűnösöknek, vigasztalja a szomorut, segíti a szegényt, isteni erejével betegeket gyógyít, halottakat támaszt — — Csodáit látva, nem tértek-e hozzá ?

„E népnek, mint a bálványoknak, vannak füleik, de nem hallanak ; vannak szemeik, de nem látnak.“

És ez megtörtént, hogy beteljesedjék a jövendölés : „E világban vala, s bár a világ is őáltala lett, de a világ őt meg nem ismeré. Tulajdonába jöve, s övéi őt be nem fogadják.“

A nap elsötétül, a föld megrendül, a halottak sirjaikból föltámadnak, az egész természet reszketve megindul : egy Isten, ki az emberek üdveért testet ölte, atyjának ajánlja lelkét!.... A hallatlan áldozat, a szeretet e nagy műve, a megfoghatatlan titok — beteljesedett!

„Beteljesedett! S lehajtván fejét, kiadá lelkét.“

Ez Igaznak véréből egy vallás született, mely vallás megtanítja a világot hinni, megbocsátani és szeretni. — A vétectől elvakított emberek e hit terjedésének hasztalan állnak ellene : győz a hit üldözés, tűz és kinzó eszközö-

kön, s a világ egyik részétől a másikig terjed, de bölcsője, Jeruzsalem, a hitetlenektől földulatik!

Jeruzsalem, átkozott város! vétkeid bélyege ott ég homlokodon, fiaid megvettetve, szét vannak szórva a földön. — Az angyal irtó fegyvere, a lerombolt templom, s a szétdult város nem nyitják föl szemeiteket? — Az istengyilkos nép dühe és büszkeségében az ég ellen tör, s azon Istent hija segítségül, kit megfeszített! — —

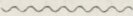
Mily zivatar az nyugaton? honnét e porfelhő, mely elfödi a láthatárt? Európa jön ott fegyveresen visszaszerezni Jézus drága sirját! Fénylenek a fegyverek, tombolnak a mének, inog a föld a harcosok terhe alatt, szellő lengeti a szentkereszt zászlaját, és fölhangzanak a szavak: „Ha Isten is ugyanak, a félhold megtörve, a kereszt lábaihoz hajlik!“

Jeruzsalem letörli könyeit s fölemeli büszke homlokát. Sion leánya kiszabadul a fogságból, s Istennek hálaéneket zeng. Erősíti falait, homlokát gyémánttal ékesíti, és fölteszi koronáját — a keresztény koronát! —

Oh, mivé lett e dicsőség! Az ígéret és szere-

tet földje puszta rom, kebele terméketlen, mert Isten elhagyá örökre.

Menjetek, új világ fiai, menjetek könyezni a megholt Jeruzsalem fölött! Hasztalan iparkodtok fölmelegíteni csókjaitokkal: Isten mondá Jairus leányának: „Kelj föl és járj!” de azon Isten nem tér vissza többé — csak az ítélet napján!

XI.

Margit a szentföldre érkezik.

A keresztesek bátorsága s buzgalma ujjá szülte Jeruzsalemét, de csakhamar ismét fenyegetve volt a hitetlenektől, kik elfeledék a keresztes hadak által szenvedett vereségeiket, s összeseregelvén, nyugtalankodni kezdettek.

Míg a keresztény fejedelmeket csak a kereszténység ügye foglalkodtatta, nem volt mit félniök az ellenségtől; de mihamar önhasznuk keresésébe merülve, kapzsiságuk büntetéseül elhagyattak Istentől, s lassankint elveszték a harcokban nyert előnyt. Kitört az egymás elleni vad gyűlölet, s a hitetlen s barbár keletiek busásan fizették vissza a szenvedett vereséget. A keresztényektől minden várost visszafoglaltak, s a szerencsétlen elfogottak megölettek vagy

rabszolgaságra hurcoltattak. És itt nem csak saját mostoha sorsukat fájlalták, hanem még nagyobb fájdalommal tölté el szívöket közelgő pusztulása azon földnek, melynek megszerzése oly sok véráldozatba került.

A keleti keresztények véginségökben ismét a nyugatiakhoz folyamodtak segedelemért. Szent Bernát, apát, új kereszteshadakat szervez, s Európa is megindul megható szavainak hallatára. Számptalan csapat indult a szentföldre: VII. Lajos vezérelte a francia csapatokat; Konrád, német császár a németek élén állott; a havasok s Rajna partjainak lakói Lombard és Piemont népeivel Maurien grófot követték, ki VII. Lajos nagybátyja volt; a Flammingok gróf Thierri csapataival egyesültek; Angolország is a szent ügy érdekében nagyszámu csapatot küldött keletre.

E roppant sereg, melynek léptei alatt megrendült a föld, s mely maga után egetverő porfelleget hagyott, nem ért el Palesztinába.

A német csapatok, Manó görög császár birodalmán átutazva, áldozatai lettek e hütelen fejedelem eselszövényének. Tévutra vezettetének

a kalauzok által a pusztákban, és kis Ázsia hegyei között éhség, szomjuság s nyomoruságtól veszttek el; kik pedig ezektől megszabadultak, a törökök által koncoltattak föl. Egyedül Konrád császár, mintegy csoda által menekülve meg a mindenféle nyomorból, érkezett meg seregének kis részével.

Szintén ily szerencsétlen volt VII. Lajos is. A hosszú utazás viszontagsága, betegség s éhség által megrongálva érte el utazása célját.

A szentföldre indult sereg mintegy három negyedrészt veszte el az utban. A hitetlenek a keresztények nyomorát látva, nekibátorodtak, s nehány csata után több várost el is foglaltak.

A franciák királya nemesak elpusztítva találta Palesztinát a törököktől, de a keresztieshadak vezéreinek önkényeskedése által elnyomva is. Ezek városokat keritettek hatalmukba, egymással folyvást civakodtak, s darabokra szaggatták a szegény országot. Lajos haraggal tért vissza, boszankodván, hogy ki nem békithette őket, de leginkább azért, hogy Jeruzsalem megszabadítására mit sem tehetett.

A történet megbélyegzi a keresztieseket,

hogy inkább önhasznukat keresék, mint azon népét, melynek védelmére siettek.

E szerencsétlen hadjárat után Jeruzsalem, alávetve a visszavonás ördögének, negyven évig meg nem erősödhetett. A törökök, kapva a keresztények egyenetlensége és szerencsétlenségén, hol egy, hol más oldalról támadák meg őket. És a keresztések minden bátorságuk mellet sem válnak képesek a nagyszámu sokaságnak ellenállni, annál is kevesbbé, mert harci szerencsájök változandó, s csak pillanatnyi volt a hitetlenek fölött. Hasztalan hitták most nyugati testvéreiket segítségre, azok nyomoraik szavára siketek maradtak. Nemis esoda : minden család atyát vagy testvért siratott, s kik tüzhelyeikhez visszatértek, szomorú szívvél beszélték el szenvedéseiket, s könyeket hullattak keleti testvéreik szerencsétlen és mégis orvosolhatatlan sorsán.

Ezalatt keleten a törökök részéről új harc-készületek tétettek, melyek végpusztulással fenyegeték a keresztények által alkotott államot a szentvárossal együtt.

Jeruzsalem koronája negyedik Baldouin fejére jutott. E gyöngé, s beteges király irigy

szemmel nézte mindazokat, kik a kormányzásban segítői valának; mindenkiről azt hívé, hogy hatalomra vágó, s eltávolította a kormánytól azokat is, kik az államnak szolgálhattak volna.

Ez időben Nurredin fia, Málek-Sale, Damaskus zultánja, egy volt azok közül, kik a keleti keresztények meggyöngítésén legerélyesebben működtek. E Baldouinnal hasonkoru, s mint ő, beteges fejedelem, sokaktól környeztetett, kik a hatalom fölött versenyezve, nevében kormányoztak. Egyedül Saladin, Nurredin alatt egyiptomi győzelmeiről nevezetes hadvezér, karolta föl igazán a gyöngé fejedelem ügyét. Ez Damaskusba hivatván, csakhamar Sziria minden városát elfoglalta a keresztényektől, s Palesztinát fenyegette.

Baldouin összeszedve lovasait a szentkereszt zászlaja alatt Askalonába ment. A harcosok Istentől gyámolítva, csodákat műveltek, s úgy tetszett, mintha a gyilkoló angyal követné lépeteiket, — Saladin visszanyomatva, a pusztába menekült.

A keresztényeknek e nagyszerű győzelem, ha föl tudták volna használni, nagy előnyükre

szolgálhatott volna, s nem lett volna sorsuknak oly szomorú kimenetele.—Saladin később boszút állott, elfoglalván Gvádó várát, mely Galilea védbástyája volt.

Baldouint, ki szüntelen gyöngélkedett, Saladin hadjáratai megrettenték, s a kormányzást lusignanoi Guidora bizta, kit kedvessége s jó szívénel fogva kegyelt, s kinek nejül saját testvérét, Sibillát, adá. De e fejedelem nem birt magas állásához megkivántató tulajdanokkal, s nem volt bátorsága Saladinnak ellenállani, miértis Baldouin haragra gyulva, megfosztá Guidót a kormányzástól, s ötödik Baldouint, Sibillának első házasságából született fiát, koronáztatta meg. —

E választás után Baldouin meghalt, s nemsokára a gyermekkirály is elmozdított a trónról. Sibilla, mint anya, királynéi jogát használva, a koronát férjének, lusignanoi Guidonak adta.

E hír zavart s egyenetlenséget szült a keresztesek között: a nemesek királyul a tizenhat éves fiatal Baldouint akarák választani, de ez az állás nehézségeitől megrettenve, a koronát visszautasítá. Végre lusignanoi Guido elfogad-

hatta népe hódolatát, bár Palesztina nemesei azt akkorseem a legjobb indulattal tevék.

A dolgok e folyása alatt Saladinnal fegyverszünet kötöttetett, de amely jogtalanul fölbontott castiglioni Rináld — a keresztések egyik fővezére által, ki megtámadá a Medina s Mekkába utazó törökök gazdag karavánait. — Saladin emiatt bosszura gyult, s összeszedve csapatait rettenetes sereggel jött a keresztények ellen, és megesküdt Mahomedre, hogy meg nem nyugszik, míg Jeruzsalemét föl nem dulja.

Ily állapotban volt Palesztina, midőn Margit reményétől vezettetve, lábait azon földre tevé, hol gyermeksége boldog éveit tölté. Ugy ohajtotta meglátogatni azon szent helyeket, hol a jatos szüleitől vallásunk titkait szívébe szíttá; ugy szeretett volna már imádkozni Krisztus sirja fölött, és a jászolynál, hova Mária a megszületett kis Jézust helyezé!

XII.

A vértanuk.

Ezer száz nyolevanhetedik év tavaszán Margit a többi zarándokokkal együtt közeledett a Karmel-hegy tövénél fekvő kikötőhöz, Kaifáshoz.

Saladin hire egész keleten elterjedt, s haragja castiglioni Rináld árulásaért rettegéssel tölté el Kaifás népeit. Amint pedig közeledett Saladin, a nép- és pénzhiányban szenvedő szegény Palesztina majdnem kétségbeesett, mert nem számithatott fejedelmei védelmére, kik önzésök, s nagyravágásuk miatt örökös meghasonlásban éltek egymással.

E szomoru hir lehangolta a zarándokokat is, s attól tartva, nehogy a csatározás jeruzsalmi utjokban akadályozza, sietve utaztak. Margit egyedül látogatta meg a próféták bar-

langjait; kérdezősködött a szerzeteseknél, bejárta az egész vidéket, hogy valamikép nyomára jöjjön azon szekrénynek, melyet szüleitől az arab utonállók elraboltak, — de hasztalan! A legöregebb szerzetesek emlékeztek ugyan az ajándékozott ereklyére, de hogy avval mi történt? meg nem tudták mondani.

De Margit e hasztalan keresés s kérdezősködés után sem szűnt meg remélni. Tudta, hogy a szentföldön közelebb van Istenhez, miértis gyakorta ismételte könyvéből a koronás prófétának ama szavait :

„Kerestem Istent szenvedéseim napjaiban, hozzá emelém kezeimet éjjeli óráimban, s reményem meg nem hiusult.“

„Lelkem került minden vigadozást; Istenről elmélkedve megtelt örömmel.“

„Az én dicsőségem s biztosságom benne van; az én támaszom és reményem, Isten.“

Margit erős bizalommal remélte, hogy Isten nyujtani fog neki eszközt, melylyel atyja emlékének tiszteletét visszaszerezheti, és azért másra nemis volt gondja, mint ajtatosan összejárni a jeruzsalemi utban levő szent helyeket.

Názáretben nyomort és rémülést talált. A falvak népei a városba menekülve, szüntelen kiáltozák „a mohamedánok!” Toborzók jártak az utcákon, fönhangon ismételve : „Názáret fiai! fegyverkezzetek föl az igaz názáreti városának védelmére!” . . . S valóban, közeledett egy csapat török lovasság Saladin fiának vezérlete alatt. A templárok s betegápolók, hallva a veszedelmet, fegyvert ragadtak, készen a csatára. Összegyűlt vagy harminc lovas, kikhez mintegy három—négy-száznyi gyalogság csatlakozott. És e maroknyi nép nem habozott szembeszállni a törökökkel, kiknek száma mintegy hét ezerre rugott. Megkezdődött a csata; a keresztések csodákat vittek véghez. Maile Jakab, a templárok vezére, rettenetes Jézus védelmében, egy fehér lovon ülve, halottakból támadt halmok közül kormányzá a sereget, s bár mindenfelől körül volt már véve, magát megadni mégsem akarta. A mén, melyen ült, fáradságtól kimerülve összerogyott s lovagját maga alá temeté; de a félelmet nem ismerő vezér újra fölemelkedik, vér és portól boritva harcol tovább, végre nyilak záporától érve — elesik, — és még akkor is küzd. A mohamedánok azt

hivék róla, hogy Szent-György, ki az égből szállott alá a keresztények segítségére. Halála után a törökök, erejét csodálva, tisztelettel közeledtek ezernyi sebbel borított hullájához, vérét lemosták s ruházatát, darabokra osztva, talizmánként magukkal vivék.

A szelid Margit először volt életében szemtanuja a harc rettenetességeinek; — mily kínokat állott ki! Meg nem fogható, mily szellem késztheti az embereket egymás gyilkolására. Neki akkor mindegy volt, bármelyik rész győz is; ő csak arra kérte az Istent, hogy szüntesse meg a mészárlást.

Több zarándokkal együtt a város közelében fekvő hegyre menekült, mely a csatatérrel épen szemben állott. — A napot imádság s könyvek között tölté, s midőn a csatatérről mindenki elvonult, néhányadmagával a harc-térre ment, hogy ott a még pihegő sebesülteknek életet nyujtsanak, sebeiket bekössék s az iszonyat helyéről eltávolítsák. Viradtig munkálkodtak és kegyeletes munkájokban egy percig sem zavarták meg a hitetlenek; — de hisz ők szerencséjüknek is tartották volna, ha szenvedhet-

nek azon szent ügyért, melyet oly bátorsággal védtek az elesett vértanuk. E kegyeletet látva a törökök, meg voltak hatva s nem bántották őket, mi több, földöztek a városbóli kimenetelőket.

Margit folytatta utját Jeruzsalem felé. Utjában mindenütt harcokészületekkel találkozott, mert mindenki sietett Jeruzsalem királyának zászlója alá. A városok utcái őrizetlen maradtak, mert otthon csak öregek, nők és gyermekek valának.

Saladin Tiberiadeshez érve, csakhamar elfoglalta a várarkokat. A közeledő veszély látára lusignanoi Guido tripolisi Raimond gróffal, ki ellen elindult, kibékült. Valóban, a keresztesek vezérei a veszély percében, feledve egyenetlenségöket, minden erejüket egyesíték, s a keresztet előlvitetve, mintegy ötvenezernyi sereggel Tiberiades fölszabadítására indultak.

Nem ismételjük, mennyit szenvedtek a keresztények melegség és szomjuságtól; nem ismételjük, hogy míg a rabszolgaság félelme, a szenvedés és halál állhatatosságukat meg nem törte: a kereszt meg nem védhetőse földre sujtá őket, s azt elveszítve, minden bántalmat bárány-szelidséggel tűrtek. E szerencsétlenség a kereszte-

sek minden bátorságát elvevé, — de halljuk a csata részletes leírását egy szemtanutól.

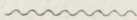
„Ezrenkint érkeztek folyvást a szaracénok, elborítva nyilaikkal a keresztényeket. Accon püspök, ki a Megváltó keresztét vivé, halálosan megsebesített s a szent ereklye vitelét Lidda püspökére bizta. A gyalogság egy dombra vonulva, a szaracénoktól fölkoncoltatott vagy fogásba vitetett... A törökök főereje azt a részt tűzte ki támadási pontul, hol a szentkereszt s Jeruzsalem királya állott. Az ember könyei miatt alig tudja elmondani körülményesen e nap gyászos kimenetelét. A szentkereszt Lidda püspökével, a királylyal s annak testvérével együtt az ellen hatalmába esett; a templárok mind vagy megölettek vagy elfogattak... Ekép alázta meg Isten az ő népét, haragját utósó csöppig kiöntvén reájok.“

E rettenetes mészárlás után azt hitte volna az ember, hogy egy kereszties sem került élve az ellenség hatalmába; míg a véres nap után, látva a foglyok nagy számát, azt kelle hinni, hogy ki sem esett el a csatatéren. Nem volt elegendő kötél a szolgaságra hurcolt harcosok

összefűzésére. Lehető látni negyven lovast is egy kötélre fűzve, s hogy kétszáz fogoly egy embertől őriztetik. Szóval, oly nagy volt a foglyok száma, hogy — egy akkori arab szavaiként — el nem adhaták őket, s egypár lábbeliért egy keresztény lovag adatott cserébe.

Saladin győzelme mámorában a keresztény lovasság nagy részét szemei előtt kivégeztette, s a keresztények vértanui bátorsággal fogadták a halált.

Tiberias elveszett, Jeruzsalem királya s a fővezérek fogságban, s mi legszomorubb, a Megváltó keresztje is az ellen kezei között. Minden odamutatott, hogy a harcnak gyászos kimenetele lesz. Saladin, Tiberiades falai alatt megtörvén az addig győzedelmes keresztényeket, többé akadályra nem talált, s egyenesen Jeruzsalemnek tartott, elfoglalva az utjába eső városokat.

XIII.

Az amazon.

E szerencsétlen események alatt Margit egyedül, gyalog, kerülve a katonák által elfoglalt utakat, végre megérkezett Jeruzsalembe, hová a tiberiási szerencsétlenség hire még el nem jutott.

Az öröm, hogy minden lépten gyermekkorának egy édes emlékét találja, s a remény, hogy meglátja a helyeket, hol édesanyja Jézus és Mária nevének kiejtésére tanította, enyhíték szivében a názáreti vérontás fájdalmas emlékét. A csodálatos város mély és magasztos elmélkedésre ragadá.

Elkezdé a szent helyek látogatását kegyelet s isteni szeretettel megtelt kebellet. Bejárta a fájdalmas utat, melyen Üdvözítőnk Pilátus házá-
tól Kalvaria hegyére ment; megnézte a helyet,

hol Jézus megostoroztatott, tövissel koronáztatott s a gyalázat ruhájába öltöztetve a zsidóknak bemutatott: „Ime az ember — mondá a bíró — míg az elvakult sokaság kiáltozá: „Feszítsd meg!“ És Pilátus, nem birva ellenállani a böszültek kivánságának, elég gyöngé volt mondani: „Vigyétek és feszítsétek meg — én bünt nem találok benne.“ — Tovább a hely, hol Mária a kereszt sulya alatt roskadozó fiával találkozik, s Jézus isteni fönséggel tekintve rá, gyöngéd szavakkal üdvözli anyját. Oh, Mária! anyai szived meg nem bírja fiad e tekintetét s elalélva a földre hanyatlottál. E helyen a kegyelet templomot épített a fájdalmas anya emlékére. — Az utca torkolatánál, mely a Kalvariára vezet, Jézus a siránkozó asszonyokkal találkozik s hozzájuk fordulva mondja: „Jeruzsalem leányai! ne sirassatok engem, hanem magatokat és fiaitokat sirassátok.“ — Távolabb fölhalálja Veronika házáat, s nem nézheti fájdalmas megindulás nélkül a helyet, hol a buzgó nő kendőjével letörülte Jézus isteni arcáról a vér és köpések foltjait. Mint irigylé szerencsáját annak, ki enyhet nyújthatott az annyira üldözött nagy szenvedőnek! — Margit

e helyeken csak lassan, csöndesen haladt, mintha kereste volna a Megváltó véres nyomait. — Fölérve a Golgotára könyezve, égő szeretettel csókolta a szentsír köveit, s Alleluját énekelt a föltámadás szentélyében.

Meglátogatta a zárdát, mely Anna, próféta-asszony házának romjai fölött épült, s mely Sion tövénél fekszik, közel Dávid tornyához.

Látta a helyet, hol a Megváltó megjelent Magdolnának, anyjának Máriának, és Mária Salomenak.

Látta a Simeon háza fölött emeltetett templomot, hol Magdolna megvallá bűneit, s Jézus lábait könyeivel mosogatta.

Megnézte a kápolnát, hol, míg a szentkeresztet keresék, Szent-Ilona imádkozott, s hol a szentkereszt, a töviskorona és a lándzsa mai napig tiszteltetik.

Fölmerült előtte az olajfák hegye, hol Jézus a fák árnyaiban szomorkodott. Margit szintén a földre borult, könyeivel öntözvén a helyet, melyen az emberi nem áldozata vért izzadott. A buzgó zarándoknő minden lépten Jézus, Mária, s az apostolok nyomdokait találta.

Az olajfák közelében Siloa forrás, hol Jézus a vaknak szemevilágát visszaadta, s hol a sirban fekvő Lázárnak mondá: „Lázár, kelj föl!”

Bement Jairus házába, honnat Üdvöztőnk a meghalt leányt környező trombitásokat kiutasítá, mondván: „Nem halt meg a leány, csak aluszik;” — s kezénél megfogva mondá neki: „Kelj föl!” s a leány azonnal fölnyitá szemeit és fölkel.

Ott volt a Sion hegye, hol Jézus az utósó vacsorakor ez oltári Szentséget szerezte, s hol a Szentlélek az apostolokra szállott. —

Margit naponkint folytatta szent látogatásait s az emlékteljes helyeken naponkint elmélkedett a szeretet, a béketűrés s a szelidség Istenéről, és uj erőt nyert szenvedései elviselésére.

„Egy reggel, a szentsirtól visszatérve, néhány hamuval behintett keresztény ajkairól e siralmas hangokat hallá: „Tiberiás városa bevéve, Jeruzsalem királya Saladinnál fogságban, s a szentkereszt a hitetlenek birtokában!” E hirre minden oldalról fájdalmas kiáltások kelnek s a sokaság jajgatva ruháit tépi. A templomok megtelnek, a papok gyászos hangokon

elkezdik a bűnbánat zsoltárait s a nép velök együtt mellét veri. Bekövetkezik az éj is, de ők csak imádkoznak, hivén, hogy Isten könyeikre megindul. Eljő a reggel is, ah, de csak azért, hogy egész valójában megmutassa nekik nyomoraikat. Lovagok érkeznek, kik a veszélyből megmenekülhetének, s elbeszélésök által a népet kétségbeejtik. — Mit teszünk, ha Saladin megérkezik? Hogyan áll neki ellen a szentváros király, vezér s harcosok nélkül? Megnyitja talán kapuit Isten ellenségei előtt, hogy megfertőztessék Krisztus templomát? Oh, nem! inkább haljunk meg! És a várost egy óriási hang futja be: „Fegyvert, és vezért!”

Minden percben újabb nyomor hire érkezik, hogy még nagyítsa a félelmet. Saladin tábora ellenállásra sehol sem talál, s Jeruzsalem halani fogja nemsokára ellensége lépteinek moráját.

Sibilla, Jeruzsalem királynéja, kétségbeesett helyzetében is meg akarja tartani fogoly férje számára a koronát és a szentvárost, miértis a papokat és a népet fölhíja, hogy válaszszanak vezért. Baleano Ibelin, ismert régi bajnok, ki Tiberiás alól megmenekült, s erélye és tapasztalása ál-

tal megnyeré a nép bizalmát, vezérül választatik. Az új vezér rögtön hozzáfog az erődök javításához, Jeruzsalem új bajnokait gyakorolja, s tisztek hiányát a lovasságból pótolja. Minden keresztény fegyverben s harckészen áll, és megesküszik, hogy Krisztus szent ügyeért vérét ontja. A hadi költségek födőzésére nem levén elegendő pénz: kifosztattak a templomok, és a nép Saladin-tóli félelmében botránkozás nélkül nézte, mint változik pénzzé a szentsír kápolnáját ékesítő drága érc.

Saladin közeledvén, magához hivatá a város főbjeit s mondá nekik: „Tudom, hogy Jeruzsalem Isten városa, nem akarom azt vérontással megfertőztetni; adjátok föl s én földdel és kincseim egy részével ajándékozlak meg titeket.“ „Nem alkuszunk — felelék a követek — nem adhatjuk át a várost, melyben Istenünk meghalt, annál kevésbbé akarjuk azt eladni.“ Saladin e szavakra haragra gyult s megesküdütt az Alkoránra, hogy boszut áll a keresztényeken s lerombolja Jeruzsalem tornyait és falait.

A megtámadott szentváros erősen védte magát. Minden lakója harcolt, maguk a nők

kivetkőzve nemők gyöngeségéből, nemcsak köveket hordtak a falakra s ápták a sebesülteket, de még harcoltak is.

A szelid és félénk Margit, ki a názáreti csata alatt a keresztényekért csakugy imádkozott, mint a törökökért, Isten városát veszélyben látva, többé nem volt a régi. A gondolat, hogy az Isten lábnyomaitól megszentelt helyek az ellenség által megfertőztetnek, hogy a keresztény vallás védői a pogányoktól megöletnek vagy rabszolgaságra hurcoltatnak, bátorságot és erőt öntének belé. Kiment ő is a falakra és segíté a bajnokokat; ha pedig csüggedni látta őket, elmondá lelkesítésökre, hogy Isten látja küzdelmeiket s ha elesnek, vértanui korona vár reájok.

Saladin elhatározta a várost mindenáron elfoglalni, s azért a falak északi része alá tüzaknát ásatott. Kirohantak ugyan a legbátrabb keresztények, hogy az ostromlók gépeit elvegyék, s munkálataikat megakadályozzák, — csodákat műveltek, de nem voltak képesek megszüntetni az ostromkészületeket: visszaverettek. Kétségbeesés szállotta meg ekkor a lakosokat, a katonák

elcsüggedtek, s ahelyett, hogy fegyvert ragadtak volna, a templomokba menekültek.

Margit látván egy csapat harcost, kik elhagyják a falakat, s a templom felé tartának, utjokat állotta, s mondá nekik: „Hová mentek vitézek? győzedelmeskedtetek talán az ellenen, s hálát adni siettek az Urnak? — A város még veszélyben forog, imádkozzatok — de a harctéren.“ „Kik Istenben biznak, erősek, mint Sion hegye; ki Jeruzsalembe lakik, az nem fél soha.“ — S egy katona kezéből kivevén a kardot, föltartá azt, mint egy keresztet, s a falak felé indult. Mindnyájan követék, viszhangozva a próféta főnebbi szavait, melyek bátorságot öntének szivökbe, s engedelmességet esküdtnék Margitnak. — Margit ezután el nem hagyá a falakat; harci gyakorlatlanságát bátorsága pótolá, s lelkes példája fölleskíté azokat is, kiket előbb a félelem gyávákká tett.

Margit tizenöt napig minden katonai foglalkozást teljesített. Harciasan öltözve, sisak és páncéllal fődve, nagy ügyességgel küzdött mindenütt. Megindult ugyan a patakkint folyó vér látásán, palástolta mindazáltal gyöngeségét, s

szívének fájalmát. A harcosok többé nem pihen-
tek, Margit velök volt mindenütt; majd mint pa-
rancsnok, csatába vezérelve őket; majd mint
fegyvernők, köveket és fegyvert szolgáltatva
kézhez; majd mint irgalmas néne, ápolva a sebe-
sülteket, s az eget mutatva a haldoklóknak.

Amint egyszer a fáradtaknak itallal szolgálna,
egy malomkő-nagyságu szikla közelében esett le
s megsérté annyira, hogy vére folyni kezdett.
Ereje nem felevén meg bátorságának, elbukott,
mire el akarák távolítani ápolás végett.

„Nem — mondá ő — még nem haltam
meg!“ S a kődarabhoz támaszkodva, bátran
nyujtá karját a bekötésre.—

Egy keresztes közeledni látván a falak alatt
az ostromlókat, kétségbeesve mondá neki: „Hal-
lod? győzelmet énekelnek!“ Győzelmet? ha-
zudsz, mert még mi lábainkon állunk. A szent-
írás mondja: „Egy közölünk tizet megszalaszt, s
tiz tizezeret futásra kényszerít.“ — —

A keresztesek hősi bátorsága s ellenállása
dacára Jeruzsalem még naplemente előtt az
ellen kezeibe esett, miután nyolcvannyolc évig
birták a keresztények.

A hódító, váltságdíj mellett, meghagyá a lakosok életét, a férfiakra tiz — a nőkre öt — s a gyermekekre két aranyat vetve ki; kik magukat meg nem válthaták, fogságban maradtak.

A harcosoknak megengedettett negyven nap alatt Jeruzsalemét elhagyni, s Tirus vagy Tripolisba vonulni.

E föltételek a keresztényektől elejénte örömmel fogadtattak, de amint közelgett a nap, melyen Jeruzsalemét el kelle hagyniok, alig birtak megválni a szent helyektől. Könyeikkel öntözék Jézus Krisztus sirját, fájlalva, hogy védelmében meg nem tudtak halni; sirva néztek a Kalvariára s a templomokra, melyeket többé nem látandanak; könyeikkel öntözék az utat, merre mentek s átkozák egyeneltenségekét. Kik pedig a váltságdíjat le nem fizetheték, majdnem kétségbeestek. — E siralmas percekben nagy volt a ragaszkodás azon valláshoz, melynek parancsait mindenkor meg nem tartották; fájt most szivöknek, jobban fájt saját szerencsétlenségöknél, hogy a szent dolgok iránt gyakran tiszteletlenek valának. — A templárok egyházáról levették a törökök a szentkeresztet, s győzelmi jelül az utcákon

hordozák, mit látva a keresztények, boszus kiáltásokra fakadtak, s a fegyvertelen Jeruzsalem csaknem föllázadt hóditói ellen.

Végre elérkezett a szomoru nap, melyen minden kereszténynek el kelle hagyni Jeruzsalemét. A város kapui, Dávidén kívül, mind bezárattak. Saladin trónon ülve nézé a levert nép kivonulását. Első volt a patriarka magával vivén a szent edényeket, s a szentsir ékességeit; utána jött Jeruzsalem királynéja főurak és lovasoktól kísérvé. A fejedelemtől asszonyok követték, jajgatások között vivén gyermekeiket karjaikon; majd Saladin lábaihoz borultak, hogy testvéreik, férjeik részére kegyelmet esdjenek. A könyeiken megindult zultán sok szerencsétlen család iránt részvétet tanusita, s megígérte, hogy szomoru sorsukat enyhíteni fogja.

A váltságdíjt lefizetni nem tudó keresztények között volt Margit is, ki sebe következtében még gyöngélkedett. Amint Saladin meglátta őt páncél és sisakkal fődve, eszébe jutott a hős amazon, ki az ostromlott város falain lelkesíté a katonákat, halált és félelmet szórva a pogányokra.

„Angyal, vagy ördög! — mondá — hogy veheted alá magadat a rabszolgaságnak?”

„Isten akarata, ki megváltásomra nekem aranyat nem adott.”

„Ki önté belé a gyűlöletet Mahomed népe iránt, s ki gyulasztá bátorságodat?”

„Uram, gyűlöletet nem ismerek. Isten e helyen halt meg érettem, s én Istenért föl akartam magamat áldozni. Láttam a kereszt zászlaját ingadozni s elhagyni; azért testvéreimet köréje gyűjtöttem. Isten győzni nem hagyott, — legyen áldott az ő szent neve, legyen meg az ő szent akarata!”

„Leány, — felelte Saladin — bátorságod a váltságdíj; a katonákkal Tirusba mégy, én szabadságod visszaadom. . . .“

Margit Saladin lábaihoz borult, ki őt udvariasan fölemelé.

Saladin nemesen bánt ellenségeivel: a betegápolóknak megengedé, hogy a városban maradjanak s a betegeket gyógyítsák; sok szegény és árva láncait megoldotta, s testvére Malek-Adel két ezer rabszolga helyett kifizette a vált-

ságdíjt. Baleano Ibelin a birtokában maradt pénzt a lakosok megszabadítására fordítá, s annyit kiváltott, hogy tizenhat ezernél több keresztény nem maradt fogságban.

XIV.

A rabszolgaság.

Margit szabadságát visszanyerve, keresztény társaival Tirus felé tartott, mely város még a keresztények hatalmában volt. Sebének megújult fájdalmai azonban nem engedék célját elérni; már Jeruzsálemtől nem messze elmaradt a többiektől néhány jószivü társával, kik a szegény leányt nem akarák egészen magára hagyni.

A törökök, távol vezéröktől, garázdálkodni kezdettek, Margitot és hű társait elfogák, s hogy a hős leányon testvéreik halálát megboszulják, eladák egy fukar kereskedőnek, ki a szegény leányt, nem tekintve gyöngé egészségét, a legnehezebb munkákra kényszeríté.

Margit egész odaengedéssel türte helyzetét. A mily bátor és parancsoló volt Jeruzsálem fa-

lain, oly alázatos és béketűrő most a szolgaságban: Jézus sirján és a Kalvaria hegyén tanult megnyugodni Isten akaratán. — Vad és kiméletlen gazdája boszankodott örökös derültségén s hogy megtörje, a legméltatlanabbul bánt vele; de Margit minden panasz nélkül viselte szomoru helyzetét.

A fáradság és csekély élelem végre meggyöngíték; égető és hosszú volt fölötte a nap, ritka és rövid a nyugalom; szenvedett a naptól szintegy, mint a zivatartól. S midőn minden erejéből kimerülve, a legnehezebb munkákat nem végezhette, ostorral üzetett a dologra. Békével tűrte a verést is, s lelketlen gazdája kétségbe nem ejthette azt, kit Isten támogatott s a remény erősített. A remény, a szenvedések végét jósolva, szólt:

„Megszabadítom a bennem bizókat s védelemzem, mert nevem megismerte.“

„Kiáltani fog s meghallgatom; nyomoraiban velem leszek, megszabadítom s dicsőséggel tetézem.“

Margit Isten ígéreteitől erősítve, benne remélt s a szolgaságban is áldá szent nevét.

Gyertyaszentelő-Boldogasszony napján, hogy

a szüz Anya ünnepét megülhesse, vizsga és kegyetlen gazdája elől elvonta magát. Egyházi ünnepély hiányában a szabad ég alatt, miként az angyalok a betlehemi istálló körül, dicsérte énekével az angyalok királynéját. De embertelen gazdájától, ki előtt a keresztény vallás vétek volt, rajtakapatott s már a legszégyenitőbb büntetést kellett volna kiállania, midőn véletlenül megjelent egy idegen a dühös zsarnok előtt s a szegény rabszolganőt megvenni akarja.

Az idegen egy jótevő s gazdag tirusi volt, ki rég ohajtott fia születése fölötti örömeiben föltette magában, hogy keresztény foglyokat fog kiváltani. E napon véget ért Margit tizenöt hónapi fogsága. A legbensőbb hálával csókolta meg jótevője kezeit s köszönetet mondott Máriának, mint szabadsága visszaadójának. De próbáltatásának vége még el nem érkezett.

Távozva szolgasága helyéről, hogy a katonák figyelmét magáról elvonja, kerülé a járt utakat s nappal elrejtve magát a bokrokban, éjnek idején, egyedül utazék. Minden pénz s uti készület nélkül, csupán öt napra való kenyere volt. Egyszer az erdőben eltéved, bolyong soká s az éhség már

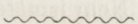
csaknem leverné, ha a remény nem mondaná: „Még egy lépést, Margit!“ . . . A remény az égre mutat, hogy ott van az Isten, a mi legjobb atyánk, ki gyermekei közül senkit sem hagy elveszni. Így föllekesülve tovább halad még más öt napig, gyökerekkel táplálva életét. Az éhség és fáradtság együtt vának ellene, végre a természet is legyőzhetlen akadályt gördít eléje: egy sebes patak kettévágja utját. — Visszatérni nem tud; ha itt marad, a vad állatok áldozatja lesz; lábainál zug a víz — merészkedjék vele szembe szállani. . . . Határozatlansága s bánatában leül a partra, mintegy öntudatlanul előveszi imakönyvét, s im e szavak tűnnek szemébe:

„A halál árnyéka között sem félek, mert te velem vagy Istenem!“

Margit föllekesül, föláll s könyvét a tulsó partra veti „Menj — mondá — drága kincsem, hogy fölताललललल, félelem nélkül lépek a habokba, — bátorságom ismét csak neked köszönöm.“ Evvel a vízbe lép, bátor léptekkel halad, a víz lábai alatt szinte apadni látszik. . . csakhamar a tulsó partra ér. Fölveszi könyvét s utját folytatva csodálkozik, hogy még csak meg sem fázott.

Megy, mendegél, de alig halad egy kis távolságra, midőn a ligetből egy török lép eléje. A török, bokrai közül már rég szemmel kísérte a leányt, látta könyvét kezeibe venni s megáhitván a szegénynek ez egyedüli kincsét, tőle azt erővel elveszi. Margit a meglepetéstől szólni sem tudott, de arcára annyi fájdalom volt írva, hogy a hitetlen csodálattal tekintte reá. A leány fájdalmas odaengedése meghatotta szívét s alig távozott néhány lépésnyire, midőn, megbánva erőszakosságát, visszatér, leborul Margit előtt s könyvét visszaadva mondani látszik: e könyv nyomoraidban bizonyosan erősít; — én nem rablom el tőled.

Margit megcsókolja könyvét, s a hála legbensőbb érzetével összeteszi kezeit és hálát rebeg Annak, ki a hitetlen szívét meglágyítja.

XV.

Az erekljeszekerény.

Jeruzsalem bevételének híre minden igaz hívőre mély fájdalommal hatott, egész Európa könyezett a siralmas történeten s mindenki önmagát vádolta, hogy fölharagitá Istent vétkei által. Darab ideig mindenfelé csak a bűnbánat szavai hangzának, s kevés hiányzott, hogy harmadszor is utra nem kelt egész nyugat visszaszerezni Jézus drága sírját. Franciaországban Fülöp August, Angliában oroszlányszivü Richárd, Németországban Frigyes császárbátor seregeket gyűjtve, újból keletnek tartának. Nem ismételjük e fejedelmek böles intézkedéseit, melyek a győzelmet megérdemelték volna; nem ismételjük az irigység és nagyravágyás fondorkodásait, melyek az önérdek hajhászása által meghasonlást szültek: csak azt

mondjuk, hogy egyetértve ellenállhattak volna Saladinnak és visszaszerezhatték volna Jeruzsálemet, míg ellenben a folytonos egymásközi egyenetlenkedés miatt a nyert diadalmak eredményei is nagyobbára tönkre jutottak.

Ez időben vett hazánk is tetteleges részt a keresztesháboruban, tízezer főnyi válogatott sereget vezérelvén maga II. András királyunk a szentföldre. És a nemzet nagyban kitünteté magát a keresztesháboruban, mely „eredményeiben kivált a magyar nemzetre nézve fontos és áldásos volt . . . jelesül Magyarországon keresztül a kereskedést megindította, a művészetek és tudományok terjesztésére szolgált, és habár a kitűzött célt nem érte is el, habár a szentföldet mindenkorra nem ragadta is ki a törökök kezeiből, mégis megállította egyidőre a török vadság árrohamát és késleltette legalább azt a veszedelmet, melynek, hogy gátot álljon, az isteni gondviselés a magyar nemzetet állította föl a kereszténység védelmére.“ *)

Margit hosszas szolgasága alatt Ázsia ve-

*) Nogáll János „Magyarország történelme dióhéjban“ 16. lap.

télkedni látta Saladint a nyugati fejedelmekkel bátorság, lovagiasság s nagylelkűségben. Majd a keresztények emelkedtek fölül, majd a pogányok, és így a szentföld szétszaggatva maradt s fölötte embereknek vére folyt. —

Végül Margit Tirusba ért, hol nyomora enyhítésére talált, s a nemesszivü keresztények segítségével Antiokhiáig folytathatta utját.

Ez utjában véletlenül talált egy tört, melynek aranyos markolata gyémántokkal volt kirakva. Hosszu ideig tartotta azt magánál, de midőn végre látta, hogy gazdája nem akad, szükségében föl akarta használni. De a kereskedő, kihez a tört nagy félelem között elvitte, ahelyett, hogy megvette volna tőle, őt, mint tolvajt, befogatta.

Margit törvénytörés elé állított, melynek nyelvét nem értette. Biráinak vad kinézése, kik előtt, mint europai, gyanus volt, még növelék félelmét, s tolmács által lévén kénytelen a kérdésekre felelni, kellőkép nem védelmezhetette magát. — Szegény leány, mennyire pirult, hogy ennyire jutott! Tagadása, könnyei csak még erősíték a gyanut s ártatlanságának tanuja nem lévén, — halálra ítéltetett.

A bátor leány, ki Jeruzsálem falain föl sem vette a halált, e gyalázatos ítélet hallatára elsápadt, s fájdalmasan kiálta föl: „Oh szüz Anyám, Mária! könyörülj rajtam!“ . . . Mária nevét hallva a törvényszék elnöke, elcsodálkozik; fölkel, Margit felé tárja kezeit, mintha védeni akarná aztán heves szavakat intéz a bírákhoz s végre Margithoz fordulva, őt eltávolítja. E parancs a bírákra kedvetlenül hatott, de Margit sietve távozott, nehogy visszahivassék, s szívében köszönetet monda Máriának, ki most másodszor menté meg.

Még nem ért az utca végére, midőn észreveszi, hogy valaki siet utána. Kétségbeesésében visszanézni sem mer, gyorsítja lépteit; de mily nagy volt csodálkozása, midőn egyszer csak hallja Mária nevét, s visszapillantva megismeri a törököt, ki megmenté életét. Megáll, bevárja az utána jövőt, mert azt hívé, hogy megsérti pártfogóját, ha kételkedik benne. A török szeretettel megfogja kezét s szavakat mondva, melyeket Margit nem érthetett, egy házra mutat, hova rögtön be is tértek. A házba lépve, a török háromszor ismétli Mária nevét s e szavakra ott terem

egy fiatal szép leány, magát atyja karjaiba vetve. Az apa néhány szót intéz leányához s ez Margitot kezénél fogva, szeretetteljes nyájassággal egy szobába vezeti, hol leülteti maga mellé s szegényes öltözete dacára mindenben kedvét keresi. Margit megindulva e fogadtatáson, égre emeli szemeit, s érzésseljes hangon fölkiált:

„Szavam a magasban lakozó jótevő Istenhez emelém, ki elküldé angyalát szabadításomra.“

Oh boldogság! Mária, a fiatal leány, Margit nyelvét érti és örül, hogy uj kegyencének szerencsétlenségét megtudhatja. Margit a lányka kérésére elbeszélte Jeruzsalem bevétele utáni fogságát s az utósó esetet, mely majd életébe került. Mária fájlalva, hogy barátnője szerencsétlenségét nemzetének tulajdonítja, kettőztetett szorgalommal járt körülte, hogy fájdalmát feledtesse vele. Előhozatá saját ruháit s a legnagyobb jóság és gyermeki kegyelettel őmaga segíté öltözni. Margit, bár nemesi büszkesége vonakodásra ösztöngé, ennyi jóságnak ellen nem állhatott s engedelmeskedék. — Mária a földie által okozott bajt jóvá akarja tenni.

Margit, a lányka rokonszenvétől fölbátoritva,

meg nem állhatá, hogy ne kérdezze: mi által érdemelhet meg ennyi kegyességet ő az idegen, ki még vallásra is különbözik tőle?

Mária átkarolja Margitot s titkolózó hangon mosolygva felelt: „Nem vagyunk oly idegenek egymástól, mint gondolod; én nyelvedet beszélem s Máriának hinak, — nem mutatja-e ez, hogy keresztény vagyok?”

E szavakra Margit keblére szoritja uj testvérét Jézusban, s nem szégyeli többé elfogadni jótéteményét. Elmondta, mennyire örül, hogy a törökök közt keresztény nőre talál, de azt sem mulasztá el megkérdezni: hogyan tért át az igaz hitre?

„Lassan, lassan — felel Mária — bár szeretem, hogy beszédes kezdesz lenni. Neis légy többé oly szóttalan s oly hidegen ne taszits el magadtól. De várjuk be atyámat s előtte majd elbeszélem csodás történetemet, melyből megláthatod, hogy atyám, ki téged, mint testvéremet, hozzám vezetett, méltán tiszteli Mária nevét.

Eközben Mária atyja megérkezett s török szokás szerént a földön vánkosaira ült s jószágos indulattal Margitot jobbjára ülteté, míg Mária

lábainál foglalt helyet. Mária megkezdé beszédét.

„Tíz évvel ezelőtt, mint kis gyermek, oly sulyos betegségbe esém, hogy a halál angyala már kiterjeszté fölöttem fehér szárnyait. Atyám ágyamnál nem birt maradni, csak messziről hallottam zokogását, míg szegény édesanyám, ki még akkor élt, percig sem távozott tőlem. Fejem keblére hajtá, hogy a török remeték által készített gyógyszert velem lenyelesse. Naponkint új orvosságot erőtetett belém, remélve, hogy általok egészségem visszanyerem. Egy nap nem felejttem el soha, ajkaim föl nem akarám nyitni s csak kezeimmel kértem anyámat: hagyna meghalni, mert igen szenvedtem. Anyám könyezve kért, hasztalan; majd ajándéku egy szekrényt adott kezembe, az sem használt semmit. Szemeimet behunytam, de ekkor egy perc alatt valami kimondhatatlan történt velem; fölnyitám szemeimet, anyám oldalamnál térdelve rám néz, én őreá tekinték — mosolyogva. Anyám atyámért, siet s midőn visszatértek ágyamban ülve találtak s a legnagyobb hévvel csókolva egy képet . . . Meggyógyultam s erősen hiszem, hogy csodás gyógyulásomat a ke-

zemben tartott képnek köszönhetem. Atyám s anyám magukon kívül az örömtől, nem tudtak mit gondolni s egymást kérdezők. Végre anyám elmondta, hogy egy arab kereskedő egy keresztény talizmán megvételét ajánlá neki, erősítve, hogy az leánya egészségét visszaadja. Anyám, anélkül, hogy azt hitte volna, megvevé a talizánt, kezeimbe adá s én — meggyógyultam.“

„És a talizmán?“ kérdé élénken Margit.

„Egy fél kép egy kis szekrényben.“

„Igazságos ég! — kiálta Margit egész magánkívül — A szekrény egyik felén nemde egy darab ereklye a szentkeresztből, másik felére „Kálmán“ vésve, az alján pedig egy fél kép, mely a szüz Anyát a kereszt tövénél ábrázolja ez aláírással: „Fájdalmas anya! könnyörülj rajtunk, imádkozzál érettünk!“

„Minden úgy van, de hogyan tudod te ezeket?“

„Aldott légy nagy Isten! te nekem visszaadtad . . .“ Margit az öröm s hála könyei között elbeszélte atyja szerencsétlenségét s a reményt, melyet Isten szívébe öntött, s mely őt a szentföldre hozta. A török, ki Margit szavait leánya

által megmagyaráztatá magának, szerfölött meg-
 űtközött, s miután megtudta, hogy a talizmán,
 mely leánya életét megmenté, nem más, mint
 amelybe Margit szülei az ereklyét zárták s hogy
 Margit egyedül gyalog, egyenesen annak kere-
 sése végett indult el Palesztinába: kezeit az égre
 emelve fölkiálta: „Nagy Isten!“ s földre borulva
 folytatá: „Szemeim fölnyiltak, keresztény akarok
 lenni! Az, ki ilyeneket művel, ki ily bizalmat s
 bátorságot önt egy gyöngé leány szívébe, — az
 igaz Isten!“

Mária ezután elbeszélte Margitnak, hogy
 csodálatos meggyógyulása után ellenállhatlanul
 vonzódott Krisztus vallásához. Atyja ugyan ele-
 jénte akadályozta vágya elérésében, de ő minden
 ellenvetését legyőzte, s anyjával együtt titkon
 megkeresztelkedett, és minden áron megakarta
 tanulni a nyelvet, melyen a kép alatti szavak írva
 valának. — „Ekkor tett fogadást jó atyám — fe-
 jezé be a szelid leányka — hogy mit sem fog meg-
 tagadni Mária nevének hallatára, mely nevet a
 keresztségben én is fölvevém.“

E naptól kezdve Mária és Margit a leg-
 őszintébb vonzalommal ragaszkodtak egymáshoz.

Szegény Margitnak olyan jól esett, hogy e meszsi idegen földön szerető testvérré találhatott. —

Ezalatt oroszlányszivü Richard, angol király, többször győzedelmeskedett Saladin fölött, minek következtében a keresztények s törökök között három évi fegyverszünet kötöttet. E fegyverszünet megnyitotta ismét Jeruzsalemet a keresztény zarándokok buzgóságának.

Amint a békét kihirdették, Margit, bár fájó szivvel, megvált új barátaitól s egy Velencébe vitorlázó hajóra szállt, mely keresztéseket szállita vissza hazájokba. És a hajó, mintha csak osztotta volna szivének nyugtalanságát, kedvező szélről hajtva, gyorsan röpité célja felé, melytől azonban egy újabb esemény ismét eltávolítá. A hajó tengeri rablóktól megtámadtaték s elkeseredett harc után azok, kik el nem estek, szolgálásra hurcoltattak. Margit társaival együtt osztozott a rabszolgaság keservében.

Nem vázoljuk a hős leány életének ez új szakát, mely első szolgálása idejéhez mindenben hasonlított. Isten nem hagyá el, széttörte láncait s visszavezérlé a rég látott kedves Erdélybe.

XVI.

A két testvér.

~~~~~

Tizenegy évi távollét után Margit újra látta édes szülőföldét; látta a földet, hol édesanyja tejét szopta, hol először imádkozott; a földet, hol egyedül érték nyelvét, hol minden hegy, fa, bokor régi ismerőse volt! Ki irhatná le, hogy mit érzett e percben? Örült és — és rettegett, mert egy nagy, kétségteljes kérdés állt előtte: vajjon meglátja-e testvérét; él-e még az, vagy talán már? ... Be nem végezhető; maga a gondolat is rettentő volt neki.

Ott volt tehát ismét, hol gyermekkorra boldog éveit tölté, hol édesatyja s forrón szeretett anyja örök álmaikat pihenék. — Fiatalon távozott, és most, midőn visszatért, ifjusága virágát elhervasztá a távol éghajlat! oly szép, oly ked-

vesnek álmodá a távolból szülőföldét, és most rideg, szomoru magánynak tetszék az neki; oh mert egy szelid tekintet, egy baráti kézszerítés sem fogadta őt! Tíz év alatt oly sok változott! Bárhová tekintett, mindenütt közömbös és ismeretlen arcokkal találkozék; az öregek, kik elindulásakor megáldották, mélyen fekü sznek a föld alatt, mint szülei, az ifiak régen elfeledék!

Margit árvasága látára mélyen elsomorodott. A gondolatra, hogy föltalálván az annyit keresett szekrényt, most mint tulajdonosa tér vissza azon javaknak, melyektől a csalárdság megfosztá, némi titkos örömet érzett ugyan; de csakhamar úgy tetszék neki, mintha egy belső szózat kárhoztatná ez örömét, — s a képpel nagybátyja elé lépni késedezett.

Első gondja volt Fehérvárra menni, mert úgy gondolá, hogy ott testvéréről fog valamit hallhatni; de Gyertyaszentelő-Boldogasszony ünnepe lévén ismét, megállapodott egy kis városban, hogy ott megszentelje ünnepét annak, kinek oly sok hálával tartozék.

E kis városban az apácazárdának egy ujonc tagja e napon tevé le szerzetesi fogadását. A

zárda temploma, mint a legnagyobb ünnepeken, föl volt diszítve, ezernyi világsugár özönlé el a homályos boltozatokat, s a nap sugarai, a gót ablakok tarka üvegeitől különféle színt kölcsönözve, meghatóvá tevék az egyház belsejét. Megzendült a szentének, s a püspök megjelenék az oltárnál. Az ifju ujonc, ki szép és gazdag volt, s ki mégis lemondta a világról, pompás öltözékben, mely még növelé szépségét, a szentély közepére vezetetik. A szentének még zeng, majd lassanlassan elhal s elhaltával a fiatal leány megfosztatik minden ékességétől... A jelenlevők szemibe akaratlanul is könny tölul, csak az ifju apáca-jelölt áll nyugodtan, könytelen. Ezután ravatalszerü emelvényre ültetik, betakarják fekete szőnyeggel, s elkezdik fölötte a temetési buskomoly éneket. E megható szertartás végeztével az ujonc a zárdaszüzek elválasztott helyére megy, honnan csakhamar visszatér a szerzet fekete ruhájában. — Fekete ruha alatt nála mosolygó nyugalom s megelégedés; és nálunk, világiaknál, mosolygószinü ruha alatt fekete nyugtalanság, elégedetlenség...

• Margit, mélyen meghatva, gondolataiba

merült, de csakhamar fölébreszték a szónok szavai. A szónok kellemes külsejű s tekintélyes magatartású fiatal áldozár volt, s az evangéliom e szavait fejtegeté :

„Mártának egy Mária nevű nővére vala, s ez az Ur lábainál ülven, hallgatá az ő igéit. Márta pedig szorgoskodék a vendégek körül s megállván, mondá : Uram, nem gondolsz vele, hogy testvérem reám hagy minden dolgot ? mondd neki, hogy segítsen engemet. És az Ur — felelvén — mondá neki : Márta, Márta ! szorgalmas vagy és sokfelé szakadozol ; de csak egy a szükséges. Mária a legjobb részt választotta, mely el nem vétetik tőle.“

Az ifju szónok egyszerű, de megragadó beszédében megmutatá, hogy a világi zaj s a földi hervatag örömek nem hatnak arra, kivel egyszer az ég megizlelteté angyali örömeit. „Leányom! — mondá a fiatal szerzetes nőhöz fordulva — te ugy tevél, mint Mária : a legjobb részt választottad, mely el nem vétetik tőled. Engedd egykori lánytársaidnak küzdeni a föld csalfa s látzólagos örömeivel, melyek csak azért édesek, mert sokszor kell éreznünk miattok könnyeink

keserűségét, s melyek mégis a szívet soha ki nem elégitik, sőt üresen hagyják : te szent magányodban, életed ártatlanságában fordítsd szemedet az ég felé. Ottfőn van a valódi öröm, mert ott nincs könnyhullatás ; ottfőn van a valódi boldogság, mert ott nincs többé csalódás. Remélj, remélj az Urban ; s e remény lelked elé fogja varázsolni a menny szépségét, és ha ezt meglátod, vágy nélkül fogsz a földre visszatekinteni. “. . .

Margit mély figyelemmel hallgatá az egész beszédet s alatta bizonyos belső nyugtalanságot érzett, melynek okát nem tudta megfejteni. A szónok hangja, előadása, kinézése, mind növelék szavainak hatását s édes olvadással járták át a hallgatók lelkeit elannyira, hogy Margit önmagától kérdé : vajjon nyomortelt életében mi érhetett föl ez ünnepély élvezetével ? és úgy találta, hogy mindaz, mit az ifju szerzetes nő most elhagyott, megvetett, hasonlatosságba sem hoz hatóazon szerény és mégis valódi boldogsággal mely reája vár.— Margit nyugtalanul tért meg az ünnepélyről. Az ifju szerzetes nő, az isteni szolgálat s minden, mit e nap látott, ismételve elelvonult szemei előtt, és a szónok szavai után szün-

telen vizshangzék lelkében Üdvöztőnk ama mondata : „Márta, Márta! szorgalmas vagy és sok felé szakadozol; de csak egy a szükséges. Mária a legjobb részt választotta.“...

Fejérvárott hasztalan tudakozódott testvére után; embert nem talált, ki őket, mint gyermekeket, ismerte volna. Szomorúságában fölkeresé szüleinek sírját. Az egyszerű, jeltelen hantokat magas füvek nőtték be, s hű őr gyanánt csak néhány beteges fa állott a kedves hamvak fölött. Margit letérdelt, megcsókolá a csonka sírkereszteket; sirt és imádkozott. Amint később fölemelé szemeit, legnagyobb meglepetésére maga előtt látja a fiatal papot, kinek szónoklata a zárda templomában annyira meghatá. A fiatal áldozár megütközve tekinté szintén Margitra, megállt, majd tiszteletteljesen közeledék a sírhoz, leborult ő is, és imádkozék mit sem törődve Margit jelenlétével. Egyszer csak ajkairól e szavak röp-
pennek el: „Oh, kedves, jó anyám! örködjél Margitom fölött, ha még életben van...“

„Margit e szavaknál a fiatal papra tekint, s kételkedés nélkül fölkiált: „Gyulám! édes testvérem, egyedül te őrizted meg Margit emlékét...“

Gyula, mert ő volt, csodálkozva föláll, a leányra néz, szívéhez akarja szoritani, de fél a csalódástól. Margit, testvére habozását látva, elfogul, s könyek között mondja: „Gyula! nem ismersz többé? Nem Elemér volt-e a mi atyánk, és Karolin anyánk?...”

„Margit!” — kiáltá most Gyula.

„Margit szép és ifju volt nemde? de tiz évi szenvedés szépségétől megfosztá, ifjuságát elheravasztá; „Az ember olyan, mint a virág, mely kinyilik és elhervad; fut, mint az árnyék; és soha egyenlő állapotban nem marad,“ — ez anyánk könyvében van írva. — És ekkor fölhozta öltönyének egyik ujját, s a farkas egykori marásának helyére mutatva, szólt: „Nézd testvér, s mégis kétkednél Margit karjaiba jönni?...”

Gyula örömitassan ölelte meg testvérét.

A visznlátás öröme feledteté velök szerencsétlen multjokat, s vizsайдézte emlékökben ifjuságuk boldog éveit. Száz kérdés jött ajkaikra, be sem várva egymás feleletét. Végre, az öröm első rohamának csendesültével, Margit elbeszélte testvéreinek viszontagságos élete főbb esélyeit, s midőn annak végéhez közeledék, elragadtatásá-

ban fölmutatja az ereklyeszekrényt és fölkiált: „Ime, itt a bizonyság, mely a gonosznak homlokára fogja sütni a gyalázat bélyegét.”

„Csendesesen!” Szólt közbe Gyula, s azután testvérét egy sirhoz vezeté, mutatva azon az emlékkő fölírását. „Kálmán!” — olvasta Margit, s meglepetésében elnémult. „Igen, testvér, ez itt ő. De hadd mondok el az egészet. — Istennek nem volt szüksége e szekrényre s az abban levő képre, hogy Kálmánt csalárdságának elismerésére vezesse; nagybátyánk bűnét megbánva mult ki, s hogy boldogult atyánk becsületét visszaadja, halálos ágyán nyíltan vádolta magát. Ezenfölül kiadatni rendelé ősi jószágunkat, sőt ráadásul saját vagyonának nagy részét is. Neki egy fia volt — volt, mert nagybátyánk után csakhamar az is meghalt, én lemondék a jószágról, Isten engem oltára szolgájának fogadott; de ha te ősi birtokunkat elfoglalni akarod, sógornénk kész azt minden órában visszaadni, — leánya tegnap mondott le a világról.”

„Hogyan? azon fiatal leány az orsolyaszüzek zárdájában?” . . . .

„Az nagybátyánk leánya, utósó gyermeke

volt; Istennek szentelé magát, hogy atyja vétkeiért bocsánatot esdjen.“

Margit elszomorodott, s mélyen gondolkedva mondá: „Igy hasztalan volt utazásom, s a sugalat, melyről azt hívéim, hogy Istentől jön, csak képzeletem...“

„Valóban Isten sugalta azt neked — vágott közbe Gyula — ki téged ugyane célra vezérlett, csakhogymás uton. Megfosztva tőled, ki érettem annyit tevé, árvaságom érzete elviselhetlen sulylyal nehezült reám; fájdalom enyhítése végett zárdába vonultam, s a csendes falak között végre nyugalom s enyhülésre találék. A magányban töltött évek heves képzeletem lecsöndesíték, háborgó érzelmeimet megnyugtatók; és most áldom az Istent, hogy a világtól elszakasztott, de méginkább áldom azért, hogy megismerteté velem az élet minden keserűségét. — Isten tőled is, testvér, nagy áldozatot kívánt. A kép föl-találhatása reménnyel tölte el, e remény elvitt messzire, és erősített legyőzni hosszú utazásod sanyarusága s veszélyeit; de ugyanekkor Isten nagybátyánk szívéhez szólott, s megtéríté azt, hogy megmutassa, miszerént céljainak elérésé-

ben nincs szüksége ember közremunkálására; és így, bár kezeidbe adá az ereklyét, fölöslegessé tette azt.“

A szerencse által meglátogatott Margitnak most csak egy szavába került volna, hogy ősi jószágait birhassa, s hazája egyik leggazdagabb leánya legyen; hozzá még föltalálta testvérét, kit annyira szeretett, és látta őt megelégedetten, boldogan: ő mégis szomoru volt, mondhatni, boldogtalannak érezte magát. Ekkor zendült meg fülében testvérenek szava: „Gondolataid, vágyaid eddig a földieket keresék, de a tiedhez hasonló emelkedett lélek nem talál a földön kielégítő élvezetet. Eddig az emberi reményt követted, mely ugyan szintén Isten ajándéka, de ehhez kell még csatolnod az örök élet reményét is, mely többet ad, mint amennyit ígér.“ — — —

Alig telt el egy év, s Margit azon apácázárda templomában, holnemrég Gyertyaszentelő-Boldogasszony ünnepén találkozánk vele, szintén fölvevé a fátyolt, s édes megnyugvással ismétlé imakönyvének ama szavait: „Uram az emberek a reményt szárnyaid alatt találják.“

Vége.

Az ingdal.

As in the

Varróleány kopott ruhában,
Bágyadt, vörös szemekkel ül,
Fájósak ujjai, kezében
Mégis a tű szünetlenül.

Ölts — ölts — ölts !
Nyomorban, éhen, szennyesen . . .
S míg öltöget, ajkán az „Ingdal“
Fájdalmas hangon megjelen.

Ölts — ölts — ölts !
Miglen fejed szédülni kezd ;
Ölts — ölts — ölts !
Amig szemed homályba vesz.
Ah, mindig varrni, tűzni, kötni,
És kötni, tűzni, varrni csak,
Miglen varrásomon elalszom
S álomban — varrok ujjalag !

Oh, ti, kiket epedve vár honn
Anya, nővér vagy feleség,
Nemcsak a gyolcsot koptatjátok,
De a varrónő életét.

Ölts — ölts — ölts!

Nyomorban, éhen szennyesen...

S amig varrom az inget, avval

Együtt varrom szemfődelem.

De mért beszélek a halálról?

Én tőle nem iszonyodom:

Csontváza beesett szemével

Hozzám hasonlít oly nagyon!

Hozzám hasonlít oly nagyon,

Oh, mert én annyit éhezem...

Nagy Isten, a kenyér mi drága,

Egy élet meg mily becstelen!

Ölts — ölts — ölts!

Munkámnak vége nem szakad;

S mit keresek? egy szalmaágyat,

Falat kenyért és rongyokat.

Roszfödélü padlás-szobában

Egy asztal s tört szék bútorom,

És jó, ha kép gyanánt önárnyam

Függhet a puszta falakon.

Ölts — ölts — ölts!

Hajnaltól késő alkonyig;

Ölts — ölts — ölts!

Arab is épigy dolgozik.

Csak varrj, csak tűzz és csak kötözzess,
 S kötözz, varrj és tűzz ujjalag,
 Mig szived elhervad s emelni
 Sem birod zsibbadt karodat.

Ölts — ölts — ölts !
 A tél homályos napjain,
 Ölts — ölts — ölts !
 Ha fénylik a nyár odakinn.
 Megjő a fecske, puha fészkrét
 Megrakja az eresz alatt,
 S kis szárnyait megemelinti,
 Hogy sirva lássam : mily szabad !

Oh, ha szíhatnám kebelembe
 A tavasz édes illatát,
 Mig fön az ég mosolyg fejemre,
 S lábomnál hajlik fű, virág !
 Csak egy óráig érezhetném,
 Magam, mint egykor érezém,
 Míg nem tudám, hogy mi az inség,
 S nyomor, melylyel küzd a szegény.

Oh, csak egy órai nyugalmat,
 Vagy csak egy percnyit legalább !
 Nem hogy reménynek, szerelemnek,
 De — bűnak adjam magam át.

— Oly jól esnék kisírni magam — —
 De nekem sírni sem szabad,
 Mert könyeimből mindenik csepp
 Hátráltatná varrásomat. . . .

A varrólánny kopott ruhában
 Bágyadt, vörös szemekkel ül,
 Fájósak ujjai, kezében
 Mégis a tű szünetlenül.
 Ölts — ölts — ölts !
 Nyomorban, éhen, szennyesen . . .
 S míg öltöget, eként dalolgat,
 De ki tán hallgatá — a gazdag,
 Megindul-e e könyeken ? !

Végszó.

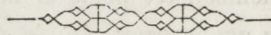
Ime az I. kötet, mondhatnók, az első nap-szám azon munkában, melyre vállalkozánk, s melynek célja: hirdetni mindazon erényt, mely az egyes embert méltóvá teszi a keresztény névre, a nemzeteket pedig a tartós életre; — hirdetni az ugynevezett nép- és gyermekbarátok pogány tanai ellenében.

Mélyen érezzük, hogy még most, kezünkben e szerény kötettel, és szemközt az említett tanokkal, csak úgy állunk, mint Dávid Góliáttal; de azért nem csüggedünk: mi megöntözzük e tért veritékünk harmatával, s ha a t. hazai közönség nem vonandja el tőlünk részvételének meleg esőjét, Isten, hiszük, meg fogja adni a —
növekedést.

Mi a jelen kötetben foglalt műveket illeti, ismételjük, hogy azok külföldi irodalmakból merítvék; — adja Isten, hogy nálunk kedvező éghajlatra találjanak!

Végül tisztelettel jelentjük, hogy beces megrendelések **kötetenként egy forintjával o. é.** folyvást elfogadtatnak aluirtnál Nagyváradon, Barátok utca, 5. szám.

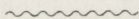
BUNYITAY VINCE.

Javitások.

42. lapon 9. sorban *szintén* helyett *szinte*.
76. " 15. " *köszöfenik* " *köszönik*.
98. " 12. " *császártól* " *királytól*.
119. " 20. " *tettsie* " *sietett*.
146. " 18. " *telt* " *telt el*.
204. " 19. " *Hugó* " *Kálmán*.
235. " 21. " *Szüzétől* *mely kép* helyett
Szüz képétől, mely.
261. " 5. " *názáreti* helyett *Názáreti*.

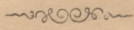

Éf. 2 1/2 sbs S. N. N.

570. fu

IFJUSÁGI OLVASMÁNYOK.

430 / 1352.

SZERKESZTI S KIADJA

BUNYITAY VINCE.

M

I. KÖTET.

PEST,
I. MAGY. EGYESÜL. KÖNYVNYOMDA (Fanda és társai)
1863.

20,336.

I.
Oct. 1836

LIBRARY OF

CITY OF NEW YORK

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

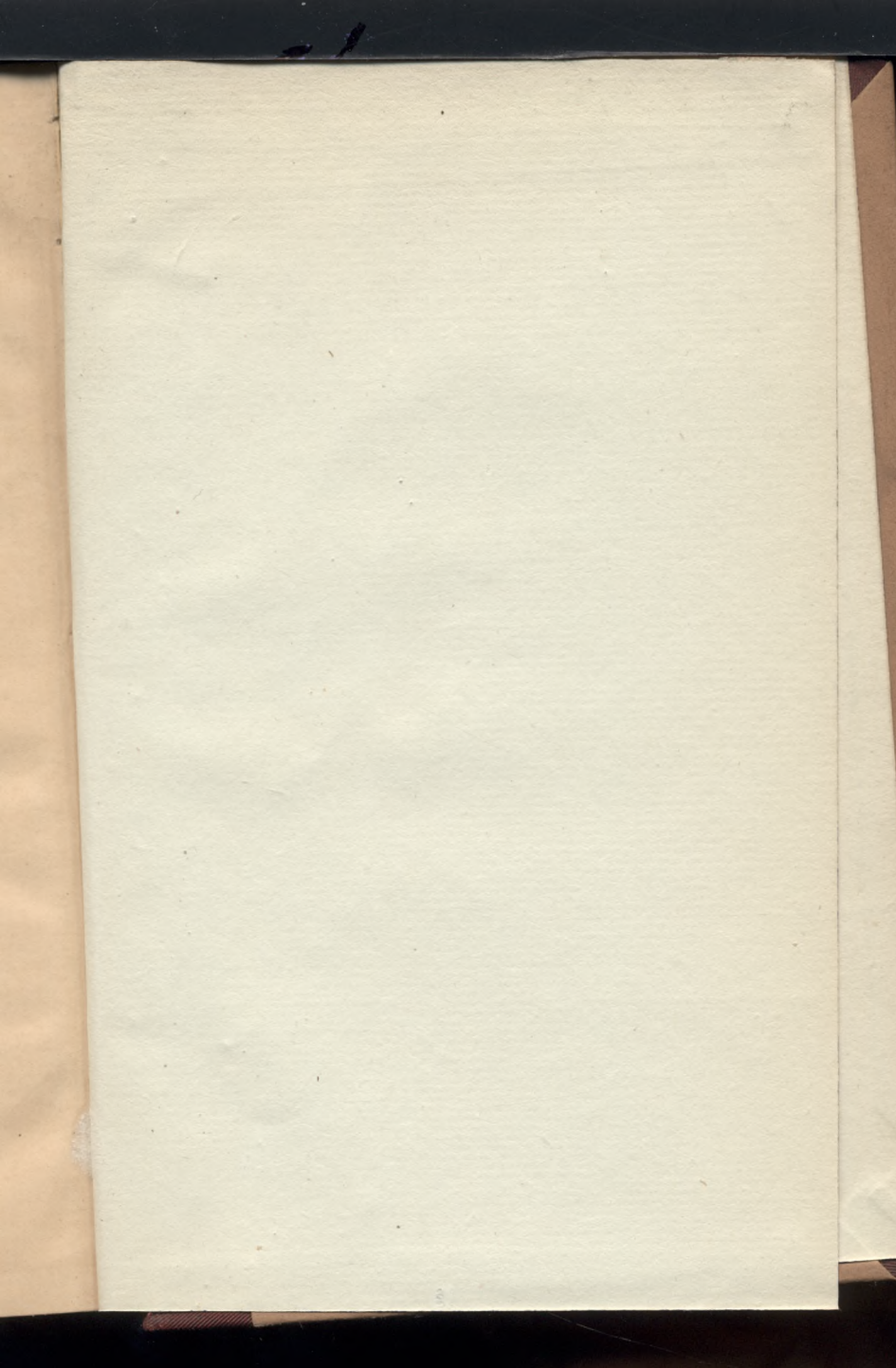
100 N. 5th St. New York, N.Y.

1836

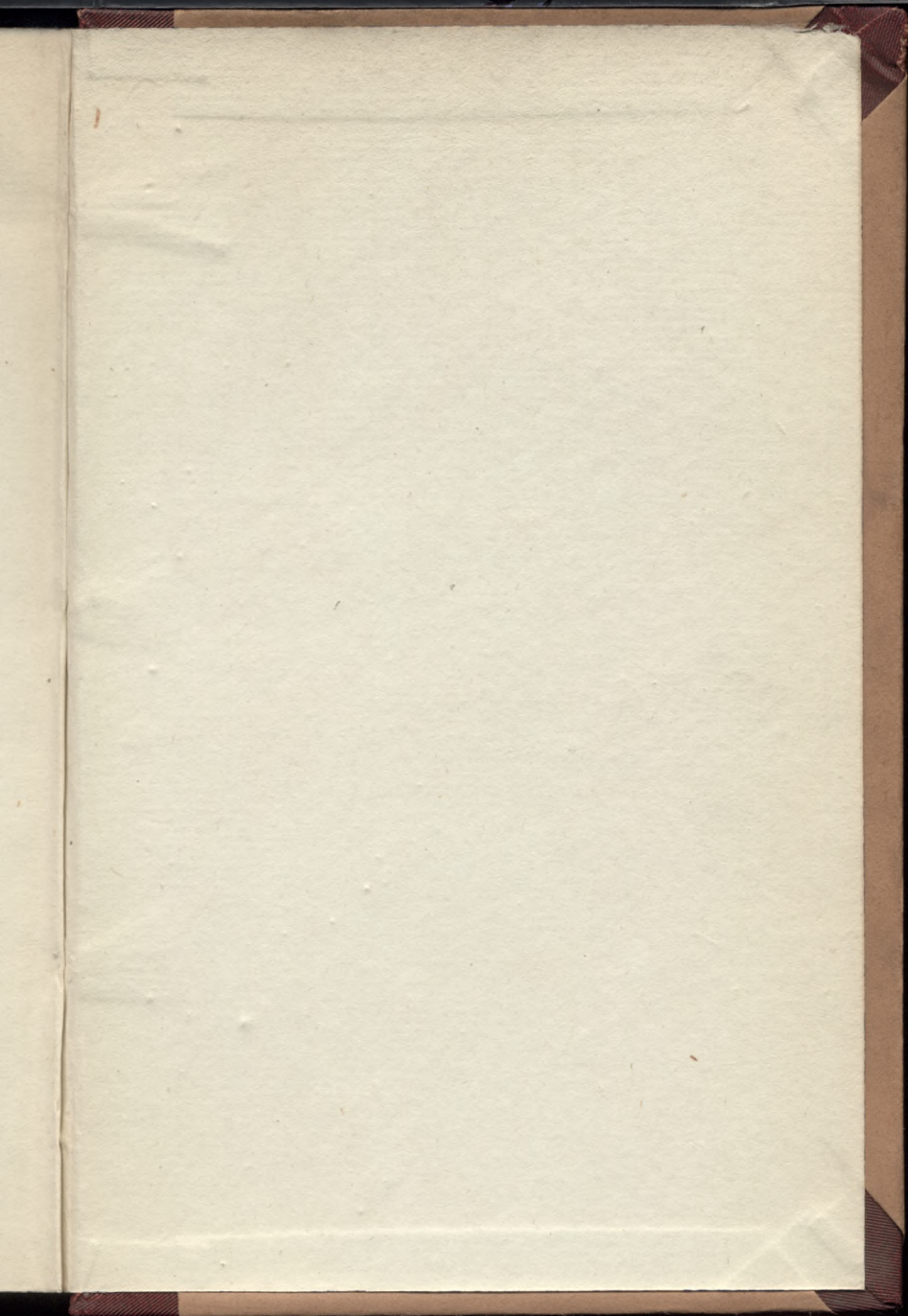
1836

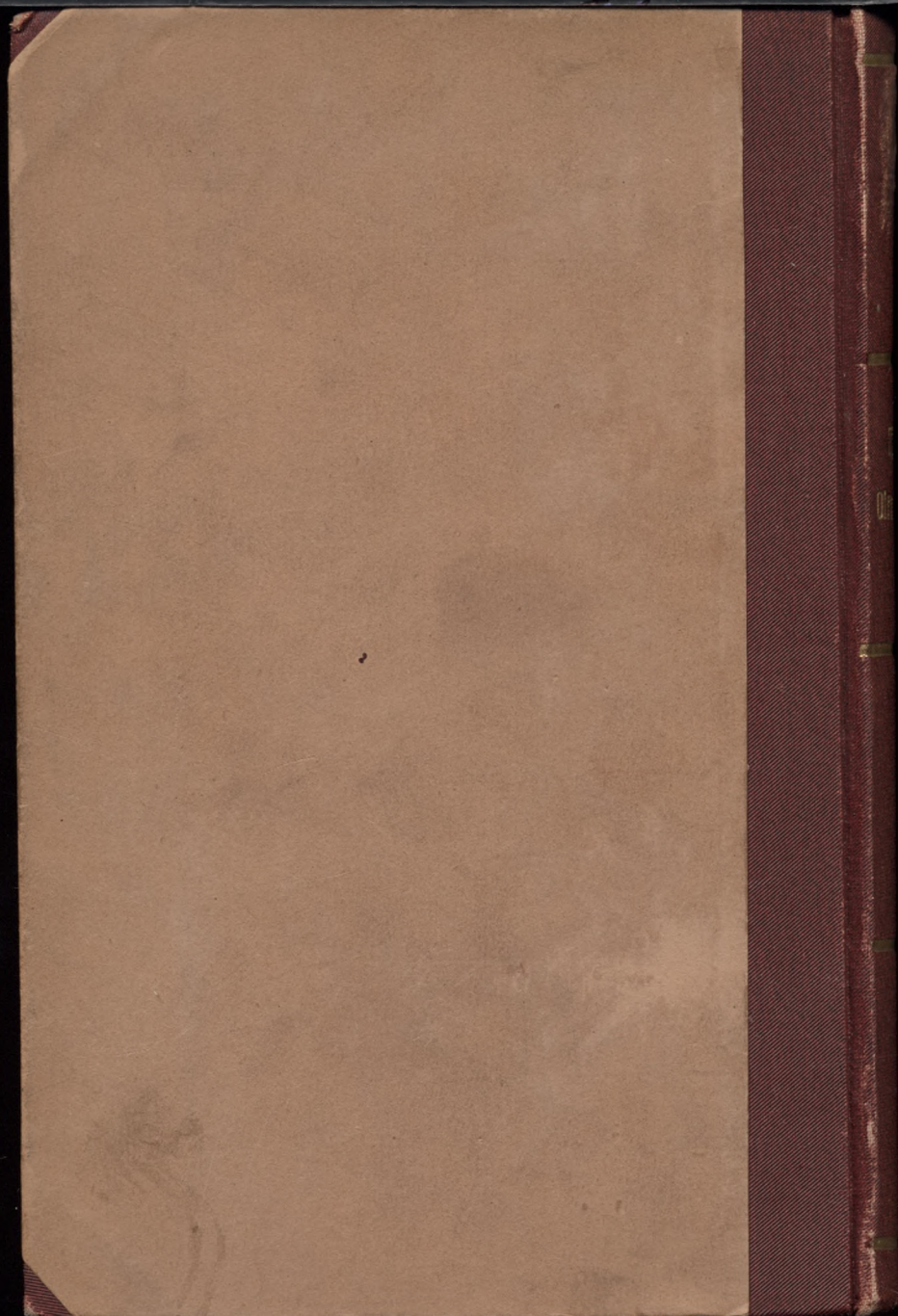
MADE IN GREAT BRITAIN

1836

Ijásági
Olvasmányek

I.